

વિ.
રા.
ટ

જાગે છે ત્યારે

મુનિશ્રી ચન્દ્રશેખરવિજયજી.

પ્રકાશક
 સુબોધચન્દ્ર લાલભાઈ
 મન્ત્રી
 કમલ પ્રકાશન
 અમદાવાદ-૭

૧ લેખક પરિચય
 સિદ્ધાન્તમહોદયિ સન્ધ્યાગ્નિચૂડામણિ
 આ લગવન્તશીમદ્ભિ ત્થ પ્રેમસરીધરજી
 મદારા ન સાહેબશીના વિનય મુનિશી
 ચન્દ્રસેખરનિગલજી

પ્રથમાવૃત્તિ નકલ ૨
 વિ.સ ૨૩ આશ્વિન શુક્લ ૫ ગમી

અધ્યક્ષિતા સુરક્ષિત

મુદ્રક
 કાન્તિલાલ લાલભાઈ પટેલ
 મ ગલ મુદ્રણાલય
 નનરોજ અમદાવાદ

: પ્રકાશકીય :

કમલ પ્રકાશન (પબ્લિક ટ્રસ્ટ) બે કાર્યો કરે છે

(૧) પ્રાચીન જૈનશાસ્ત્રગ્રંથોનો થનો વિનાશ અટકારીને આ ગ્રંથોનું પુનર્મુદ્રણ કાર્ય કરીને એમનું આયુષ્ય વધારી દેનાનું મગળમય કાર્ય અને

(૨) શાસ્ત્રોક્ત સિદ્ધાન્તોને અઘનનશૈલિએ ગુજરાતી વગેરે ભાષાઓમાં રજૂ કરવા માટે તમામ લેખકોને આમંત્રણ આપીને તેનો મારામા સારો લાભ ઉઠાવનાનું ખીણું કાર્ય

આ યોજનાઓ એટલે આધ્યાત્મિકભાવોને વિશ્વમાં ગૂંજતા કરી મૂકવાની ડયાલુકારિણી આરાધનાઓ

પ પૂ મુનિરાજ શ્રીચન્દ્રશેખરવિજયજીની સપૂણું દેખરેખ નીચે આ બે ય કાર્યો અમે ઝડપી વેગથી કરી રહ્યા છીએ

(૧) જેમ જેમ અમને જ્ઞાનખાતાની સઘનતા કે વ્યક્તિગત રકમો મળે છે તેમ તેમ અમે શાસ્ત્રગ્રંથોનું પુનર્મુદ્રણ કાર્ય કરતા રહીએ છીએ આજ સુધીમાં અમે ઉપદેશ રહસ્ય (સમ્મૃત) ગ્રંથ (મૂ ૧૧-૫૦ પૌ ખર્ચ સાથે) પ્રકાશિત કર્યો અને હવે ઉપમિતિ-ભવપ્રપ આ કથા (સમ્મૃત) નો પ્રથમ વિભાગ દૂક સમયમાં જ પ્રકાશિત થઈ જશે ત્યાર બાદ યોગશાસ્ત્ર ગ્રંથ (સટીક-સમ્મૃત) તથા કલ્પસૂત્ર સુબોધિકાનું પુનર્મુદ્રણ કાર્ય આરંભવાની અમારી મગળ ભાવના છે આ આયોજનથી અમે બે વિશિષ્ટ લાભો જોઈ રહ્યા છીએ—(૧) શાસ્ત્રગ્રંથોને જીવનદાન. (૨) જ્ઞાનદ્રવ્યની અદળક રકમના ભાવી શક્ય દુરપયોગનું નિવારણ અને એનો સુદરમાં સુદર વિનિયોગ.

જાનખાનાના નમ્રમ વદીવદારોને અમારી વિનંતિ છે કે તેઓ
આ સરથાન વધુમા વધુ રકમ આપીને યાત્રાના અને જાન-અના
વિન્યાસ થતો આપાશે.

(૪) અમલનસીસિઅ સુખરાતી વગેરે સાપારમાં આધ્યાત્મિક
ચિંતન રજૂ કરવાના અમારા મક્કા આયોજનના ઉપક્રમે અને આ ૮
સુધીમા નવ પુસ્તકો પ્રમ કર્યાં એક જ વર્ષમાં એમાંના પાંચ
પુસ્તકોની આડ દ નર નકરોનુ વેચાણ થઈ ગયું એ ૮ એ પુસ્તકોની
વિસિન્દતાન સૂચવે છે

પૂજ્ય મુનિ ૧ / શ્રીચન્દ્રસેખરવિ ત્વજ્ઞે પેતાનાં ભવેશાં
બી ન બાર પુસ્તકો અમને પ્રકાશિત કરવા આપી રાખ્યાં છે તે બદલ
અમે તેમના ધૂમ ૮ સહી છીએ. તેમ જેમ અમને આશ્ચર્ય જનુ
કળના સાંપજી તો તેમ તેમ અમે એ પુસ્તકોને પ્રસિદ્ધ કરતાં રહીશું.

નકાસિત ગ્રંથો નવ પુસ્તકોનાં નામો આ પ્રમાણે છે (૧)
સાવનાની પદ્મ દીએ (૨) સરસાવતિ (૩) વિરાગની મસ્તી (૪)
બિ ૧ અધ્યાયી - (૫) અધ્યાત્મસાર—ભાવાનુવાદ. (૬) વદના (૭)
સુખમાન (૮) વિરાટ ને છે ત્યારે (૯) મદ્યાપચનું અ ત્વજ્ઞા. કમલ
પ્રકાશન સંસ્થાનુ પિ પ્રકાશ કરવામાં આવ્યું છે તેથી દાનવીરોને
અવાચ્યની ૧૫ B કમલ મુલ્ય હસુક્તિનો લાભ પ્રાપ્ત થશે.

આપ સદને અમારી કિંમ્મ વિનંતિ છે કે આપ સુ આ
સરથાન દાન કરીને મુલભક્તિનો અપૂર લાભ જીતવો.

નામીન અને અર્ચામીન સાદિત્યના પ્રકાશન અંગેની માદિતીઓ
આપ દેવા મારે તથા સમ્યવદની પેળના નકુવા મારે આપ
આના ૧ આવન્નપના અવગ્ન મમત્વી ભરી.

ચિ.

કમલ પ્રકાશન

—દ્રવીમ કળ

શેઠ શ્રીશાન્તિદાસ ખેતસી ચેરીટેબલટ્રસ્ટ
તરફથી કમલપ્રકાશનને ઝડપી પ્રકાશન બનાવવા
માટે જે વિશિષ્ટ સહાય મળતી આવી છે તેને
અત્રે અમે કૃતજ્ઞતાભાવથી યાદ કરીએ છીએ.

—ટ્રસ્ટીમ ડળ

વિકાસની વેદના

એક હતુ વન.

વસતુ હતુ ત્યાં સિદ્ધ-સિદ્ધહુતુ એક પુત્ર.

એક વખત સિદ્ધે જન્મ્યાને ૮ મ જાઓ

એ ૮ વખતે નકરના રોગાતિ લઈને એક ભરવાડ ત્યાં જાઓ.

સિદ્ધે બેસાત પડી હતી. સિદ્ધ ત્યાં ન હતા ભરવાડે પરિ
વિચિત્રતા ધ્યાન ઉઠાવ્યા.

નવમ્ભૂત જન્મ્યાને ઉપાડી લઈને ચાર પગે ઉપડી ગયો ગામ ભણી.

નકરના રોગાતિ સિદ્ધિમુ ઉત્તર લાગ્યું

જન્મુ તો સિદ્ધ હતુ પશુ એણે પેતાને નકરુ માની લીધું

જાગ નકરની ને એ રહે છે પાસ ખાસ છે પાણી પીએ છે
જને નકરની ગેમ બે બે કરતુ દોડાડોડ કરે છે

મહાન્યામા લીની ગયા.

પાને સિદ્ધ જ્યાં પેતાને નકરુ માન્યુ જા ગામ પેતાની
નવન વીસરી ગયું સાર ૮ વીસરી ગયું

પશુ —

એક દી જાઓ

સહુ ચરતા હતા ચારે સાથે રહીને બે બે કરતા દોડતા
હતા, આમથી તેમ દિવસ દિવસ મિત્રાવીને

ત્યા એક ત્રાડ પડી બધા ય બકગ બકરી સ્તબ્ધ થઈ ગયા-
સહુના ગાત્ર કંપવા લાગ્યા

સહુએ જા ચે નેયુ એક વિકળાગ સિહ હાય ! હવે શુ થશે ?
મોતનુ જૂન આખ સામે નાચનુ દેખાયુ

જીવ બચાવવા સહુ જીવ લઈને દોડ્યા પણ આ શુ ? પોતાને
આજ સુધી મકરુ માનતુ સિહશિશુ કેમ દોડતુ નથી ? પેલા સિહની
સામે ટગર ટગર કેમ જોઈ રહ્યુ છે ?

સિહશિશુના અતગમ એક અગમ્ય વલોપાત જાગી ગયા છે
સિહના દર્શને !

પોતાનુ કપિતન્વરૂપ આજે વેરવિખેર થતુ હતુ .

“ રે ! હુ કોણ ? ” પહેલો પ્રશ્ન એના ત્રમણે ઝીકાયો !

“ શુ હુ બડું નહિ ? ”

અતઃપ્રાચી અવાજ આવ્યો “ ના ના જગાય નહિ ” “ તે
હુ કોણ ? ”

“ શુ હુ ‘ તે ’ છુ ? સામે જે સિહ છે તે હુ છુ ? ” “ હા-
જરૂર જરૂર ” અતર પુકાગી ઊઠ્યુ

અને અને

એકદમ ત્રાડ નાખી, આજ સુધી બે બે કરતા સિહના બચ્યાએ-
એ ચારે પગે કૂણુ કોઈ આગલરી મસ્તી એના રોમરોમમ્મ
પ્રગટ થઈ એ મસ્તીને એ જીરવી ન શક્યુ એ દોડી ગયુ

જઈને ઊભુ રહ્યુ પેના સિહની પામે “ રે ! ‘ હુ ’ તો ‘ તુ ’
જ છુ હા હા તુ તે જ હુ જરૂર જરૂર આપણા બે ય ના

સ્વપ્નમાં અસાધારણ સામ્ય દર્શાય છે। સિદ્ધની સામે એકાદશી
મેતી ગાંધિ જણાવી છે।

પણ ત્યાં તો અને જાગે પુરુષો। સિદ્ધજના કંઈ એ
અન બાધી છેકુ નહિ નહિ. હ તે કુ ૧ છુ વુ પણ હ
નહિ. વુ વુ છે હ હ હુ અથવા વુ કુ એક ૧ બીજી માટે
કુ કુ જ છુ

વિદ્ય ૧ એ છે ત્યારે શુ અને છે ૧ એ પ્રશ્નના ઉત્તર સિદ્ધ
સિદ્ધિની આ પાઠન કથા ૧ આવી છે ૭

દ્વિતી એક અધિકારમય કાળ ૫ ધિના ગણિત પણ ત્યાં ખૂબી
૧૫ અ ધા ગુણો અને મ વનરો એ કાળના અધિકારજના કૃત્તી
અથા આ ૫ એ અધિકારમુખના કાળપેશ કીસારો આજના ને
આમે કુચ કરતો ૧ અથા

અનન દ્વિતી એ અધિકારી ૧૫ અને અનન દ્વિતી વિરાટની
એ નિદા। નિદામાં ને નિદામાં જ એવું અનન સ્વપ્નના આ મથા
એનન સ્વપ્ન પનાસ્વા એ ખૂબ મથો પણ નિદા એ નિદા ૧ છે
નિદાનુ સ્વપ્ન ૧ સ્વપ્ન જ છે

આ વિરાટને ૧૫ ન કંઈ આ સ્વપ્નને સ્વપ્ન અનાવણુ
અનુ મથા ખૂબ મથો પણ સ્વપ્ન ત સ્વપ્ન ૧ ન્યુ

પણ એક પણ આવી. અધિકારી રાતનો છેડે મેલાવા સામો.
પો. કાલો.

કેક સને આવીને અને કટોળા.

અ ભેદ મથા

કેક ન્યા નાર તરફ અકાળાએ - ખીનઅથા વિસરો
આમા મેતી

વિરાટ જાગ્યો

મ તે એને બેઠો કર્યો, બિભો કર્યો

અનતસુખની ચીમો પાડનાર વિગટને એણે અનતસુખનો
પથ ખતાડ્યો

સૂર્યોદય થયો

માર્ગની આટીધૂટીને ઝેકેડનો એક ગ્રન્થ સુ તે હાથમા દીધો
અને

વિરાટે ક્રમ ઉપાડ્યુ, મ તે મનાવેલા પથે વિનાશીસુખનો
કત હવે હરણુકાળે ચાલના જાગ્યો અવિનાશીના પથે,

હવે આવી ગયો ' તો અત એની અનત નિદ્રાનો હવે ઊડી
દાગો ' તો એણે તત એની સ્વપ્નસૃષ્ટિને મત્ય મનાવવાનો

એ જાય, ઓ જાય, ઓ ચાલ્યો જાય એકલવીર વિગટ ।

વિરાટ ચાલ્યો જાય છે

પગ નીચેથી પથ પથુ સગડનો જાય છે

અનત અધિયાત્મી ગતનો અત આવી ગયો ।

વિરાટ જાગ્યો બિહયો કદમ માડ્યુ ચાલ્યો હવે ચાલ્યો જ
જાય છે અસ, ચાલ્યો જ જાય છે મહાપથના અજવાળા ચીરતો
ચીગતો એકલવીર વિગટ આગળ ધસતો જ જાય છે

હમણા જ—જોતજોતામા દેગે અનતના આગળે ટકોગ,

હમણા જ—જોતજોતામા દેગે શિવસુન્દરી, એના મોઢેરા
દર્શન !

હમણાં જ—તેનજેનામાં જ નાંખી દેશે એના કંઠે વરમાળા.

અનન અવિચારી રાત એ આપણે અવરમાવત કામ. અર
માવત કામ એ તો રાત-રાત ફિરણે પ્રકાશના અખ્યા મન્ય સ્નેહરસિમને
ભિજાવે તે સિં વધાવવો પ્રકાશ પ્રકાશના પદ.

ગમ નિદામાં પડે તો ત્રિતા, એની અધિધારી રાતમાં.

જૂઠી ગયો તો જ્ઞાન એના સ્વપ્નના અને સ્વીકારાં લઈ કુ
સ્વરૂપ અશ્વિના અધ્યાત્મ સ્તો. સ્વપ્નસૃષ્ટિના એ સ્વામીએ

પણ જ્યાં એની નિદ છાડી દે ક કારુણ્યમૃતિ સતે. જ્યાં
એને હસન થયું ક ક પરમાત્માનુ ત્યાં / એક કાગળીક પન્થ
તુડી પડ્યા એના લખણે કાગળાઓનાં વિરાટ પદાભાંધી છૂટે પડીને.

કોઈ જમ્ ? ક ક મેણ ?

શુ ક માનવ નહિ ? શુ હેમાય તે માત્ર સ્વાપ નહિ ? ક
ચીર નહિ ? ક પત્થાન નહિ ? મારી પ્રિયતામાનો કેત નહિ ? શુ
મજમૂજ ભરેલુ સરીર તે જ ક નહિ ? કોઈ જાણવો કે તો પડી
ક કોણ ?

પરમામા સામે છે સત માણુમાં જ જાણા છે વિરાટની અપર
અજ્ઞાતમણે ને પ તેઈ ત્યાં છે પણ કોઈને કશું કહેતું નથી.
જે કહેતું છે તે તો હવે એ નવે જ—પીડી / વારમાં સમજ
લેશનો છે

ત્યા જ વિરાટ ચીમો પાડે છે નાઝહમ્ “ના, ના, હું
શરીર નહિ, હું ધનવાન નહિ, હું કોઈનો કંત નહિ ના ના
જરાય નહિ”

સત સાબળે છે પણ અકળાતા નથી કેમ વારુ ?

વિદ્યાસની એ વેદના છે તેથીસ્તો વિદ્યાસની વેદના વિના વિગટ
ને સ્વત્વની સવેદના શક્ય જ નથી આવી સ્વયં ભૂ આવેદના જેવું
સુદ્ધ બીજું કશું નથી

વિરાટ ખૂમો ઉપર ખૂમો પાડે છે, કપાળે મુક્કીઓ ઉપર મુક્કીઓ
મારે છે

જો હું શરીર નહિ તો હું કોણ ? મને કોઈ કહો તો ખગ
કે હું કોણ છું ?

વેદનાના મધુગતમ સવેદનોમા વિગટ મૃચ્છિત થઈ જાય છે

આ હતી તેની આધ્યાત્મિક મૂર્ચ્છા (Spiritual coma)
હવે અહીં જ એ પામવાનો હતો સ્વરૂપનું જ્ઞાન વિદ્યાસની વેદ
નાનો હવે બીજો તમજો શઃ થઈ ગયો હતો

વિરાટે એક મોટી ચીસ નાખી દીધી

સોઝહમ્ ઓહા! ઓહા! હવે સમજાય કે હું તે જ છું
તે-સામે ઉભેલા પ-માત્મા એ જ મારું સ્વરૂપ છે

અને

વિરાટે દોટ મૂકી.

દોટ ન હોય માત્ર અન્નગૃતિમા—જીવના સમયોમા જાગેલો
જેઠો થયા વિના રહે ખરો ?

એકેના જાલો થયા વિના કદી રહી શકે ? જાલો થઈ ગયેલો
દોટ મૂકે દોત્રા વિના બીજું કાંઈ જ કરી શકે ?

ન્યુનિ એ મે ૧ વિમલ.

વિકાસ એમે ૧ દોડ.

વિગટ પહોલ ૨ આનન્ધન ૫ મામાની પામે

બાળભાવે હને છે આ આનન્ધનિ ! સ્વમહમ્ ૨ । ૧ ૪
૬ ૬ દો । ૧ બીજી મર્ધ ૧ નથી ૧ ૧ ૩ ૬

કરજામથી માતા રામ વિ । વામજા અને ૭ બાળ બનીને
એની જોડમાં ખીમે ૭ એની દુકામ ૧ હવે ૭ અની કરજાના
સ્વપાને ૧ મુદ્દ થામ ૧ એક દી આવ ૭ માળ વિગટ દવે
વિગટ, વિગટ અને છે

વિકાસના હેમ્મા નમકામાં એ પ્રવેશ કર છે

અને...

ને આનન્ધન એક દી અનોગુ બીન થયકારી નામે છે.
મહમહમ્ ૨ । ૧ ૬ ૧ ૬ ૧ બીજી મર્ધ નથી ૬ એ
૬ ૧ છે

સ્વર્ગ અવનુ હાન એ ૧ સર્વેનુદ્ધ ૫ મા મશન

વિકાસની ગૃહ્યુધી મનિ એ અનિમ કેન્દ્ર

વિ । નન છે ત્યારે એ પચેથી ચીસ પાડે છે જાડહમ્ !
૧૧નિમાં દુષ્કલ્ય આવે છે ત્યારે એ જુકારી મોકે છે જાડહમ્ ! અને
૫લી નો વિમોક્ત અરમા નમનિના માગરો ધૂમરાટ હામાં હદી ૧૫
મોડહમ્ ! અતન્કિન આની ત્યાં એના ૫ ૭૬૧ ધનુધન્યાં હદી
૬ છે સ્વમહમ્ ! અને ૫લી ૧૧ન ૫ નો એ આજ મુનકુર સરે
સવુને ત્યાં છે મહમહમ્

જેને કોડદમ્ એવો પ્રશ્ન પણ લમણે વાગતો નથી એ ઊંચનો
વિગટ જે ચગમાવતની અધિયારી ગતમા અથડાતો-કુટાતો સ્વપ્ન
સૃષ્ટિમા ગયતો દ્યનીય વિગટ છે

મે એ હતુ, બાવળ ચાવતુ પોતાને બકરીનુ બચ્ચુ માનતો
વામણો વિગટ છે

વિગટ તો વિગટ જ હોય

જાગૃતિનો કાળ એ જ વિરાટનો 'વિરાટ' દર્શક કાળ છે

વામન એવો હુ વદન કરુ છુ, વિકાસની એ વેદનામાથી
સંકળતાપૂવક પાર ઊતરતા સિદ્ધશિશુઓના ચગણોમા !

દાનમુગ્ધિ જૈન જ્ઞાનમન્દિર

કાળપુત્ર રોડ

અમદાવાદ-૧

૨૦૨૩

આશ્વિન શુક્રત્રય ચમી

—ચન્દ્રશેખરવિજય

ક્રમદર્શન

૧	એક / બીજા	૧
૨	સાધનાનું અભ્યસિક્ષુ ચિત્તશુદ્ધિ [૧]	૮
૩	[૨]	૧૩
૪	પ્રતિબૂળતામા પણ પ્રસન્નતા	૨૩
૫.	આપ તરે ચીજને તારે	૨૬
૬	અપ્રમાણતા	૩૭
૭	મુનિ અને પરાધિક્ષુ	૪૧
૮	અભિજ્ઞાની નાકામધી	૪૮
૯	દેહકુળ મહાપત્ન	૫૩
૧૦	શાન-સ્વાર્થ મુદ્ધ	૬૧
૧૧	સૌ ને	૬૮
૧૨	અમ ! ગમ, વાસ જ પાપે ને ।	૭૭
૧૩	સાચી જ્ઞાનાશા	૮૬
૧૪	દરિયાવા સમુદ્ર શાખ	૯૫
૧૫	તપ, તપનાં વંજ	૧૦૩
૧૬	મુખ વિસમની સાત બાલનાઓ	૧૧૨
૧૭	સમય ગોચર ! મા વમાયવ	૧૨૮
૧૮	મુખશીલના અને મુનિમ પરાધિક્ષુ	૧૩૫
૧૯	સદ્ગુ એ સાધુના	૧૪૪
૨૦	સદન કરે તે સાધુ	૧૪૬
૨૧	મુદત્તવજ્ઞના અને મુનિજ્ઞના	૧૫૪

પ્રાપ્તિસ્થાન

સોમચંદ ડી શાહ
' સુધોપા ' કાર્યાલય
જીવનનિવાસ સામે
પાલીતાણા

*

ઓફિસ
સુબોધચન્દ્ર લાલભાઈ
બકુલ
સ જીવની પાસે
અમદાવાદ-૭

જશવતલાલ ગિરધરલાલ
દોશીવાડાની પોળ
અમદાવાદ

*

સેવતીલાલ વી જૈન
૨૦, મહાજનગલી, ૧લે માળે
ઝવેરી બજાર,
મુબઈ-૨

*

ભુરાલાલ પડિત
સરસ્વતી પુસ્તક ભંડાર
હાથીખાના, રતનપોળ,
અમદાવાદ

વિ
રા
૮

જાગે છે ત્યારે

મુનિશ્રી ચન્દ્રશેખરવિજયભટ્ટ

એક જ લક્ષ્ય

કોઈ તમને પૂછે કે તમારા જીવનનું લક્ષ્ય શું છે ?
તમારા જીવનની આરાધના કયી ? તમારું કર્તવ્ય શું ?

તમે શું જવાબ આપશો ? મને કોઈ આવા પ્રશ્ના
પૂછે તો હું બેધડક કહી દઉં કે મારું લક્ષ્ય દોષવિનાશ.

મારી આરાધના દોષ વિનાશની

મારું કર્તવ્ય દોષ વિનાશનું...

બીજા શબ્દોમા આત્મશુદ્ધિને જીવનનું લક્ષ્ય કહેવાય
પરંતુ મને 'દોષનાશ' શબ્દ વધુ પસંદ પડે છે અને તે
સહેતુક છે

આત્મશુદ્ધિ એ ગુણ છે, અવગુણથી ભરેલા આપણને
ગુણની ગંધ પણ ક્યા છે ? ગુણની અનુભૂતિ વિના ગુણપ્રાપ્તિની
સમજ શે પડે ? ગુણપ્રાપ્તિ કાળે ભીષણપુરુષાર્થની
ભીતાનો મગલ શ્લોક શે રચાય ? ગુણ તો આપોઆપ
પ્રગટે, ને દોષના આવગ્ણો દૂર થાય.

સુલુ પ્રાપ્ત કરવા માટે પુત્રપાલની કરી જરૂર નથી.
સવશુલ્કસ પન્ન બનવા માટે સવદોષમુક્ત યવાની જ આરા
ધના સાધવાની

દોષમુક્ત બનો તત્કાલ તમે શુલ્કસ પન્ન બનો જ છે.

નહેનું પાણી આગળ વધતું નથી તો તે વખતે
પાણીને ધક્કા કાઢીને પાણી જે વચ્ચે ક્યારે ધરનાયો છે એને
જ ઉપાડી લો. પછી પાણી તો આપ મેળે વહેવા જ લાગશે.

સ્ટ્રિકિનો સહજ સુલુ છે સહેલાઈ પણ રક્ષાવચના
નગથી એ લાલ બન્નુ છે ફરી સ્ટ્રિકિને સહેલો બોલુ હોય
તો તેની ઉપર સહેલો માસ્વાની કરી જરૂર નથી લાલ વસ્ત્ર દ્રશ
કરો કે મહેલાઈ તો આપોઆપ દેખાશે.

સુલુ ક્રિય ન કરવાનો નથી એ તો અનાદિ સહજ
છે દોષનાશ જ ક્રિયન્ન કરવાનો છે એટલે આ દૃષ્ટિએ
ક્ષમાસુલુ ક્રિયન્ન કરવાનો નથી પરંતુ ક્રોધનાશ જ ક્રિયન્ન
કરવાનો રહે છે

આપણે ક્રોધનો વિનાશ કરીએ એટલે ક્ષમા તો
આપોઆપ પ્રાપ્ત થાય. ક્રોધવિનાશ એ જ ક્ષમા નથી પરંતુ ક્રોધ
વિનાશથી ક્ષમા પ્રાપ્ત થાય છે ક્રોધવિનાશ થયે કે તસ્ત જ
ક્ષમા પ્રાપ્ત થાય ક્ષમા પ્રાપ્ત થાય. વસ્તુત તો એક કાલની
એ બાબત છે દોષવિનાશ અને સુલુપ્રાપ્તિ એટલે આપણા
જીવનના હસ્થ વરીકે દોષવિનાશને કહેવાય તોમ સુલુપ્રાપ્તિને
પણ કહી શકાય જરૂર. પરંતુ માનસસાક્ષની દૃષ્ટિએ હું

જીવનલક્ષ્ય તરીકે દોષવિનાશને કહેવાનું વધુ પસંદ કરું છું તેનું કારણ એ છે કે દોષોની આપણને અનુભૂતિ છે જ્યારે ગુણની એવી અનુભૂતિ નથી

જેમ આપણે દોષદ્રુષ્ટ છીએ તેમ દુનિયા પણ બહુધા દોષદ્રુષ્ટ છે ! ગુણિયત્વ તો વિરલા જ મળે ! એટલે સ્વમા અને પરમા, જ્યારે ને ત્યારે દોષો તો ખૂબ જોવા મળે જીવનમાં ડોકિયું કરીએ ઝઘડા અને ટટા જ સંભળાશે ! કોઈના વાગ્યુદ્ધ અને આળેલાયુદ્ધ જોવા મળે ત્યારે થોડી પણ માન ઠેકાણે હોય તો તરત સમજાય કે ક્રોધક્રપાચ બહુજ ખરાબ વસ્તુ છે આ ત્રામ ! આ હાયવોચ ! આ ચીસાચીસ ! નહીં નહીં આ પળે દૃઢ સંકલ્પ કરું છું કે જીવનમાં ક્રોધ તો કદી નહીં કરું

ક્રોધ કેટલો લયજનક છે એ આ રીતે અનુભવે સમજાય તેવી બાબત છે અને એથી એના વિનાશ માટે જવલંત પુરુષાર્થનો પ્રાદુર્ભાવ થવાની પણ પરિપૂર્ણ શક્યતા છે

આવું ક્ષમા માટે એણે સંભવિત છે ક્ષમાશ્રમણ મુનિ તો ક્યાંક જ જોવા મળે એટલે ક્ષમાની અનુભૂતિ ન થવાથી ક્ષમાશીલ બનવાની આરાધના કાળે પ્રચંડ ઉત્સાહ શે જાગે ? ક્રોધની અનુભૂતિ છે માટે ક્રોધમુક્ત બનવાની સાધના માટેનો ધરણ્યમ પુરુષાર્થ અચૂક જન્મ પામી જાય

એટલે દોષપૂર્ણ જગતમાં દોષદર્શન શક્ય છે.

દોષવિનાશનો સકલ સુચક છે અને દોષવિનાશનો પુરુષાચ પણ સદૃશ પ્રાપ્ત છે ત્યારે સુખપ્રાપ્તિ વગેરે અત્યંત દુર્લભ છે જોડે જ હું જોમ પણ કહેવાનું સાદસ કરું છું કે સુખિત નહિ પણ બધનવિનાશ માટે આરાધના કરો. ભલે વસ્તુ એક જ છતાં વિચારમાં ઘણું ભેદ અવર પડે છે

સુખિતની અનુભૂતિ નથી સુખિત ઠેઠ દી એક નથી, માત્ર સાક્ષી છે સાક્ષીના મુખ કેટલાં બધન તે આજે દેખુ છે! કાને સાક્ષી છે! મૂત્તે હૃદયે અનુભવુ છે!

બધનના ત્રાસ, બધનનો માતનાઓ અને બધનની ભયભક્તાઓ સસારીને સમજાવવી પડે તેવી નથી. જે બધને સર્વાંગે ભરડો લીધો છે એણે એવને ભોલો ને ભોલો ચતોપાટ પાછલી પાછલીને ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય પોકરાવી છે હાડકે હાડકું જોખનું કરી નાખ્યું છે એ બધનના વચનની જરાય જરૂર હોય ખરી!

એ તો માની આગળ મામાનાં વચન એવી ઘટ થઈ? સુખિત એ શુદ્ધ સત્ય છતાં મુની મુનાઈ કયા એવી છે!

બધન તો આજે દેખ્યો હોવાદ! એવે ભાતે અનુભવેલી ભયાનકે સીતમ! જોડે જ સિદ્ધિની તાલાવેલી કર્તાબધન તોલી નાખવાની તાલાવેલી જમવાનું વધુ સરળતામયું લાગે છે પ્રચંદ પુરુષાર્થની વેદીમા એવનોના એવનોનું બલિદાન કરી દેના જોમી શકાદાને વચન પ્રચંદજન નસનસમાં આપી ભય છે

આ બધન ! બસ, તોડી નાખુ કડાકા કરતુ

આ ગુલામી ! બસ, ફગાવી દઉ એક જ ધડાકે

આ હોળી ! બસ, ઠારીને જ જપુ

સિદ્ધિ કરતા 'બધન-તોડ'ની વિચારણા જખખર બળ
ઉત્પન્ન કરી શકે છે

ગુણપ્રાપ્તિ કરતા દોષ વિનાશની આરાધના પ્રચલિત
જિસાહ જન્માવી આપે છે પરલોકને નજર મામે લાવે,
એકેક દોષે સન્નતી લીધણુ યાતનાઓની લડકે બળતી, પાવક
જવાળાઓ કલ્પના કરે, ત્રાસી જશે, એક પણ દોષ, એક
પણ રૂવાડે ન ફરકે એ માટે સાબદા બની જશે.

અનંત દોષો સત્તામા પડ્યા છે ! ગમે તે પળે, ગમે
તે ક્ષેત્રમા, ગમે તે નિમિત્તે જાગી પડે ! અને ભયકર ભૂક-
પોથીય ભયાનક આચકો આપે !

ક્ષણ ક્ષણની મહેનતે ઊભી કરેલી કણકણની આરાધનાઓ
એક જ પળમા ધારાશયી કરે ! દોષોનુ તોફાન બહુ ભયાનક
હોય છે ! મહાસયમીને એકાદ પણ અસાવધ પળે આ દોષો
ધૂળ ચાટતો કરી શકે છે

એને એક અસાવધ પળ આપો ! પછી નિહ શિયાળ
છે ! શિયાળ સમલુ છે ! સમલુ નાનકડુ મગતરુ છે ! અસભ-
વિત પણ આપણા માટે સભવિત ન બને તેવુ કાંઈ જ
નથી અસાવધ પળમા કશુય અસભવિત નથી એ માટે તો
એવી ત્રામદાર્ધ હોનારત વિનાની પળોમા દોષવિનાશની

આરાધના માટે જ સદૈવ સજ્જ રહેવું જોઈએ. જૂઠા અમરત પણે અતમુખ બનીને આશ્રમામાં ખીચાળીયા ભરેલા અને જીવનમાં ફેલાયેલા દોષો યુટીયુટીને વીળી કાઢવા જોઈએ. ટુચ્છતા પીઠવી હોય તો ટુચ્છતાની ખસળી વિચારવી ટુચ્છતાઓની અવશ્યા જોવી. ટુચ્છતાથી સજ્જતી પ્રેમની-વા ક્ષ્મની મશાનયાત્રા જોવી અને જોથી ત્રાસી ભીંતને ટુચ્છતાનો વિનાશ કરવાનો સકલ્પ કરવો. પછી અતુચ્છને-મહામના-મુનિને અનંત વહના કરવી આ રીતે પ્રત્યેક દોષ માટે સમજવું.

દોષવિનાશ માટે આ જ ક્રમિક ઉપાય છે કે પ્રથમ દોષ જોવા. દોષની અતરથી કબૂલાત કરવી તેના નાશની કાવનાથી કાવિત થવું અને નિર્દોષને કાલકર્તા નમસ્કાર કરતા રહેવા અને દુષ્ટ પણ દોષમુક્ત થાય જોવી કાવનાથી કાવિત થવું.

બીજો ઉપાય છે દોષના નિમિત્તથી દૂર રહેવાનો સ્તીરાજ પદ્ધતિ. હોય તો સ્ત્રીથી જ દૂર રહેવું. શ્રીખંડો રાત્ર ત્રાસ દેતા હોય તો શ્રીખંડો નો જ ત્યાગ કરી દેવો.

બાળસાધકને માટે આરાધનાનો આ સજ્જમાં સજ્જ ઉપાય છે કે તેણે સત્સંપન્ના દોષના જ મહત્તા નિમિત્તનો જ ત્યાગ કરી દેવો. નિમિત્તના સાન્નિધ્યમાં જ પ્રાય દોષ ઉત્પન્ન પામે છે નિમિત્તના અભાવે દોષ શાન્ત રહી નિમજ બની મૃત્યુ પામે છે. છોડ નાનકડો હોય તો બકરા ચાવી ખાય. જોને મોટો કરી દેવો હોય તો નાદ બાધથી જ જોઈએ.

પછી વાડ વિનાય એ ટકી શકે છે મજલ મટી નથી મોટા બકરાની કે કાઈ કરી શકે !

ત્યાગ એ વાડ છે ! વાડનો ઇન્કાર એ વાડના અસ્તિત્વમા સંકળતાનો સંદેહ છે એ હુ સાહસ છે જીવલેણ ભ્રમ છે અને તેથી જ થતો વાડનો ત્યાગ એ જીવનનો આપઘાત છે

મારી તો આ સ્પષ્ટ સમજ છે અનુભવે વધુ સ્વચ્છ બની છે દોષના સર્જક નિમિત્તોની સાથે રહેવું, બેપરવા જીવવું અને લાજવાબ વર્તાવું અને પછી ગમે તે પળે જીવનને કોઈ મોટા પાપથી કલકિત કરી નાખવું અવે આત્મા જરાય દયાપાત્ર ન ગણાય

અશુભ નિમિત્તોથી નાસો ! શુભ નિમિત્તોને ઝડપો ! દોષવિનાશ બહુ જ ઝડપી બનશે અનંત દોષોનો વિનાશ - સર્વનાશ સર્જવાનું લક્ષ્ય કા ભૂલીએ ? પળની પણ અસાવ ધાનીમા થનાગ કારમા ભૂકપ આચકા કેમ વીસરીએ ?

નિમિત્તોથી નાસભાગ કરવા માત્રથી દોષના ઝેર ડબના ભાગ સુધી આવી જાય છે, પછી તો ગુરુકૃપાથી પ્રાપ્ય સ્વાધ્યાયાદિના બળે પણ માત્રમા એ ઝેર બહાર ખેંચી ન ખાય, દોષ વિનાશ એ જ જીવનનું લક્ષ્ય છે, તો હવે આધુ પાછુ જોયા વિના, આધુ પાછુ કર્યા વિના, આધા પાછા થયા વિના એ લક્ષ્યને જ વીધવા સજ્જ બનીએ, એકાગ્ર બનીએ એકલક્ષ્ય બનીએ અને દેવગુરુની અસીમ કૃપાથી એ લક્ષ્યને અવશ્યમેવ વીધી નાખી બેડો પાર કરીએ

[૨]

સાધનાનું લક્ષ્યમિદુ : ચિત્તાશુદ્ધિ

જેનું ધૌવન ફાટ ફાટ થઈ રહ્યું છે એના ચિત્તમાં કામ ક્યારે બગી શકે છે તે કોણ કહી શકે તેમ છે ? જેના પુણ્યની વલ્લુઓ દોમદોમ કરતી ચાલી બાય છે એને તપસી કે તા ઠેલો કયો લાગશે તે કોણ બણી શકે તેમ છે ? જેનું નાવ માનપાનના સાગરમાં જ આગળ ધપ્યું બાય છે એને દુઃખવાનો ભય દ્યારે હોય એ કહી શકાય તેવી બાબત તો નથી જ

જીવનમાં વિકાસ અવશ્ય સાધવો છે પણ વિનાશને નોત નાર સામગ્રીએને એ સમયામાં ન આવે તો વિકાસની વાતો હવામાં બાજમાં ભરવા જેવી બની બાય છે વિનાશની સામગ્રી છે ચિત્તની અદર પેસતી ખીર ખીર બન કરતી મ માતી —ખડબદી કીઠેલી અશુદ્ધિઓ ગદ્ગદીઓ—ચિત્તનો મેલ.

અમે તેટલો તપ કરવા દિલ મામ પળ તેની પાછળ ચિત્ત શુદ્ધિનું લક્ષ્ય સમજી ન હોય તો તપનો અગ્નિ કમિને ભરખી લેવાને બદલે ચાપમાના સુલોને જ ભરખી કરો.

પદાર્થોને આત્મસાત્ કરવાની દૃષ્ટિએ જે ઉપદેશ અપાતો ન હોય તે ઉપદેશનું શાસ્ત્ર આત્માના માટે શસ્ત્ર જ બની જશે

જે આખોથી જોવાઈ ગયેલા રૂપ એની વિનયરતાને દેખાડતા ન હોય તે આખો આત્મમને આધળો જ કરી દેશે આવા તપમાથી ક્રોધ જન્મ પામશે, આવા ઉપદેશમાથી 'અહુ' નો અનાહુત નાદ ચાલશે, આની આખો વિકારોથી ભ્રમગર્ભ જશે અને એ બધાય ક્યારે જઈને ભરાશે ચિત્તમા ત્યાં ચિત્ત મલિન છે ત્યાં આરાધના નિષ્કળ છે મારા હવનના અનુભવોમાથી મેં આ તારણ કાઢ્યું છે મને મારા દૈનિક હવનમા જણાઈ રહ્યું છે કે મોટી મોટી ગુણબાગો ફૂંકવા છતાં હું કાયાની સાથે ચેડા કરવામા તદ્દન કાયર બની જઉં છું શાસનના પ્રશ્નો વિચારતા તપી જવા છતાં ચિત્તમા સ્વાર્થ સિવાય કંઈનો વસવાટ દેખાતો નથી રામ-રમા વચ્ચેના અતરને આબવા જતા ક્યારેક મારા જ આબાદ ભોગ લેવાઈ જાય છે શિષ્યોને યોગ્ય રીતે તૈયાર કરવાની વાતો-ચોજનાઓ-દૂબેશો ઉપાડવા છતાં હું જ એ શિષ્યોના ભારહાર વિચારોથી દબાઈને વળી ગયો છું

'સાહુ' બનવાની ઉમેદ છતાં ચિત્તમા અમહિષ્ણુતા વ્યાપી ગઈ છે એક બાજુ છે આત્મા અને ગામન બીજી બાજુ છે સ્વાર્થના સસ્કાર ઘણું ખરું તો સસ્કારોનું બળ વધી જતું જણાય છે એની નીચે આવી ગયા બાદ બધી વાતો નિઃપ્રાણ બની જાય છે સિંહની ગર્જના કરતો એક જ લાણુમા બકરીનો બે બે અવાજ કરવા માટે પશુ અસમર્થ થઈ જાય છે

સાધનાનું હૃદયગિદ્દુ ચિત્તશુદ્ધિ

જેનું યૌવન કાટ કાઢી જઈ રહ્યું છે એના ચિત્તમાં કામ ક્રમારે ભરી દિશ્યે એ ઠોણ કઢી શકે તેમ છે ? જેના પુષ્પની વણખાર દોમદોમ કરતી ચાલી ભય છે એને હપસી ૫ વાં ઠેટલી લણે લાગશે તે ઠોણ ભણી શકે તેમ છે ? જેનું નાવ માનપાનના સાગરમાં જ આગળ ખમ્બુ ભય છે એને રૂબવાનો ભય દયારેહોય એ કઢી શકાય તેવી બાબત તો નથી જ

જીવનમાં વિકાસ અવશ્ય સાધવો છે પણ વિનાશને નોતરનાર સામગ્રીઓને એ ઇમવામાં ન આવે તો વિકાસની વાતો હવામાં બાબલ્લં ભરવા જેવી બની ભય છે વિનાશની સામગ્રી છે ચિત્તની અદૃશ પેશતી ખીર ખીર થઈ જતી ગ ધાતી - ખડખડી ઊઠેલી અશુદ્ધિઓ ગ ઢીઓ-ચિત્તને મેલ.

અથે તેટલો તપ કરવા દિલ કામ પલ્લુ તેની પાછળ ચિત્ત શુદ્ધિનું હૃદય રાખ્યું ન હોય તો તપનો અગ્નિ કમિની સરખી લેવાને બદલે આત્માના કુણેને જ ભરખી જશે.

પદાર્થોને આત્મસાત્ કરવાની દૃષ્ટિએ જે ઉપદેશ અપાતો ન હોય તે ઉપદેશનુ શાસ્ત્ર આત્માના માટે શસ્ત્ર જ બની જશે

જે આખોથી જોવાઈ ગયેલા રૂપ એની વિનયરતાને દેખાડતા ન હોય તે આખો આત્મને આધણો જ કરી દેશે આવા તપમાથી ક્રોધ જન્મ પામશે, આવા ઉપદેશમાથી ‘અહુ’ નો અનાહત નાદ ચાલશે, આની આખો વિકારોથી ઊભરાઈ જશે અને એ બધોય કચરો જઈને ભરાશે ચિત્તમા બધા ચિત્ત મલિન છે ત્યા આરાધના નિષ્કળ છે મારા જીવનના અનુભવોમાથી મે આ તારણ કાઢ્યું છે મને મારા દૈનિક જીવનમા જણાઈ રહ્યું છે કે મોટી મોટી ગુલબાગો ફૂંકવા ઇત્યાદિ કાયાની સાથે ચેડા કરવામા તદ્દન કાયર બની જઉં છું શાસનના પ્રશ્નો વિચારતા તપી જવા છતા ચિત્તમા મ્વાર્થ સિવાય કોઈનો વસવાટ દેખાતો નથી રામ-રમા વચ્ચેના અતરને આબવા જતા ક્યારેક મારા જ આબાદ ભોગ લેવાઈ જાય છે શિષ્યોને યોગ્ય રીતે તૈયાર કરવાની વાતો-યોજનાઓ-ચૂંબેશો ઉપાડવા છતા હું જ એ શિષ્યોના ભારહાર વિચારોથી દબાઈને વળી ગયો છું

‘સાહુ’ બનવાની ઉમેદ છતા ચિત્તમા અસહિષ્ણુતા વ્યાપી ગઈ છે એક બાજુ છે આત્મા અને ગામન બીજી બાજુ છે સ્વાર્થના સસ્કાર ઘણું ખરું તો સસ્કારોનું બળ વધી જતું જણાય છે એની નીચે આવી ગયા બાદ બધી વાતો નિષ્પ્રાણ બની જાય છે સિંહની ગર્જના કરતો એક જ ક્ષણમા બકરીનો એ બે અવાજ કરવા માટે પણ અસમર્થ થઈ જાય છે

કરણ ? એક જ છે ચિત્ત શુદ્ધ નથી સ્વચ્છ નથી, સાત્ત્વિક નથી, જોગસ્વી અને તેજસ્વી નથી ત્યાં છે ખજાણાદ તેમા છે નથી જ ખજાદ, અને કલેશ અને કલ્યાણ સિવાય તોફાનો અને તુમુલ્હા સિવાય દ્વિધાઓ અને દ્વંદ્વા સિવાય એમાં કશું / રેખાતુ નથી

ચિત્ત શુદ્ધ નથી જનતુ માટે હવન સાત્ત્વિક જનતુ નથી સત્ત્વહીન હવન છિછળી છિછળાને વાતો જ કરી બધે એની વાતોનું ફળ કદી ન આવે. ગાંધ્યા મેઘ વરસે નહિ એ શાસન અને સ્વાધ્યા માટે મારે કંઈ પણ કરી છૂટું જ હોય તો તે માટે જઈયાનું જોર એકદુ નહિ થાયે, પુણ્યની અનુકૂળતાથી કામ નહિ થઈ જાય કલમના કસબથી લોકોના હિલો ઉપર ચમત્કારિક અસરો નહિ સર્જાય કે અભિનયો અને વાદ્યાતુરીથી વચકિરણ નહિ કરી શકાય તે બધાની સાથે સૌથી અગત્યનું જરૂરી બનશે ચિત્તનું શુદ્ધિ કરણ, એટલે કુસકારોનું વિકેન્દ્રીકરણ, વિકારોનું વિહીનીકરણ,

એક પણ મહત્ત્વે વિચાર જિજ્ઞાસી ટેવો છે એને મનના મૂલ્યવાન મંદિરમા પ્રવેશ આપી શકાય જ નહિ. એક પણ સ્વાર્થનો ભાવ શત્રુ સમાન છે એને હવનના કેઈ પણ સમયમા સ્થાન આપી શકાય જ નહિ ત્યાજ અને તપથી ચિત્તનો કામ હજારો પણ મરશે નહિ પુણ્યના યોગથી દુ ખે હજારો પણ વિનાશ નહિ પામે, વિખેા ઘડીભર થતી જશે પણ નાસી નહિ જાય માનના શિખરે સ્થાન મળશે પણ લાભો સમય એ ટકશે નહિ, માનના બળે પાપો છુપાશે પણ ટગશે તો નહિ જ

એ અનિષ્ટ તત્ત્વોની ચિત્તમાથી નાબૂદી કર્યા સિવાય તો ચાલે જ નહિ કામચલાઉ ઓકસીજન સુધાડીને દર્દથી નિર્ભય કેમ બનાય ? ચિત્તની સાથે સદૈવ વિમર્શ કરવાની જૂથ જરૂર છે કામ કેમ ખરાબ ? રામ કેમ સારો ? ભોગ કેમ ભયકર ? યોગ કેમ શ્રેષ્ઠ કર ? લક્ષ્મી કેમ ગૃહિણી કારણ ? અને લક્ષ્મીપતિ (ભગવાન) કેમ સમૃદ્ધિનું કારણ ? અનુકૂળતામા વિનાશ કેમ ? અને પ્રતિકૂળતાની પૂજામા વિકાસ કેમ ? આ બધાય વિકલ્પોને મનના મદિરમા ચર્ચવા જોઈ એ દિવસોના દિવસો સુધી એકેક વિકલ્પ ઉપર ગભીર બની વિચારો કરવા જોઈ એ અને આત્મમત નિર્ણય લાવવો જોઈએ ચિત્તશુદ્ધિનો આ રાજમાર્ગ છે, બીજી બધી પગદ-હીઓ છે કદાચ ઉન્માર્ગો ચડાવી દે તોય નવાઈ નહિ

એક વાર આ લક્ષ્ય આવી જાય કે ચિત્તની શુદ્ધિ, સ્વચ્છતા, પ્રસન્નતા એ સાધના-ક્ષેત્રે અનિવાર્ય જરૂરિયાત છે તો ચિત્તશુદ્ધિના વિષયમા વિકાસ થતો જ જાય મળો દેખાતા જાય અને મળોને સાફ કરવાના ઉપાયો પણ આપો-આપ હાથ થતા જાય

ત્યાગ અને તપ ભલે ચાલુ રહે, જ્ઞાન અને ધ્યાનમા ભલે રત રહીએ, શક્તિની પૂજામા અને ભક્તિની ઉપાસ નમા ભલે તત્પર રહીએ પણ તેમાના કોઈનું અશુભ ન થઈ જાય તે સારું ચિત્તશુદ્ધિનું લક્ષ્ય પ્રધાન તો બનાવવું જ પડે તે બધાય ચિત્તશુદ્ધિને માટે જ છે તેમનાથી જો શુદ્ધિ ન થાય તો સમજવું કે તેમનું અશુભ થયું.

જ્ઞાન ફેરી નીકળ્યું ધ્યાન છીડી નીકળ્યું ભક્તિ બલગી પડી
અને શક્તિ લેખડે ભરાઈ

જ્ઞાન, ધ્યાન, ભક્તિ વગેરે તો ચિત્તને શાન્ત જ બનાવે,
તેને શુદ્ધ જ કરે અને પુષ્ટ પણ કરે જો તેમ ન થાય તો
તેમનામાં કામક્રાંતિ ન આવતા તેઓ જ્ઞાન ધ્યાન કે ભક્તિ
જ ન કરેવાય. ચિત્ત શુદ્ધ બનાવવું એટલે ચિત્તમાં નવો
મગ્ન લેખો થવા ન દેવો, નૂનો મગ્ન લેખાર ફેરે કાઢતા જવો
પરાધના વિચારોના ફેર લેવા પછી તો સ્વાધના મળને નીકળે
/ છૂટકો છે ચિત્તમાં બળભળાઈ હશે અને ત્યાજ, તપ કે
જ્ઞાનના યોગમાં હોઠધામ હશે તો તે બધી હોઠધામ નિષ્ફળ
જશે. ચિત્તનો બળભળાઈ સત્વર શમાવવો પડશે, પછી જ
બધું લેખે લાગશે.

[૩]

સાધનાનુ લક્ષ્યબિંદુ ચિત્તશુદ્ધિ [૨]

ત્રાજવાના એક પદ્ધતિમા તપ, જ્ઞાન, ધ્યાનના બધા બાદ્ય યોગો મૂકીએ અને બીજા પદ્ધતિમા પ્રશાન્ત, પ્રસન્ન અને શુદ્ધ ચિત્ત મૂકીએ બેશક, ચિત્તનુ પદ્ધતિ નમી જાય. આત્માની અનંતશક્તિઓનુ ગળહળતુ ઉત્થાન શુદ્ધચિત્તથી થાય છે, શાસનના મહાનમા મહાન કાર્યોના સર્જન પણ વિશુદ્ધચિત્તાત્મા જ કરી શકે

જેના દિલ ડહોળાયેલા છે, જેના ચિત્તમા વિકૃતિઓનો ખળભળાટ છે એ ચિત્તનો સ્વામી દેહથી ગમે તેવો તપ કરતો હોય, જડબાના જોગથી ગમે તેટલી ઉપદેશની વાતો કરતો હોય, દેશભરમા ચોમેર ભલે ઘૂમતો હોય પણ એને સફળતાની કલગી પ્રાપ્ત નહિ થાય વિકૃત ચિત્તની બધી દૈહિક પ્રવૃત્તિઓ ચિત્તગળોને વધારવા માટે જ બને છે

પેટ ખગડેલુ હોય તેમા ગમે તેટલુ સારુ પૌષ્ટિક તત્ત્વ નાખીએ તો મળની જમાત જ વધવાની ને? અત્યેક

સાધકે આ વિચાર લક્ષ્યમાં લઈ લેવો. ભોઈએ એક પક્ષ
 ક્ષણ ચિત્તના ખગલગામ્વાળી ન બાંધ તેની સતત તકેદારી
 રાખવી ભોઈએ ચિત્તનો ખગલગામ્ એટલે ચિત્તમાં કામોદ્રાવણ
 મહામાનસ વિષયવિકારોનું ઈર્ધ્યા-અસુમાનસ ન થાય. પણ
 તોફાન સહેજ પવન ખગલગામ્ ઘાય અને સાધક થોડી બાંધ
 અરે! આ મેં શું કર્યું? મેં શા માટે આવો વિચાર કરી
 નાખ્યો? મારા આત્માનું હું / આ રીતે અશ્વ તત્તન કરી
 નાખીશ. મહા મહેનતે કારમાં કર્યો વેડીને, કાર્ધક નિર્જલ પક્ષ
 કરીને વળી અનવપુણ્ય લેણું કરીને એના બાલકમાં તો
 માનવનો અવતાર મળ્યો છે હવે એને નિષ્કળ બનાવીશ?

બીજું વધુ પાલવશે કયામાં રાવો ખજાની છોડે તોય
 પાલવશે અને વાણીથી તદ્દન મૂક થઈ જાઉં તોય પાલવશે
 કિંતુ એક ક્ષણર પક્ષ ચિત્તમાં ખગલગામ્ જાય બહારથી
 લેવાય નહિ ચિત્તમાં અશાન્તિ ઊભી થાય, ત્યાં બે કોલાહલ
 મચી જાય તો આત્માના અનુયમ તત્તવો એના છુટકારાની
 યોજનાઓને મૂત બનાવવાનો વિચાર બીજા કયા મંદિરે જઈને
 કરવો? મનોમંદિર સિવાય આ વિચાર કયામ થઈ શકે તેમ
 નથી. સવત્ર મોહનું સામ્રાજ્ય વ્યાપી ગયેલું છે અને વસ્તુતઃ
 તો ચિત્તમાં ખગલગામ્ થવો જ ન ભોઈએ. સાધકે હંમેશા
 અનિત્યાદિ ધાર ભાવનાઓથી સ્વને ભાવિત કરવો હોય કાંધના
 પ્રસંગે અશસ્ત્ર ભાવથી રજાઈ બંધ કામના પ્રસંગે અશ્રુભિ-
 ભાવથી બદાયર લેપાર્થ બંધ આધિનાં પ્રસંગે અનિત્ય ભાવ-
 નાથી ભાવિત થવા લાગી બંધ અને સવત્ર ભવિતબ્યતા કળ
 યશિપાક-હુવની ચોબ્ધતા વગેરેનો વિચાર તો લેલો જ હોય.

પછી ક્રોધ કયા થાય? કામ શુ કરવા ઉત્પન્ન થાય? વ્યાધિ ચિત્તને શી રીતે કનડે?

સાધકદશા, સાધુવેશ, મુનિભાવ તે આ જ વસ્તુ છે સાધના એટલે ચિત્તની શાન્તિની મિદ્ધિ કાળેના ચત્નો આળે તો આ એવી સિદ્ધિને વરેલા મહામુનિઓનું કાર્ય આપણે લઈ બેઠા છીએ આપણે જ શાસનનું નાવડું ચલાવવા સુકાની બની ગયા છીએ, ચિત્તમા ભારે ખળભળાટ છતા વિશ્વના ખળભળાટ ટાળવા નિષ્ક્રમ યત્ન કરી રહ્યા છીએ, ચિત્તમા શાન્તિનું નામ નથી અને વિશ્વશાન્તિના યજ્ઞોમા સ્વાહા અને સમર્પણની ધૂનો મચાવીએ છીએ

ચિત્તમા વિકારો છતા નિર્વિકાર બનવાની સાધનાનુ તત્ત્વ સ્ત્રીઓને મમળવવા હિંમત કરીએ છીએ વાઘના મોમા હાથ નાખવા જવા જેવું છે કે બીજું કાંઈ? મને તો લાગે છે કે આપણે મુમુક્ષુ-જીવનના પ્રથમ દ્વયવર્ષમા ચિત્તશાન્તિ માટે વધુ સજ્જ બનીને યત્ન કરવો જોઈએ અલબત્ત, તેના ઉપાયો તરીકે જ દશવિધ ચક્રવાલ સામાચારીમા આવી જતા સઘળા અનુષ્ઠાનો છે પણ તે અનુષ્ઠાનોને આચરતી વખતે અતરમા ચિત્તશુદ્ધિ' તુ લક્ષ્ય રાખીએ તો જ તે અનુષ્ઠાનોથી ચિત્તશુદ્ધિ મધાય અનુષ્ઠાનો એ લગભગ કાયાનો વિષય છે એનાથી કાયા ઉપર કાળૂ આવી જાય પણ ચિત્ત ઉપર કાળૂ લાવવા માટે ધ્યેય નક્કી કરવું જોઈએ અનુષ્ઠાનોના સ્વરૂપ સમજી લેવા જોઈએ એ બધાય ચિત્તશુદ્ધિ અને ચિત્તપુષ્ટિ માટે જ છે આ વાત પણ સારી રીતે હૃદયગમ કરી લેવી

બેઠાં જો ચિત્તશુદ્ધિ જો જ આપણુ જીવન છે જોના વિનાના
અનુધાનોના અલકારે પ્રાણુ વિનાના મહા ઉપર સંભવા
માટે બને છે

આ વાત સ્વયંમા આવશે તો જ ચિત્તના બળમળા
શમવા હાજરો. હાજરો હવાકો સુધી અનુધાનો કરીએ અને
હવે મિનિટ સુધી ચિત્તને આત્મસન્મુખ બનાવી રાખીએ
તો અનુધાનોથી નીપજેલી તાકાત કરતા હાજરો મણી તાકાત
હવે મિનિટની ચિત્તશાન્તિમાંથી આત્મામા ઉપજાઈ થઈ જાય
પૂજના મહાપિયો ધાર ઉપસર્વેને પણ ગીલી શકતા. જોની
પાછળ જોમના જીવનની ચિત્તશુદ્ધિની ગજબ સાધના જ
કારણ હતી જોમણે પ્રાપ્ત કરેલી નિર્વિકાસ્તાજો અને નિષ્કા
ચતાજો જ જોમને આમરણ કર્યોમા પણ અમર બનાવ્યા
હતા.

આવ કાલિકાસૂરિજી પાસે પણ મુલાનવમથી જ ચિત્ત
શુદ્ધિ સિદ્ધ થઈ ચૂકી હતી. જોમના અનુપમ ચૈવન-
દીપમા કાઈ પત્રજિયા પડવા આવતા પણ ચૂકુંને તે કારતા
અને ધમનો શક થી પતા પોતે તરતા અને સે કડોન તાસ્તા
અલકાજોને પણ તેમણે અવિકા બનાવી વિવકનાજોને પણ
તેમણે ધમ કન્યા બનાવી જોનુ જ નહિ પણ ચિત્તશુદ્ધિથી
ઉપન્ન થયેલા અમર આત્મજના ખસમસતા વેગે આત
તાથી ગજ સિદ્ધને પરસ્ત કર્યો અને ધમ જગ સહેસાંબો

જીવનમા બાહ્ય સિદ્ધિ તો ગમે તે મેળવી શકે પણ

એ બાહ્યસિદ્ધિઓને પચાવનાર તો વિશુદ્ધચિત્ત મહાત્મા જ હોય જેના તેનાથી મિદ્ધિના યશ પચે નહિ, અને જો ન પચે તો જીવન ખચ્ચાદ થયા વિના રહે નહિ મહામુનિ નદિયેણુ પાસે બાહ્યમિદ્ધિઓ જેપ્રમાર હતી યૌવન ક્ષટક્ષટ થતુ હતુ પણ ચિત્તમા ખળલખાટ મચ્યો હતો ભારે ચત્નો કરવા છતાં એ શમ્યો ન હતો માટે એ સિદ્ધિઓ પચી નહિ વેશ્યાના એક જ વચને સિદ્ધિના પારખા કર્યા અને મહામૂલા જીવનના લીલામ કઠી નાખ્યા

આપણુ પૂર્વપુણ્ય આપણને ઊંચે લઈ જશે પુણ્યનુ કામ ભૌતિક રીતે ઊંચે લઈ જવાનુ છે આધ્યાત્મિક રીતે ઊંચે લઈ જનાર તો સવર અને નિર્જરા જ છે પુણ્ય જો એનુ કામ કરે જાય અને ભૌતિક રીતે આપણને ઊંચે ને ઊંચે આસમાનમા ઉડાવતુ જાય તે વખતે જો ચિત્તશુદ્ધિનો સવર નહિ સાધ્યો હોય તો ગમે ત્યારે જીવન ખરખાદ થઈ જશે આપણુ જ ઉપાર્જેલુ પુણ્ય આપણુ જ અહિત કરશે

શામનને ઊંચે લાવતા ભૌતિક રીતે આપણે આપોઆપ ઊંચે આવીએ પણ આધ્યાત્મિક માર્ગે ઊંચે જવા માટે તો અતરમા શુદ્ધિ જાળવી રાખવી જોઈએ ગમે તેટલા મહાન કાર્યો આપણા હાથે થઈ જાય પણ અતરથી ન્યારા જ રહેવુ જોઈએ માનપાન જો નડી જાય તો આવતી કાલે ખાનપાન નડશે અને પરમહિવસે કામ આવીને અતરમા વસેલા રામને ઉખેડી નાખશે વિનાશનો આ વ્યવસ્થિત ક્રમ છે વિકાસ કરવાની ઈચ્છાવાળાએ આ ક્રમને સમજી લઈને માનપાનથી જ વિ. ૨

બચી રહેવાનું શીખી લેવું જોઈએ. ચિત્તને જરાય ખળખળવા
 લેવું ન જોઈએ. તેનું ચિત્ત શાન્ત હોય એવું વાન પ્રસન્ન
 હોય એવી કાથા તેમજ સ્વી હોય, અને વાણી સાકરથી પણ
 ગૂણી હોય.

ચિત્તશુદ્ધિની સાધના એટલે ચિત્તની પ્રશાન્તવાહિતા.
 ખળખળ વહી જતા સસ્તિના નીરની જેમ એ વજ્રુ બચ
 ક્યારે આવશે. રહે તે. સત્વર એનો નિકાલ કરે પણ એ
 કહી મહિન ન થય વહેવા પાણી નિમળ રહે પ્રશાન્ત વજ્રુ
 જતું ચિત્ત સદૈવ નિમળ રહે. એનાં બે જ દામ એક વજ્રો
 જવાનું અને બીજું અચ્ચાનકે આવે પડતા કચરાને ઉકેલવાનું
 વજ્રુ તથા એટલે પ્રશાન્ત રહે, ક્યારે ઉકેલતું બચ માટે
 નિમળ રહે. ચિત્તના કચરા ઉકેલવા માટેના બે રસ્તા છે
 કાથાને અનુક્રાંતોની કસરત આપવી અને ચિત્તને શુદ્ધ ધમની
 સમજ આપ્યા કરવી.

કાથા સાથે અવહારધમ બધાએલો જ હોય અને ચિત્ત
 સાથે આકરૂપ નિશ્ચયધર્મ જકડી રાખેલો જ હોય. આ
 બેયને તેમના સ્થાને જ રખાય. ચિત્તમાં અવહારધમ અને
 કાથામાં નિશ્ચયધર્મ પ્રધાન બનીને આવી બચ તે વિદ્યાત્રી
 ખાલી પાટા છિપરથી છિમટી પડે. જેટલો અવહારધમ વિશુદ્ધ
 હોય એટલી ચિત્તના નિશ્ચયધર્મની શીઘ્ર સફળતા. આપણી
 સાધના તે અવહારધમની લક્ષ્યમાં ભલે નિશ્ચયધર્મ રજા
 કરે પણ આધારમાં તે તે નિશ્ચયધર્મ ન હોય. કુભારના
 લક્ષ્યમાં ભલે પાકે મોટો હોય પણ કિંમત તે કાથા ધડામાં જ

હોય એના હાથ કાચા ઘટની તૈયારી માટે જ માટી ઉપર ફરી રહ્યા હોય કાચા ઘટને પાકા ઘટમાં ફેરવી દેનાર કુભાર નથી, કાળ છે

અનુષ્ઠાનોના શુદ્ધવ્યવહારને જ આપણે આગ્રગ્વનો એને નિશ્ચયની ભૂમિમાં સુધી લઈ જનાર, નિશ્ચયમાં એનું રૂપાંતર કરી દેનાર તો કાળ છે અર્થાત્ તથાલભ્યત્વનો પરિપાક છે પણ તેથી શુદ્ધનિશ્ચય લક્ષ્યથી બહાર ફેંકાઈ જવો ન જ જોઈએ અને તે જ રીતે એકલા નિશ્ચયની વાતોને પ્રધાન બનાવીને વ્યવહારને ખોઈ નાખવો ન જોઈએ

વ્યવહાર અને નિશ્ચયના બે મોટા પાપાણુ છે બેય તદ્દન ભુદા છે છતાં એક બીજાને એકમેક થઈને એવા અડી રહ્યા છે કે એમની વચ્ચે રહેલી ભેદરેખાને શોધી ગઢવાનું કાર્ય અતિમુશ્કેલ બને છે ધર્મને—મદ્ધધર્મને પામવા આ ભેદરેખાના અજ્ઞાનથી કે વિપરીતજ્ઞાનથી જીવન મુક્તિપથે કૂચ કદમ માડી શકતું નથી

મને તો એમ લાગે છે કે શ્રીવીતરાગદેવનો ધર્મ એટલે ઘણાખરો વ્યવહાર ધર્મ નિશ્ચયધર્મની સાધના તો બહુ જ થોડા કાળ માટેની ગૂઢ છે આમ હોનાથી જ પ્રભુની દેશનામાં વધુ પડતો ઝોક વ્યવહારધર્મ પ્રતિ જ રહેવો જોઈએ આચાર એ આપણા પ્રાણુ છે એ હશે તો જ ધર્મ ટકશે, એને ગોણું બનાવ્યે પણ નહિ ચાલી ગયે કહેવાતા નિશ્ચયની ભૂમિમાં જાયેલા ઘણાખરું વ્યવહારની અલિપ્ત હોય છે એવું અનુભવે કહી જાય છે

युखस्य कथा रमणीया એ ઉક્તિની જેમ નિશ્ચયની કથા ખૂબ રમણીય હોય છે પણ નિશ્ચયની સાધના તો અતિ શય કપરી છે અકાળે અને અનધિકારે નિશ્ચય આપવામા બારે બેમમ રહેકુ છે અત્યારે આ રજાને આ વિષયનુ રમણીકરણ કરવાનુ મને એટલા માટે જરૂરી લાગુ છે કે

ચિત્તશુદ્ધિ ને જીવનમા અપનાવવાનુ કહેવા સાચું બ્યવહાર ને કોઈ ટોણુ જનારી ન હે ચિત્તશુદ્ધિને લક્ષ્યમા જ લેવાની જરૂર છે બાકીની તો બધી સાધના બ્યવહારમા કે ? હથવિધ ચક્રવાલસામાચારીમાં અતગત ઘર્ષ જાય છે તેની જ હોય એનાથી જ કાળનો પરિપાક થવાનો આત્મયોગ્યતા નો વિકાસ થવાનો અને આત્માના પ્રદેશે પ્રદેશમા નિશ્ચયધમ સે સરો ભિતરી જવાનો. એટલે ચિત્તશુદ્ધિ ની માળાઓ જ જપવાની મારી વાત નથી એ હકીકત હજી સહુ કોઈ સમજી લે

હું તો માનુ છું ચિત્તશુદ્ધિ માટે ચિત્તને કપાન્ય અગ્નિમા તપાવવાનુ પ્રયુએ જતાવેલા પરિહો અને ઉપસ ગોના માએ લપસાવવાનુ સાધુતા એ તો ખમી ખાવાની વસ્તુ, ખાજ અખસાવવાની રમત જાહી બધુ વાતોમા નહિ લક્ષ્યમા કે અમલમા જ હોય. નિશ્ચય રહે લક્ષ્યમા, બ્યવહાર સધળો અમલમા અમલમાં એ પ્રમ નથી, તો એ દીન જન્યા વિના રહેતો નથી. મુનિ તો અદીનમતા હોય કેમકે મનને દીન જનાવનાર કાયાની નિકિયતા એના જીવનના ખૂણે ખાંચરે પણ શોધી ન જડે

હવે મૂળ વાત ઉપર આપીએ ચિત્તને શુદ્ધ જનાવવુ

એટલે પ્રશાન્ત અને પ્રસન્ન બનાવવું દોષોના વારણથી ચિત્ત બળભળતું અટકે, પ્રશાન્ત થાય અને ગુણોની ખીલવટથી ચિત્ત પ્રસન્ન વાય પ્રશાન્તિ એ શુદ્ધિ છે જ્યારે પ્રસન્નતામા શુદ્ધિની સાથે પુષ્ટિનું તત્ત્વ પણ ભળેલું છે ચિત્તશુદ્ધિને લક્ષ્યમા ન લેવાથી કેટલાય મુનિઓના અહિત થયા તેમણે તપત્યાગ સાધવામા ઝમીના રાખી ન હતી પણ કબાયના કચરા ઉલેચવા પ્રતિ દુર્લક્ષ્ય ક્યું હતું, દેશના દેવાનો બુસ્સો જરાય પાછો પાડ્યો ન હતો પણ ‘અહ’ ના નાદને શમાવવાની ઉપેક્ષા કરી હતી આખો નમેલી રાખતા પણ મન તો આખોની સહાય વિના ય વિકૃત થઈ જતું હતું

આ બાળતો તરફની તેમની ઉપેક્ષાએ તેમનું અધ પતન સંજ્યું આપણે આ નબળી કડીને લક્ષ્યમા રાખીએ અને જીવનમા તે નબળાઈ પેસી ન જાય તેની પ્રતિપળ જાગ્રતિ રાખીએ, નહિ તો એમના પગલે આપણા પગલા દબાશે દુર્ગતિના ખાડે એમના હાડકા તો ખોખરા થઈ ગયા આપણા ય એવા જ હાલહવાલ થશે આજે ચોમેર પ્રશ્ન પુછાય છે કે જીવનમા ક્રિયાકાંડ-વ્યવહારધર્મ વધી જવા છતાં એ ધર્મની મિદ્ધિ કેમ જણાતી નથી ? આ પ્રશ્નના ઉત્તરરૂપે એમ સૂચન થયું છે કે આપણી આગધના પરોપકાર-વૃત્તિ વિહીન છે બધા ધર્મ પોતાને માટે જ કગવામા આવે છે, જીવ પ્રત્યેનો ભાવ ચાલી ગયો છે વગેરે

પણ મને તો વળી ખીજી જ સ્ફુરણ થાય છે આચારમા ઘણી અવિધિઓ પેઢી છે અને આચારની પાછળ જે ઉદ્દેશ છે

ચિત્તશુદ્ધિનો તેને દેશનામા વધુ મહત્ત્વ અપાતું નથી. જો અવિધિઓ ટળે અને ચિત્તશુદ્ધિ માટે આ આચારને ભેર આપવામા આવે તો આચાર શુદ્ધ થાય અને એના મીઠા ફળ જરૂર આવે.

સ્વ નો વિચાર પ્રારંભમા પ્રચલત તો ખરો જ સ્વ એટલે દેહ-તેના વિચારને માથવા માટે સ્વ એટલે આત્મા-પોતાનો આત્મા ત્યાં જ આવ્યું બેઠ્યો. એ આમા ખાતર પસંદકદષ્ટિ, પાપનો ઠર વિષાકનાં ચિત્તન વગેરે જરૂરી છે અને હું તત્ત્વતઃ પણ અર્થધ્યાન માનતો નથી આ ઠક્કામાથી જે પસાર થયા હોય તેમને માટે સ્વ ના સ્થાને અવશ્ય પર આવે. પર નો વિચાર એ લાવવાની ચીજ નથી એ સત્તા આવનારી વસ્તુ છે એ ત્યારે જ આવે છે ત્યારે સ્વ દેહના સ્થાને સ્વ(આત્મા)ને સ્થા પોને તેની ઉપર ચિત્તને સ્થિર કરી દેવામા આવે, કાલાને કાચી નાખવામા આવે પછી સ્વના સ્થાને પડને સ્થાન લેતાં ઘાઝી વાર લાગતી નથી એવી માણી સમજ છે

સાધનાને આ ક્રમે શામશુ તે અવસ્થ લક્ષીમૂલચિત્ત શુદ્ધિ અમલી બની જશે.

પ્રતિકૂળતામાં પણ પ્રસન્નતા

ગત રાત્રિએ ચાર કાલગ્રહણની ક્રિયા કરી ત્રણ કાલગ્રહણ આવ્યા કાળ પવેવાની ક્રિયામાં મે ભૂલ કરી અને ત્રણેય ગયા ઓળીની અસજ્જાય પહેલા કલ્પસૂત્રના કાલગ્રહણ પૂરા કરી લેવા હતા દિવસો કટોકટીના હતા ફરી કમર કસી

ફરી ચાર કાલગ્રહણની ક્રિયા કરી આખી રાત ઉઝગરા જેવું કરીને ચારેય કાલગ્રહણ લીધા બહુ જ સાવધાની સાથે કાળ પવેવાની ક્રિયા મે જ શરૂ કરી અને ફરી ભૂલ થઈ ચારેય કાલગ્રહણ ગયા મારા સ્વભાવ મુજબ તો હું ગઈ કાલે અત્યંત અકળાયો હતો પણ આજે વધુ શાન્ત થઈ ગયો.

એકાએક નવું તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું કબોટીની સામે હિંમત ધરતા શીખવાનું, મનમાં જરા પણ અસમાધિ ન થવા દેવાનું

માં પર ઉઠેમની એક પણ કસબી ન પડવા દેવાનું મુનિજીવન કહેતાથી તો ભરપૂર હોય જ કંઈ વિનાનું જીવન લગ્ન-સંકેત અને નીરસ લાગે. કંઈ આવે ત્યારે જ આતરબળ વધે. કંઈ આવે અને હિંમત હારી જઈએ તો જીવનભરની સાધના માંથી મેળવેલું બધું જ બળ એક ક્ષણમાં ઓસરી જવાનું

અલભત આપત્તિ એક અસહ્ય બાબત છે સપત્તિ સુખની પ્રાપ્તિ-એ જ સ્વીકૃત્ય તત્ત્વ છે પરંતુ આ વસ્તુ સ્થિતિ ન સારી જીવને માટે ભલે સલામત પરંતુ મુનિ માટે તો એથી વધુ ઘણું જ છે મુનિના બાળપણ આપત્તિમાં જ મુખેથી ધ્યાસોશ્વસ લેતા હોય તો એ મુનિવર જામર બની રહે છે સપત્તિમાં તો એ પ્રાણ પડું પડું અને મરુ મરુ થઈ રહ્યા હોય સપત્તિથી એ સર્વ ભાગતા ફરતા હોય. મુનિનું કલબ ચિત્તસમાધિને પ્રાપ્ત કરીને જાળવી રાખવાનું છે. આ કલબને જ્યાં ક્યાં બિના કરાવી સમગ્રી પ્રવૃત્તિ શૂન્યમાં પરિણમવાની છે લાખ લાખ કળેતરા સાપ વસતીમાં બમે, ફરતા રહે, પણ ચિત્તમાં અસમાધિનું તણબલું પણ ન હોય એઈએ. તીવ્ર બાહ્યાના હનાર હનાર ઘાથી શરીર ચાલકી જેવું થઈ જાય તો પણ ચિત્તમાં શામ કે દેવનો એક ઠણિયો પણ આવીને ન પડે

બમે તેવા સક્રો. આવે કે ગમે તેવી સુખસામગ્રી આવે પણ ચિત્તને સમાધિસ્થ રાખવું એવો આદર નિયમ આપણે કરી લેવો એઈએ. જીવનને જીવી જાણવું હોય, મેળવેલા જ્ઞાનને પરિણામથી જાણવું હોય શુદ્ધિ

ઉપાસનાને સફળ બનાવવી હોય તો આ એક જ મંત્રસૂત્ર
જળે બાધી લેવું જોઈએ સકટમા કે સુખમા ચિત્તસમાધિ
ખેલી નહિ બીજી બે બાબત ઓછી થશે તો ચલાવી
લેવાશે પણ અમમાધિનું અક્ષન્તવ્ય પાપ કદાપિ નહિ ચલાવાય.

મુનિના જીવન ઉપર, મુનિની માધના ઉપર, મુનિના
વચન ઉપર હજારો-લાખો જીવોના સમ્યક્ત્વો, દેશવિરતિ કે
સર્વવિરતિ ધર્મો વગેરે રહેલા છે મુનિ ચલાયમાન થાય તો
હજારોના સમ્યક્ત્વ વમાઈ જાય, સેકડોના વિરતિસ્તભ
ડગમગી જાય મુનિની નજીકમા જ વાસ કરતા મુનિવૃદ્ધના
જીવન કાળે પણ મુનિ પોતાના ચિત્તને અસમાધિમા જવા
દઈ શકે નહિ

પાત્ર પડી ગયું, કપડાને ડાઘ લાગી ગયો, ઊઘમા
ખલેલ પડી, ગોચરીમા અનુકૂળ પદાર્થ ન આવ્યો ઈત્યાદિ
બાબતોમા મુનિચિત્ત ચલિત થઈ જાય તો મુનિ અને મુનિ-
નિશ્ચિત સાધુ-જેય દૂખે અનતકાળના ત્રિરાટ્યકના ધમધમતા
વેગમા પોતે જ અનતી ભૂલો કરીને આકરી સજાઓ ક્યા
નથી ભોગવી? ડરોડો અપરાધો કરીને કેટલાય નિર્દોષ
જીવોના પ્રાણ રેસી નાખવા સુધીના કાળા પાપ ક્યા
નથી કર્યા ? પુણ્ય રૂઠ્યા ત્યાજે સુખની આકર્ષક ઈચ્છાઓ
પણ કેટલી કરુણ રીતે નિષ્ફળ ગઈ છે ? ધાર્યું કરવાની
એક માત્ર ભાવના અનત ભવોથી ચાલી આવવા છતા
કેટલા ભવમા કેટલી વાર પૂર્ણ થઈ છે ?

કાગળા જનલ પા ઉપર ચર્ચ થૂકેલી, સજવાઈ ગયેલી,
જાતમાનિત થયેલી સુલસુલામણીમાં છેલ્લું લેલું ગયેલી
આત્મકથાનુ જ્ઞાન હેતુ જરૂરી છે આ આત્મકથાની સામે
શિશ્યે જીવમા ખસેલ પાડી જો તે તદ્દન નાનીજ બાબત
છે ભિક્ષામા પ્રતિકૂળ વસ્તુ આવી જો બાબતની કોઈ કિંમત
નથી પાત્ર ફોડી નાંખ્યું જો બાબત પણ જાયેના જાયે
સુધી કરમ ફૂંચા આત્માને તદ્દન તુચ્છ છે

લાજો ભૂલો સ્વયં ક્યાં પછી કોઈની જોગદ પલ્લુ ભૂલને
માફ ન કરવાનો અધિકાર આપણને હોઈ શકે જ નહિ.
સ્વયં કુપચ્છ કરીને રાત્રિય રજા પછી પીતના રોગ સામે
દાંતિયાં કરવા માટેનો હક આપણી માસે રહેલો જ નથી
આપણા ઘરમા પૂજા હોય ત્યાં સુધી તો પીતના ઘરની પૂજાને
આપણે નિંદી શકીએ નહિ. ઘરની આગ પહેલી છુટાવીએ
પછી પસ્ની આગ માટે કોઈ પણ અભિપ્રાય આપીએ તો
હજી આજની જણાય.

મુનિ જીવન સફળ બનાવી બાણુ હોય, મળેલા
મનવજીવનના પચ્ચરમાંથી બેનમૂન કલાકૃતિનું સ્વયં
કરી જવું હોય જાયેલાવનું સાચું જાંખી લેવું હોય તો
આની વિચારસરણુ જો અપનાવીને ચિત્તને અસમાધિમા
લાવી મૂકનારા જમે તેવા સંજોગોમાં પણ અમાધિસ્થ રહેવાને
અભ્યાસ સિદ્ધ કરી લેવો પડશે. જેમ કમ આવે, કમ વધે

કષ્ટની આગ ભઠકે બળે તેમ સુખ ઉપર પ્રસન્નતાની સુરખી વધતી રહે એ જ આપણી શ્રેષ્ઠ સિદ્ધિ છે

આપણુ અતિ મહત્ત્વનુ કાર્ય કોઈ ચૂથી નાખે, ભરસલામા આપણે અપમાનિત થઈએ, આપણે શિષ્ય જ આપણી તર્જનાહીલના કરે છતા પણ એક હરફ પણ ઉચાર્યા વિના, મો ઉપર જગ પણ અશુભલાવ લાવ્યા વિના સમાધિગામા ચિત્તને ઝબોળ ઝબોળ કરતા રહીએ એ જ આપણુ કર્તવ્ય

એડિસન પાસે ટેબલ ઉપર અત્યંત અગત્યના કાગળો હતા, જેની ઉપર એ વૈજ્ઞાનિક સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત કરવાના હતા ડાયમંડ નામના વહાલા કૂતરાએ દોડતા આવીને ટેબલને ધક્કો માર્યો બધાય કાગળો ણાબુમા પડેલા હીવામા બળીને ખાખ થઈ ગયા છતા જરા પણ ઉશ્કેગટ વિના એ વૈજ્ઞાનિક જોણ્યો, “ ડાયમંડ ડાયમંડ તને ક્યાથી બળર હોય કે આ કાગળો કેટલા મહત્વના હતા ! ” છે આપણી પાસે આ તાકાત ? એના સ્થાને આજે દમ-દસ વર્ષના વહાણુ વાઈ ગયા તોય તુચ્છતા-હુદ્રતા-કોધાધના-સ્વાર્થાન્ધતા વગેરે પાગર્યા છે એશઆરામને સ્થાન આપીને જીવનને ખતરામા મૂક્યું છે

ચિત્તમમાધિ માટે કદાપિ કશોય ચત્ત કયો નથી અસ્તુ ગઈ ગુજરી ભૂલી જઈએ હવેથી નવા જીવનમા નવી વાત જીમેરીએ વિહિતકર્મ કરતા જ રહીએ, ત્યા પણ પરિણામની

આશા ન રાખીએ, સોદામા ન કીતરીએ. નિરાશ સલાવે જ
કમ કરીએ. વિદ્યો આવે તો હસતે મોઝે વધારી લઈએ.
પુણ્યપાપના ઉદયે આકરી ઘપ્પડો લાગે તો તે સહવા માટે
સાવધાન રહીએ અને સ્વાધ્યાયમાં શુદ્ધિવામાં સર્વ સાવધ
રહીએ.

આ જ આપણું જીવન બની રહે તો આત્મામાં પ્રચ્છ
તાકાત ઉપનન થઈ જાય જેના બળથી વિશ્વના કોયેને નાશી
શક્તિએ સુષોના ઓળે ખીલવી બાણીએ.

[૫]

આપ તરે, બીજાને તારે.

ગૃહસ્થ એટલે મરતો અને મારતો હેવાન સાધુ એટલે
જીવતો અને જીવાડતો ઇન્સાન વિષયવાસનાઓ બેકામ રીતે
વધી ગઈ છે કેમકે એ વામનાના ઉત્તેજક સાધનો વધી ગયા
છે વામનાઓના જ ણનેલા આ વાતાવરણમાં રાત ને દિવસ
રહેનો ગૃહસ્થ વાસનાનો ભોગ બની જ બીજા માટે જ કહ્યું કે
એ બિચારો કયાપાત્ર જીવ મરતો રહે

પણ આ વાસના એને બાઝી પડેલી ચીજ નથી એણે
જ એના ભોગ બનવું પસંદ કર્યું છે નીતરતા સ્વાર્થભાવે
જ એની વાસનાઓને વધારી મૂકી છે સ્વાર્થ પૂરા કરવા આ
જીવાત્માને અસખ્યજીવોનો કુચ્છરઘાણ બોલાવ્યો પડે
છે સ્વાર્થને સાધવા પરાર્થ સામે એની નજર પહોંચી શકતી
નથી પોતાનું જ્યાં મમત્વ સ્થિર થયું છે ત્યાં જ તેનું સુખ
છે તેટલાને જ ઉગારવા તે તૈયાર છે પણ તેમની ખાતર
આખાય વિશ્વને મારવા પણ તે તૈયાર જ છે એના સુખના
સર્જક સ્વાર્થી સ્વર્ગનોની બહારના બધાય પરજન છે એ મરે

કે હવે એની સાથે એને કશી નિસ્ખલ નથી. એને તો, એમને મારીને પણ જાતનું કુળ જીવાડવાનું છે સ્વજન પણ વાકો જાય તો એય એની આંખે ઘેરી જાય પછી એના જીવનની પણ એ કશા ન ખાણ.

આવો ગૃહસ્થ ધર્મ સાધના કરે તોય તે શી રીતે સફળ થાય? જોનામા જીવાતમા સાથે પણ પ્રેમ નથી તેનામા પરમા મા પ્રતિ જાવ તો શી રીતે બળે? ભલે એ એ પાત્ર સામાયિક, પ્રતિકેતનનું ઠરી હોતો હોય. પરંતુ અદર ઘેઘેલો પેલો જમ કર જાવ આ ક્રિયામા લેશમાત્ર પણ સહીવાર ન જ આવવા દે. પેટના બગાડની સાધસૂઝી વિના શરીર ઉપર ગમે તેટલા આગમનો પડેશવો પણ જીવને એમા આનંદ ન જ થાય. કેમકે અદર જ પ નથી લાખો મનુષ્યો આ જમ કર જાવલો-રિજળી ટસાર્કને ડબકા લઈ રહ્યા છે.

વિનાને વિકૃતિઓ પ્રિયમ વધારી મૂકી છે એને લીધે વિચિત્રા સમજાય અવ્યવસ્થા યોજવાઈ ત્યાં છે હોડેલા માન સમા મેહક અવ્યવસ્થા જોની મધ છે હવે તો એક જ વાત કે લાખુ ઘાલીને, ધર્મ કે અધર્મને એમા વિના જ લૂટ અલાવથી એ તો ખાઈ દેવું જોમળી હેવું જાને હાથ આવે તે લઈને ઘર જોમા થઈ જવું જીવને જીવનો વિચાર કરવાનો સમય પણ મળતો નથી. આમ થતાં જોતું મન ઉદરપૂર્તિમા જ કેન્દ્રિત થકને દે છે પછી એ ઉદરપૂર્તિ નીતિથી કે અનીતિથી થાય છે ત્યાંથી કે અન્યાયથી થાય છે એવું કશુંય વિવેચન કરવા એ જગત તૈયાર નથી.

સ્વાર્થવૃત્તિને ગૌણ ન બનાવે ત્યાં સુધી આ સઘળી દોટમાં કયાય બ્રેક મારી શકવાનું શક્ય નથી 'તારા જેવા જ હું ખાત' હવે આ જ જગતમાં છે એમનેય તારી જેમ જ સુખ પ્રિય છે અને હું ખ અપ્રિય છે એમનાં જીવનનાં ભોગો તું કયા તગડો થવા જાય? અરે! એમની હાથમાં તો તું જ આ ધન્ટી ઉપરથી વહેલો વિદાય થઈ જઈશ'

મહું હું ખી છે તો હું બના ભાગીદાર બની જઈને હું ખ હજી કરો અને એમાં જ તમારું સુખ માનો આ વાત જગતમાં ઘેર ઘેર પહોંચતી ડરની પડશે મગ્તા અને મારતા ગૃહસ્થને આ તત્ત્વજ્ઞાન આપીને જ શાન્તિ આપી શકાય પણ આવો શાન્તિનો ફૂલ કોણ બને? જે જીવતો હોય અને જાતે જિવાડતો હોય, વાસનાઓનો જે રિકાર ન બન્યો હોય અને પોતાના આધ્યાત્મિક સત્ત્વને જેણે સુરક્ષિત રાખીને ખૂબ પુષ્ટ બનાવ્યું હોય અને તેની સાથે વિશ્વનાં હું ખાત' હવેથી પોતે હું ખીજન થઈ જતો હોય, પોતાના સુખને જેણે નહિ-વત ગણ્યા નાખ્યું હોય, પોતાની જરૂરિયાતો પૂરી પાડતા એક પણ જીવનો ભોગ જે ન લેતો હોય એવો જ કોઈ મહાત્મા શાન્તિનો ફૂલ, પેલાં અદેરાનો વાહક બની શકે અને ઘેર ઘેર ફર'ને આ અદેશ પહોંચાડી શકે

વાતોથી માત્ર નહિ ચાલે એ વાતોને જીવનના વર્તનમાં ઉતારી દેવી પડશે એક લાખ વચન અને એક જ વર્તન બેય તુલ્યબળવાળા છે શાન્તિના ફૂલથી વિકાર વાસનાનો ભોગ ન બનાય તેનાથી સુરક્ષિત રહેવા માટે પણ

શાસ્ત્રીય પ્રક્રિયાના અનુસાર જ તેણે એ કામ કર્યું બોધ્યો.
સ્વચ્છ હૃદયપાત્રના ત્યા ન બાકી થકે નિર્વિકલ્પસ્વરૂપ હેવાથી
દેવને હૃદયમ દિશ્મા મ્યાપી હેવા બોધ્યો. એ પરમાત્માની આજ્ઞા
શિરસાવણ કરવી બોધ્યો એ હીનહયાળના નામનો વ્યવહાર
નિર્ણય કરવા બોધ્યો જે એના સંપન્ના પાપને બાળીને ભસ્મ
કરી નાખે.

આ બધું કરતાં એને આપોઆપ જીવમાત્રને અસમ-
જાન દેવે જ પડે પણ એવું અસમજવચન હાથેને બેસી ન
જોવાય જીવમાત્રની ચાલનાં જોને થતમ કરવા અવળી મતિ
જોને ઠેકાણે ભાવવા એવું મન ઉત્સુક થવું બોધ્યો જીવાના
ઉન્માદ પ્રયાણ બોધને કોણે દોહવું જ બોધ્યો કેમ ?

કેમ શુ ? સારુ એ જીવ-જગત બેનું મિત્ર છે એમના શુભચિન્તનથી તો આ જીવ કિંચિત્તે આવી છે માટે સર્વથી પક્ષ છે એમના જ અનુભવોને બોધને આ જીવ નક્કર જ્ઞાન મેળવી શક્યો છે માટે શુદ્ધિને પણ છે પછી એ દુઃખાત જીવોને બોધને કારણે કેમ ન બને ? એમને જણાવવા એ કેમ હોડી ન બને ? કુશળ તત્ત્વોએ એકને પણ પેલાની આંખ સામે કેમ દુનવા દે ?

મુનિ તો જોને કહેવાય જે હવતો હોય અને
હવાકતો હોય મરતા અને માસતા જગતને જોઈને જેનું
હિલ કહી શકતું હોય જેના પગ તેને જાણવાય તેની જગ્યા
હોય જેમને હવન આપ્યા પછી જેની આખે હાથથી
નાચી શકતી હોય. જોકેની પદ ઉપેક્ષા કરવા જોતું મન
સાચું હોય.

[૬]

અપ્રમત્તભાવ

પ્રજ્ઞા અપ્રમત્તતારૂપ છે જે કાંઈ પ્રમાદમાર્ગે જવું પડે તે પણ અપ્રમત્તભાવના વર્ધનની દૃષ્ટિએ જ હોઈને વસ્તુતઃ પ્રમાદ પણ અપ્રમાદરૂપ બને છે લાભો પથ કાપવા રસ્તે વિશ્રાન્તિ લેવી પડે તે વસ્તુતઃ વિશ્રાન્તિ નથી

નિશ્ચયની સાધનાના એક માત્ર લક્ષણા સાધુના જીવનનો વ્યવહાર વિશુદ્ધતમ વ્યવહાર બની રહે છે નિશ્ચયનું લક્ષ મોળું પડે ત્યાં વ્યવહાર પણ જીવનના ભગાર જેવો બની જાય છે વર્તમાનકાળના સાધુ જીવનમાં નિશ્ચયના લક્ષ વિહોણા વ્યવહાર ક્યાંક વધુ દેખાય છે હવે તો આ ભગારનેય કાટ ચડવા લાગ્યો છે કોણ એનો ઉદ્ધાર કરશે એ જ જોવાનું રહે છે.

આજના સાધુજીવનની સૌથી મોટી સ્થિતિ હોય તો તે શરીર તરફની વધુ પડતી સુખશીલતા છે સુખશીલતાને સંપૂર્ણ રીતે જેર કરવાના એક માત્ર શુભધ્યેયથી સાધુ યનાસ્ પણ દેટલુંક વિચિત્રજ્ઞાન મેળવીને ક્યાંક અટવાઈ જાય છે.

સ્વાયંદેવ શાંત થાય છે કે માલો પડે છે તે વખતે તેને બટ
 હવાના આગ્રમ નીચે મૂકી દેવામાં આવે છે એક હવા આવી
 એટલે બધું કામ થઈ ગયું એની પાછળ અનુપાનોની જમાત
 ખડી થઈ જાય આપ કમાઈ દોવોનું સેવન પણ થઈ જાય
 રિપ ૧૩ જુ માથ ડોક પાન મોલાવવા મોટરોની દોડદોડી
 થાય હવામાં આમુવ હથી ન પડે તો એલોપથીમાં જવાય.

અમાર અપવાદના સેવનની પાછળ હેતુ એક જ
 છે, અવિશ્વમાં આશયના કરવાનો અલગત ભાવશુદ્ધિ
 રહે તો જ અપવાદ એ પણ શાન્તસમત માગ અને
 જ પરંતુ જયજ્ઞા ધમ વિનાનો આ અપવાદમાત્ર
 એ શાન્તસમત બની શકે ખરો ? પરિણતિના વિચાર
 વિનાનો શિગનાશનો ઉપાય અહિં સાધ્યમનો વધક બની શકે
 ખરો ? માત્ર દોહડી વગેરે તપાસવામાં અસમ્યક લેવોનો ઘણું
 મોલાઈ જાય ડોકટરોને માસ્તી મોટરે મોલાવવામાં અમશ્વિત
 ત્રસ લેવોનું પણ અહિંદાન દેવાઈ જાય તાર-રૂપાલોની તો
 સીમા જ ન હોય.

જ્યાં જયજ્ઞા નથી પરિણતિનું જતન નથી ત્યાં અપવાદ
 મા ૧ પણ નથી જયજ્ઞા એ સ્વયં શુભપરિણામરૂપ છે અપવાદ
 માગના એક ઉપર જયજ્ઞાની સહી હોય તો જ તે તીર્થ-કરદેવસ્થા
 રિપિત સનાતનશાસન બેઠાં મનૂર થાય છે શેની અચેલા સાધુને
 તો કશી ખબર ન હોય. એમાય જળી રીક્ષા આપવાના આ
 કામમાં જીવી પરિણતિ તો એવાય માફ મળે છેવટે અપવાદ
 માત્ર ઉન્નમગ બને જયવતનાનો પરિણામ પુષ્ટ બને કામ્ય

દ્રવ્યરોગ જાય રે ! વસ્તુત તો તે પણ ગયો ન જ હોય
આજના જલદ ઔષધો, અમર્યાદિત અનુપાનો રોગને દબાવે
છે વધુ જોરથી ઉદ્રેકમા લાવવાની તૈયારી મૂકી જાય છે અને
ભાવરોગ તો ત્યાં ને ત્યાં જ તગડો થઈ જાય છે

નિશ્ચયની શુદ્ધિ મરવા માડી ત્યાં સાધુ જીવન જ ક્યા
રહે ? અસ્તુ રોગીનું શરીર એક વાર પણ દવાનું ઘર બન્યું
એટલે અનેક ઉપશાન્ત રોગોનું પણ આશ્રયસ્થાન બની જ ગયું
રોગોથી દવા લેવી પડે અને દવાથી નવા રોગો ઊભા થતા
જાય આ વિષયકનો અત ક્યા આવે ? હવે અતરની વિચાર-
ણા નિષ્પ્રાણ બને શરીરની આળપ પાળ જીવન બને એ ભાવ-
મા સ્વાર્થ સિવાય કશુંય ન મળે પરના દુષ્ટોને વિચારવા
માટે એને એક મિનિટની ય કુરસદ ન મળે જેમ જેમ રોગ
અને દવાનું ઘર શરીર બને તેમ તેમ બુદ્ધિ ઉપર જડતાનું
આવરણ ગાઢ બનતું જાય

કાયાની વિચારણામા ગળાડૂબ રહેનારનું બધુંય ચિત્તન
સ્વદેહને લગતું જ બની જાય વિરાટ વિશ્વના ચિત્તનને
માટે મળેલી પ્રજ્ઞા હવે સાડાઞ્છ હાથની કાયામા જ અટવાઈ
જાય બુદ્ધિ સ્વચ્છ ન બની તેનું જીવન બરબાદ ગયું એ ન
રહી ગકે સાધુતામા અને ન રહી શકે ગૃહસ્થતામા કાયાની
સુખાકારી માટે દ્રવ્યઔષધનો આશ્રય લેનારને જો ભાવીની
શુભ આરાધના એ જ હેતુ હોય તો તેને પૂછવું જોઈએ કે
આ રોગોને દ્રવ્યઔષધ વિનષ્ટ કરી નાખશે કે બહુ બહુ
તો ઉપશાન્ત જ કરી દેશે ? જો ઉપશાન્ત જ કરે તો ભાવીમા

તેના ઉદ્દેશનો ભય તો હોયો જ રહ્યો ને ? અને આ ભય સામે સ્હેશે તો તું ભવિષ્ય કેઈ પણ અભ્યારાધન કરવા છોડે જની શકીશ ?

અને જો દ્રવ્યબૌદ્ધિક પણ શરીરમાં જઈને આત્મા ઉપર લાગેલા કમને ઉપશાન્ત કરવા સમય છે તો પછી ભાવબૌદ્ધિકના સામર્થ્યનો તે વિચાર કર્યો ? તે તો આત્મામાં જ ઉતરી જવાનું અને આત્મામાં જ રહેવા કર્યો છે કેવું નિર્લક્ષ સમાનાધિકરણ થયું ? ક્યો ઉપર સીધો જ ભાવબૌદ્ધિકનો ફટકો પડે તો રાહો ઉપશાન્ત થાય કે નષ્ટવિનષ્ટ જ થઈ જાય ! જીવનમાં કદીયે જો હક હોયું ન થાય અને ક્યાંય જાગે તો તોય હવે આત્માના પ્રથમસુખને તો કાંઈ જ ન કરી શકે ચિત્તની સમાધિ જો જ તો સાધુ જીવનની પુમારી છે જો જીવાતી હોય અને આથી દુનિયા દુખી જતી હોય તોય તેનેય પાછી લે કે લાવવાની તાકાત રૂબતી નથી.

આ વિચારને પ્રધાન કરીને શબ્દોના નિવારણ માટે આપણે ભાવબૌદ્ધિકના સેવન તરફ જ કદમ બદલવો જોઈએ. દ્રવ્યબૌદ્ધિક કાયાને વધુ શગી બનાવી દઈને કોની આળપ પાળમાં મનને પણ પ્રસરી જઈને આત્માનું કાંઈ પતન કરનારા છે વસ્તુતઃ તો પોતાની પીડાઓના નિવારણ માટે તો પશની પીડાના જ નિવારણ માટે ચતન કરવો જોઈએ. ઉપદેશકહસ્ય અસના અતમાં આ વાત સ્પષ્ટ જણાવી છે.

પરવીઢાપરિહારસ્વીય સ્વવીઢાપરિહારકલ્પકલ્પાદ્ ।

પરંતુ ખ સજનને કદી સ્વદુ ખ જોવા ન મળે પણ આપણી એકદવેદાવૃત્તિએ આપણને આ દ્રાવિડ પ્રાણાયામ જેવું લગાડી દીધું છે આપણે કોઈને પીડા ન કરવી એ જ આપણું કર્તવ્ય અરે ! આવું તે હોય ! સમસ્ત વિશ્વને અભયદાન આપનારો વિશ્વધી દૂર ભાગે એટલે અભયદાન દઈ દે છે ? કે વિશ્વને નિર્ભય બનાવે ત્યારે અભયદાન દે છે ? વાસનાઓથી પીડાતા ભયભીત બનેલા વિશ્વને અભયનું વચન આપવું, એને નિર્ભય બનાવવા ઉદ્યત બનવું તે જ અભયદાન છે ને ?

હા, ખીજો આપણું હિત ન કરે તો કાંઈ નહિ, પણ આપણું અહિત ન જ કરે એ અપેક્ષા જરૂર રાખી શકીએ પણ આપણેય તેનું અહિત ન કરી શકીએ તેવી ભાવના કેમ રાખી શકીએ ? જેને અમલમાં અહિત પ્રવૃત્તિ નથી તે નિગોદીઆ જીવો હજી કેમ ઊંચે આવ્યા નથી જીવનના ઉદાત્ત ભાવોને વરેલા આપણે તો જગતને એ ઉદાત્ત ભાવોની લડાણ કરવાની અતરમા જ્યારે હું ખનાગક વિશુદ્ધ પ્રક્રિયાઓ પરિણામ પામી જાય છે પછી તો સહુને એ આપી દેવા હૈયું ઝાલ્યું રહી શકતું નથી કોઈ સાક્ષળવા ન માગે તોયે ખૂંચો પાડીને કહેવાનું મન થઈ જાય કે, ‘ઓ મિત્રો, તમે સુખના ખોટા માર્ગે ચાલ્યા જાઓ છો ત્યાં તો હું ખોની ભયંકર ખાણો છું અને અજ્ઞાનનો ગાદ અધિકાર છે એ ના જશો ના જશો.’ આટલું કહીને ખેસી પણ ન રહેવાય વળી ચાલ આવે એમના જીવનના ભયંકર રક્તસની અને એ દોડે, એમનું ખાવડું ઝાલે એમને કરગરીને વીનવે અને કહે, ‘તમે પાછા ચાલો આમ જાઓ’

આ ભાવ આપણામાં ન હોય? પ્રભુના શાસનને પામીશી આ ભાવ ન પામે તો તેણે પ્રભુના શાસનનું બૈદરમ્ભ નંગબુ જ નથી જોય ન કહેવાય? જેના હૃદયમાં પરપાંચ પરિહારનો આ ભાવ ફિલોસોફીઓ છે જોને પોતાને કશાય રીઝ હાવી જ નથી, હોય તો જોકે જ પીડા છે દુઃખાત જગતને ન જોઈ શકવાની, જો જગતનો ઉદ્ધાર કરી દેવા માટે જરૂરી સામગ્ર્ય અને પુરુષના અભાવની, બાકી તો જો તદ્દન નિર્શી રહેવા. શેઠ આવે તોય જો નિર્શી હોય કેમકે જોના ચિત્તમાં શેઠ આવી ન શકવાથી જો શેઠની પોજ અનુભવતો નથી.

આપણું હૃદય વિવેચન કરવાની જરૂર જોડલા માટે છે કે આપણે આપણા આશિષના સાચા સૂત્રો ખ્યાલમાં લઈ લઈએ. જે આ ચિંતન હૃદયમાં ચલુ રહે તો જગતમાં દુઃખના બાટલા કે વૈવિધ્ય પડીકા તરફ નજર ન દોડાવીએ આમ જવાથી જો લાભ થાય આપણું હૃદય અશુદ્ધિઓના સેવનથી કમળ ચલુ બટકે અને તેથી સ્વહૃદયના દુઃખપીડનો ભાવ અનુભવમાન બને.

જોકે વાર જો આ માટે આલેખા કમર કસી તો જોનાથી સંયેષ્ટ લાભને ભવિષ્ય પછી આપણે કહી પણ શકી નહિ. સમુદાયે શેઠી સમુદાયે તોય દુઃખોના પનાર નહિ પડીએ. અને તો યોગ સમયના અનુભવથી સમજાય છે કે જે માણ હૃદયમાં ૧૦ અને દુઃખના વિષયકને ચલાવીને અધુર સત્વનું નીર શેઠી નાખ્યું છે જુદા જોડકા જટ.ઈ.ઈ. જટ ના, કરી નાખી સાત્વિકતા મરી પસ્વારી-ના, મારી નાખી.

આમ થવાથી શાસ્ત્રો વાચ્યા પણ અર્થ ન ખુલ્યા કદાચ અર્થ ખુલ્યા તોય ઐદમ્યપર્યર્થ તો હાથ ન જ આવ્યા હુમેશા નિગજાનો થર મન ઉપર જામેલો જ રહે વાતાવરણ અપ્ર-સન્ન લાગે ધીરે ધીરે તો સ્વાધ્યાયથી પણ લાગ્યા થયો. શરીરે પોતાની પ્રતિકારશક્તિ ગુમાવી

સાધુ જીવનની સાધના ગઈ અને શરીરની માવજતનું જીવન થઈ ગયું ન મળે આત્મચિંતા હવે આ સ્થિતિમા વિશ્વપ્રે મની લાવના કયી બુદ્ધિએ કરવાની ? વધુ પરતા પ્રમાદથી ઉત્પન્ન યયેલી તામસવૃત્તિ કદાચ કરશે તો કદેશ, કકાસ અને લાગફોડ અને પછી લગાર જ કરશે કયય સારુ સર્જન તો નહિ કંટે પણ નવા સર્જનોનાય વિસર્જન કરશે માતેલા સાઠની જેમ આ બુદ્ધિ બધાની જોડે ટકરાશે કેટલાયને મારશે.

હૈયામા ન્યારે વિશુદ્ધભાવનું સરવચ્ચિ છલકાય છે ત્યારે તેની શીતળ લહરીઓથી, ઉપર રહેલી બુદ્ધિની તામસ-ભાવની ગરમીઓ શાન્ત થાય છે બુદ્ધિ નિર્માળ પણ થાય છે અને પછી તો આખ, પગ, જીભ અને હાથ પોતાપોતાના કામ કરવા તલમાપડ થઈ જાય છે નયા સુધી હૈયામા અપ્ર-મત્તભાવ જામતો નથી ત્યા સુધી બુદ્ધિ વગેરે પણ શાન્ત બેમી રહેતા નથી જગતના જીવોનું સાક્ષાત અહિત કરીને પોતાની જાતનું પણ અહિત કરવાનું એ છોડતા નથી પ્રજા અતિ સૂક્ષ્મ બનશે તો જ આ વિચાર ઝીલાશે સૂક્ષ્મ વિચારને ઝીલવા પ્રજાએ પણ સૂક્ષ્મ બનવું પડશે.

આ ઉપરથી સમજાશે કે મુનિને અમરતલાવની સાધના બતાવી છે જો બરોબર જ છે તો બીજા સાધના થોડો ઉપર ભારે ઠગાણુ ન કર્યું કેમકે અમરતલાવ સધાતા આપોઆપ મર્યાદિ ભાવોની સાધના સક્રિય બની જાય છે

જોજન તો જોકે જ ઠગાણે બેઠવાનું હોય બધા બને નહિ. જોકે ઠગાણે ઉત્તરોત્તર બેઠાથેલા બધાજ ઠગા તો પછી આપોઆપ ખેડાર્થ જ આવવાના છે ને ?

[૭]

મુનિ અને પરાર્થકરણ

ગત પત્રમા આપણે એ વાત વિચારી ગયા કે મુનિજીવનનું સક્રિય કોઈ લક્ષ હોય તો તે સ્વદોષ વિનાશનું જ છે એની સમગ્રતા દોષવિનાશના જીવનમા એકરસ થઈ ગયેલી હોય એવી જિજ્ઞાસા થઈ શકે છે કે 'તો પછી મુનિને પરાર્થ કરવાનો જ નથી ? સામાન્યત તો મુનિ પરાર્થરસિક જ ન હોય ? સ્વદોષવિનાશ એ તો માત્ર મ્વાર્થની જ આરાધના થઈ ને ?' આ જિજ્ઞાસાને આ પત્રમા સતોષવા હું ચત્ન કરીશ

મારી વિનમ્ર સમજ તો એવી છે કે મુનિની પ્રવૃત્તિમા તો સામાન્યત નક્કર મ્વહિતકરણ જ હોય અને વૃત્તિમા પરહિતકરણ રમતું હોય, એટલે કે ભલે તે સક્રિય રીતે પરાર્થકારી ન હોય પરતુ બ્યારે બ્યારે તે અગે ચિતન કરતો હોય ત્યારે તેના ચિતનમા એ વૃત્તિ તો કદાપિ ન હોય કે, “ મારે અને પરને શુ સળધ ? પરનું થવું હોય તે થાય હું તો મારું જ કરીશ મારું જ હિત ઇચ્છીશ ” આવી તેની વૃત્તિ ન હોય, તેના ઉદ્વેગારો પણ આવા ન હોય,

બંધકે જ્યારે જ્યારે પણ જો આત્મા વિશ્વના જીવોની કમ પરા-
ધીનતાએ સર્જેલી કષ્ટજ્વરનો વિચાર કરે ત્યારે તેને જોમ
પણ થાય કે આ પરાધીનતામાથી મુક્ત થવા માટેનો તદ્દુસ્ત
માત્ર પ્રાપ્ત હોવા છતાં આ જીવો કેવી કષ્ટજ્વર અનુભવી
શક્યા છે? માત્ર જાણે તો જોમને બધામને આ સવ કમચકર
માત્ર આપણે જઈ બધામને સસારના બધામથી મુક્ત
કરી દઈ

વિશ્વમા પણ સારા માણસોના માનસિક વલણ આપણ
જોવા મળશે. કોઈ સજ્જન માટે પડે બધી માદગી સોજવ્યા
પછી કોઈ ગમગાણ ઔષધ મળી જાય અને તે નીશાળી બને
તો અવશ્યમેવ વિચારશે "મારા જેવા બધામ કદી જોને આ
ઔષધિ મળી જાય તો કેવું સુકર? બધામ શાગ મુક્ત થઈ
જાય." જોઈ જ નહિ પણ જ્યારે જોને મોકો મળે, જોવો
જ કોઈ કદી લેટી જાય ત્યારે તરત જ જો ઔષધિની કલા
મણ કરે જ બને તો જાણીને પણ આપે.

સદૈવ સતત્ત્વ સદૈવ દુર્ગત સદાનુ દીનદીન વિશ્વ
જોઈને વિશિષ્ટ ક્ષયોપશમશાલી મુનિનુ અતર કંઠી છો
આવો રહી જાય, જોનુ હુદય ગોલી છો મને મળેલા મુખની
સરિતાના નીરની આખીમ સસ્તિ વહી જાય છે જ્યાં આ
જીવો દુર્ગતી મુક્ત થતા નથી."

વિશિષ્ટ ક્ષયોપશમ વર્ણેનુ બળ હોય તો આથી પણ વિશિષ્ટ
ચિંતા સવ જીવોની કરે. જોમને દુર્ગમ-પાપમુક્ત કરવાના
સકલ્પ પણ કરે જોમ બને. જોવો વિશિષ્ટ ક્ષયોપશમ ન

હાય તો આપુ બિલન ન કર એ અને પાડુંતુ, ' સાથે શી પડી
ફે ? ' પ્રત્યાક્ષિ વિભાગ તો એક પણ શ્રુતિ કદાચ ન કર

આપુ પરમશ્રેષ્ઠતાની વર્તણૂક તો જાણ્યું ને છતાં શ્રુતિના
અવરમા પડાવી જે હાય છતાં એના પ્રયત્નમાં સામાન્યતા
અદોષવિનાશની પણ આશાના જે નાંદ આપણને જાણે

વર્તણૂકના અદોષવિનાશની બિલન હાય છતાં
પ્રયત્નના પ્રત્યાક્ષિનાશની આશાના આ વિનાશનાનું કારણ
જાણ્યું છે, શ્રીનીપદાનું આપણે અદોષવિનાશ વિના પરમ
વિનાશની આશાના અવરમા બિલન માનતું નથી જાણ્યું
આપણે હેમ શ્રુતિ કરતા હાય તોય પાલ તો અવરમાય હેમ
શ્રુતિ માનતા જે એકે એ, અવરમા અવરમા આપુ પરમશ્રેષ્ઠતાની
વાળો વનતુલ વિશાળતા ફે પાડુંતુ એ પરમશ્રેષ્ઠતાના તારકાઓ
અદોષ નથી

શ્રુતિઓ આ અવરમાને આપણે હેમ ફે અને અવરમા
અર્થે જાણ્યું શ્રુતિ કરવાની એકે આપણે હેમ ફે આદર એ
એકે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે
આપણે એ એકે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે
આપણે એ એકે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે
આપણે એ એકે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે

પરમશ્રેષ્ઠતા આ એકે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે
આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે
આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે
આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે
આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે

જેટલું પ્રિય સાધ્ય હોય તેટલું જ પ્રિય સાધન બની જવું જોઈએ. સાધ્યપ્રાપ્તિ એ બીજું કંઈ નથી પણ સાધનાની અનુપમ આશાધનાની એ દેન માત્ર છે જોડે પરાય કરણ માટે સ્વદોષનાશની જ આશાધના કરવી રહી.

બીજી વાત એ પણ છે કે અપૂરાઆછકલા સ્વદોષનાશ માત્રથી પરાય કરણ કરવા ઉચિત બની જવું તે વસ્તુતઃ ઉચિત ન અણુય.

એ કે શાસનપતિ મહાવીરેવે તો બાલીકમનો સવનાશ કરીને જ સહજ પરાય કરણ સિદ્ધ થયું હતું તથાપિ તેમના અમણે પણ તેમ કરી ન શકે અન્યથા લીધેનો જ વિચ્છેદ મર્ષ જાય કેમકે આ જ ભવમા સવ ગત્ય પ્રાપ્ત થઈ શકે તેમ નથી જોડે દરેક અમણઅમણીએ આલપન મોન જ રહેવું પડે.

પરંતુ એ વાત ધ્યાનમાં છે કે જાગે એ રીતે સ્વદોષનાશની આશાધનાની ઉપેક્ષા થાય છે અને એ રીતે દેખાતા પરાય કરણની યેષ્ટા યેપીણની જેમ વ્યાપેલી દેખાય છે તે તો બિલકુલ ઉચિત નથી આમા પણ અતત. લીધે વિચ્છેદનું જ પાપ લાગે છે જોડે પરાય કરણ માટે સુચિહિત મીતાય અનુવર્થોની હિમ્માં વર્તમાનપ્રાપ્તિયા ઉચિત જોડે સ્વદોષનાશનું દક્ષ તો અન્યથ આંખનું ભેદજો.

પ્રવિધાનપદિ પાથ આશયેઆ પણ સિદ્ધિ પછી વિનિયોગ (પરાય કરણ) કહેવો છે એ પણ જા જ વાત સુમતે છે કે પોતાને શુણની સિદ્ધિ થયા પછી તે શુણનો વિનિયોગ કરવો ભેદજો.

જેટલો વધુ સ્વદોષનાશ એટલુ વધુ નક્કર પરાર્થકરણ અધૂરા દોષનાશમા અધૂરુ અને અલ્પકાલસ્થાયી પરાર્થકરણ થાય જ્યાં શ્રમનો પાર નહિ અને કૃણ ધણુ જ અલ્પ હોય

હજારોને દેશના આપો અને બે જ આત્માના હૈયા દૂણા થાય એ પણ થોડા કાળ માટે જ ટકી રહે જ્યારે સ્વદોષનાશની નક્કર સિદ્ધિવાળા મુનિ માત્ર સ્મિત વેરે અને અનેકો પામી જાય બે શબ્દ બોલે અને હજારો આપે અશ્રુ વહાવવા લાગે, કેટલાયના અંતરમા ભૂકપના આચકા લાગે એ કપનમા આત્મપ્રદેશોથી અનંત કર્મરાશિ દૂર ફેંકાઈ જાય

પરાર્થકરણની વૃત્તિવાળા મુનિ આ સઘળી વાતોથી જ્ઞાત હોય એટલે એ અવશ્ય વિચારે કે સ્વદોષનાશની આરાધના તો તૈયાર કરવી જ જોઈશે તે પણ અધૂરી તો નહિ જ ચાલે નક્કર આરાધના વિના જખ્ખર કે પરિપૂર્ણ પરાર્થકરણ શક્ય નથી

જેને આટલુ સમજાઈ જાય એ મુનિનુ અંતર પરાર્થકરણની વૃત્તિથી છલોછલ ઉભરાયેલુ હોય અથવા વિરુદ્ધ વૃત્તિથી કદાપિ ખગડાયેલુ ન જ હોય છતાં એની પ્રવૃત્તિ દોષનાશની નક્કર આરાધનાથી જ સદા મધમધતી હોય

દોષનાશ વિનાનુ પગર્થકરણ એ કૃત્રિમ પરાર્થકરણ છે. બહુ આચારો અલ્પતમ કૃણસ્વરૂપ છે જ્યારે સ્વદોષનાશની નક્કર આરાધનાપૂર્વકનુ પગર્થકરણ એ સહજ પરાર્થકરણ છે અને અલ્પાચારો અમેય કૃણની નીપજ કરનારુ છે

જેટલી પ્રબળ સ્વરોપનાશની આશયના એટલું નક્કર જાને સહજ પરાય કરણ. જુઓ ભગવાન મહાવીર પરમાત્માએ ધાતીકમના દોષોનો સવનાશ ક્યો પણ ક્યા સુધી અધાતીકમના દોષોનો નાશ ન થયો ત્યા સુધી તેમના આલબનથી કેવલા આત્મા અવનિસ્તારને પામ્યા ? પાચપચાસ હજાર કે પાચપચાસ લાખ જ ને ? તે પણ પ્રાચ. અસ્તકોત્રના જ ને ? તેમ બેતાલીસથી બેતેર વખના ત્રીસવખના જ આયુઠાગમાં ને ? પરંતુ જ્યારે એ અધાતી કમદોષનો નાશ થયો અને એ પરમાત્માએ સિદ્ધિપદ મેળવ્યું ત્યારે !

કેઈ પણ કોત્રનો કેઈ પણ આત્મા કેઈ પણ કાલે જ્યારે જ્યારે એ સિદ્ધ પરમાત્માને નમશે ત્યારે તે તરશે. એટલે સર્વકોત્રના સવકમના અનતાનત આત્માઓ સિદ્ધ પરમાત્મા સ્વરૂપ મહાવીરોદનના આલબનથી તરશે.

સવકમના સવનાશે એવું એક સહજસ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરી આપ્યું કે હવે અનતાકાળમા અનતા આત્માઓ સર્વકોત્રથી એમણે આલબન લઈને સુખિપદ પામ્યા જ કરશે.

શ્રીજિનશાસનમા સાચું પરાય કરણ એને કહેવાય છે કે જે સાહજિકતાથી અરપૂર હોય અને સ્વભાવસ્વરૂપ હોય, ક્યાં પદાથની ઇચ્છા કરવી પણ ન પડે, કતાંય સ્વરૂપ જ એવું બની ગયું હોય કે એના અવલબન માત્રથી અનતાનત આત્માઓ સ્વરૂપમાં લીન થતા જ જાય.

સૂચન સ્વરૂપ જ એવું બની ગયું છે જે પ્રકાશ આપવાની ઇચ્છા ન કરે તોય સહજ રીતે સવત્ર પ્રકાશ પચસપા કરે.

સિદ્ધપરમાત્મા સૂર્યશા' છે જિનશાસનનું વાસ્તવિક પરાર્થ-
કરણ સૂર્યના પરાર્થકરણ જેવું છે

નદી ઇચ્છા નથી કરતી કે પાણી માગે તેને પાણી
આપુ છતાં તે પાણી આપ્યે જ જાય છે કેમકે તેનું
સ્વરૂપ જ તેવું છે

એ જ રીતે શુ વૃક્ષ કે શુ પર્વત? શુ અગ્નિ કે
શુ પાણી નિર્સર્ગના બધાય તત્ત્વો પોતપોતાના સ્વરૂપથી
જ સહજ પરાર્થકારી બનેલા છે મુનિ પણ આવું જ એક
નૈસર્ગિક તત્ત્વ છે ત્યાં કૃત્રિમતા બધ બેસતી આવે જ નહિ

એવા નિરીહભાવના બબ્બેપરાર્થકરણની સિદ્ધિ માટે
તો સ્વદોષનાશસ્વરૂપ સ્વાર્થકરણમા એતપ્રોત બનવું
જોઈશે ને ? વસ્તુતઃ એ સ્વાર્થકરણ જ નથી કિન્તુ પરાર્થ-
કરણ જ છે છતાં વ્યવહાર ભાષામા તેને આપણે સ્વાર્થ
કરણ કહી શકીએ

ભલે ત્યારે, અનેક ખુઝાયેલા દીપકોને જલાવવા છે ?
તો આપણે ખુઝાયેલા દીપ જલાવી દઈએ સ્વરૂપમા લીન
બનીએ પછી આપણા સ્પર્શમાત્રથી લાખોકરોડો દીપો
પ્રગ્વળી ઊઠશે વિશ્વમા સર્વત્ર પ્રકાશ પ્રકાશ પથગઈ જશે

[૮]

અસિમ્પ્લોની નાકબધી

મુનિપણુ અનાસક્તિની આસખનામા જ હોઈ શકે
ટકી શકે સફળ બની શકે મુનિ અનાસક્ત હોવો જટે
વૈશ્વિક પદ્ધતિમા માનપાનાદિમા આસક્ત બને તે મુનિ
કેમ કહેવાય ? જ્ઞાનસારમા કહ્યું છે ને કે પુરુષસ્થમા અપ્રવૃત્તિ
એ જ મુનિનુ મુનિપણુ છે

અહીં પુરુષસ્થમા અપ્રવૃત્તિ એટલે પુરુષસ્થના સજનો
સપૂણ ત્યાગ અસિમેત નથી કેમકે તે શક્ય જ નથી.
દેહાદિ પુરુષસ્થના ત્યાગમાં એ મુનિપણુ હોવ તો પ્રત્યક્ષ
હોવાની આશે જ અનુશન કરી દેવાનુ અનિવાર્ય બની જાય.
એટલે શક્ય એવા તમામ પુરુષસ્થના સજનો ત્યાગ અથવા તો
પુરુષસ્થોત્તમા જ ન અનાસક્તિમા જ એ પુરુષસ્થમા અપ્રવૃત્તિ છે

આપણે એવા શક્ય ત્યાગનો વિચાર કરીએ તો ઘર
બાર પૈસા, કુટુંબકેમીસા વગેરેના શક્ય ત્યાગને સાધી શક્યા
એમ દેખાત છે પણ દેહ અને તેનો ટકાવ કરતા આહારપા
ણીનો ત્યાગ અશક્ય બન્યો હોવાથી બધુ મૂકવા છતાં આ

એને ત્યાગી શક્યા નથી હવે અહીં જ મોટી આફત ઊભી થાય છે જે દેહાદિ ત્યાગી શકાય એમ નથી તેમા પણ આનંદ તો ન જ થઈ શકાય જેનો ત્યાગ અશક્ય છે ત્યા અનાસક્તિ હોવી એ વસ્તુત એનો ત્યાગ જ છે

એક દેહનો ત્યાગ અશક્ય બને છે એટલે અન્નપાનનો ત્યાગ અશક્ય બને છે, વસ્ત્રાદિનો ત્યાગ અશક્ય બને છે, વસતિનો ત્યાગ અશક્ય બને છે એ જ રીતે શાસનની અવિ-
નિહ્ન પરપરા અને પ્રભાવના માટે આવશ્યક શિષ્યો અને વક્ષદાર ધર્મી ગૃહસ્થોનો ત્યાગ પણ અશક્ય બને છે

આમ દેહના સગે અનેકોનો સગ ઊભો થઈ જાય છે આવા અપરિહાર્ય સગની વચ્ચે રહીને અસગની આરા-
ધના આરાધવી એ જ મુનિપણ છે સગમા અસગનો અના-
રાધક મુનિ ન હોઈ શકે

જલમા નાવ રહે એ સારી વાત છે પણ નાવમા જલ પેમી જાય એ તો મોટી હોનારત છે સગમા રહીને અસ-
ગની આરાધના કરવાની વાતનો અર્થ એ નથી કે આહાર-
પાણી વગેરેના સગમા તો કેઈ વાધો જ નથી ના, આહાર-
રાદિના મગમા પણ જેટલુ છોડી શકાય તેવુ હોય તેટલુ
તો ત્યાગી જ દેવુ જોઈએ એક વાત તમે નિશ્ચિત સમજી
રાખજો કે જે જે વિષયના વર્તુળમા જેટલો ત્યાગ શક્ય બની
શકે તેવો હોય છે તેનો પણ ત્યાગ ન કરનાર, અશક્ય
ત્યાગવાળી વસ્તુના સગમા રહીને અનાસક્ત રહી શકતો જ
વિ ૪

નથી. હા. ત દેહના ટકાવ માટે આહારનો ત્યાજ શક્ય નથી
છતાં તેમાં પણ મિથ્યાનાદિનો ત્યાજ તે શક્ય જ છે હવે
એ જોનો પણ ત્યાજ એ આત્મા ન જ કરે તે આત્મા આહાર
શબ્દના તમામ ભોગોમાં અનાસક્ત નહિ જ રહી શકે એવા
આત્માઓ સગમ્મા અસગમી કે પ્રવૃત્તિમાં નિષ્કલ્મશતાની
આરાધનાની વાતો કરે તો ત્યાજ નથી હજી જ કહેવો એક જો
એ મીઠી વાતો નીચે આસક્તિના ભરપૂર પોષણની લીલાઓ
જ ચાલતી હોય છે

આથી જ શાસ્ત્રકાર જગવતોએ મુનિલવનની સુરક્ષા
દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ અને કાલથી વિવિધ અભિગ્રહો કરવામાં કહી
છે આહાર ઉપર આદિના વિવિધ અભિગ્રહોની નાકાળખી
લવનની ઘોષિર કરે જ લેવી ઘટે જ્યાં આવી નાકાળખી
નથી, એના પ્રત્યે નાસાલ કે હાથારી છે ત્યાં પ્રત્યે અવર
અશુભવૃત્તિના પોષણ પ્રત્યેનો પ્રત્યક્ષ પક્ષપાત છે.

નાનામાં નાની તરફ શક્ય વાતો કે જેને લવનમાં
અનામાએ ઉતારી શકાય ત્યાં પણ એ તેના અભિગ્રહ પ્રત્યે
કાયરતા દાખવવામાં આવે તો એ પ્રમાદભાવ ખીરે ખીરે મોટી
મોટી કાળજીઓ તરફ પણ બેરક્ષણી દાખવવાનું દુઃસાહસ
કરાવશે મુનિલવનની આરાધના અવેના અનેકાનેક ક્ષેત્રોમાં
એ બેરક્ષણી કૃદકે ને જૂઝકે બાપતી જશે જેના પરિણામરૂપે
અમ્રહની વાસનાઓ વૈકારિક ઉત્તેજનાઓ, લોકીયતા અને
લોકિક અવહારો તરફના પક્ષપાતપૂર્વક લોકોત્તર ધર્મોની અવ-
જણનાઓ કરવાનું પાપ છે એક જવા લાગશે.

દૂધના ત્યાગનો અભિગ્રહ શક્ય છતા તેના પ્રત્યેની સૂગ એક દિવસ વિઘ્નતીયનો હાથ પકડવાની અધમ પ્રવૃત્તિ માટેનું તામસી બળ ઉત્પન્ન કરીને જપશે, ખાનપાનના ત્યાગના શક્ય અભિગ્રહો પ્રત્યેની અરુચિ જીવનને અત્યંત સુખશીલ બનાવી મૂકીને પણે પણે અનંત પાપકર્મોનું સર્જન કરશે છાપાછૂપીના પ્રલોભનો શુ, વિકથાઓના છૂપા રસ શુ કે અગબૂષા શુ-એમાનું દરેક પાપ-નાની સાઈઝનું કે મોટી સાઈઝનું-એવટે અગ્રહના ઘોર પાતકનું ઉગમ બનનાર છે આ વાત બહુ ગંભીર છે, આપણે તેની ઉપેક્ષા કરીએ તે બિલકુલ ઉચિત નથી

શક્ય હોવા છતાં જો શક્તિનું ગોપન કરીએ, ત્યાં અભિગ્રહની નાકાબંધી ન કરી દઈએ તો ભયાનક મોહનીય કર્મના બધ થાય મોહના કારમા ઉદયો જાગે, જે આત્મા હાથમા ન રહે, સમજાવ્યે પણ શાન્ત ન થાય એવી સ્થિતિમા આવીને આપણા સયમધર્મનો સર્વનાશ નોતરે અજાણિત આત્માઓ અધર્મ પામીને પોતાના જીવનને દુર્ગતિની ખીણોમા પટકી દે સર્વના શ્રેયનો આહક, અશ્રેયની લહાણી કરે તે કરતા તો પોતે રાખ બનીને મિટ્ટીમા મળી જવું અહોતર છે

એટલે નો વાતની એક વાત જીવનને સુરક્ષિત રાખવું હોય તો અનેકવિધ અભિગ્રહોની નાકાબંધી સત્વર કરી લેવી જોઈએ માથે રહેલી ભારે જવાબદારીનું ભાન હશે તો કોઈને પણ એ સોપારીના ટુકડા ચાવવાથી જરાય વધુ ભારે નહિ પડે.

લાપસ્વાને માટે તો શું કહેવું ? જોને તો ફના પૂમજ
 ૭૮૬૦ અભિજ્ઞ મેરુ નેટલો ભારે લાગશે.

૨. જોવા બાસ્તૂતોથી જ જાણે શાસન રસાવાળા ઘર્ષ
 શું હોય તો તેમા શી નવાઈ છે !

મોટા અભિજ્ઞ હો ન જાણ તો જ્યાં હો જો વાત તે
 વિચયના નાના નાના દ્રુકી સુદતના પશુ અભિજ્ઞ તો અવશ્ય
 કરે. જોકે વાર ત્યાજનો સ્વાસ્થ્ય માણે પછી સ્વયં જૂ પ્રેરણા
 થશે. ઉપદેશપદમા કહ્યું છે કે નાનામા નાનું પશુ (સમર
 સેવિત) અનુષ્ઠાન બીજના ચક્ર જેવું છે જોકે વાર જો
 અવશ્ય પૂર્ણિમાનો ચાલ બનશે, સ પૂર્ણ બનશે.

દ્વાર યાજ્ઞો. હવનનું મૂલ્ય સમજો. સ્વ અને સ્વના
 શ્રેયના સામ્યવાળા ત્યાજધર્મનો મહિમા સદૈવ યાતા સ્તોત્ર
 પછી મને નથી લાગતું કે આપણા માટે અચક્ર કે અસાધ્ય
 કશું થઈ શકે.

આપણે સંજમાં અસવની પ્રવૃત્તિમાં નિવૃત્તિની આસ-
 પના આશાથીજો પહેલેથી અઘણક કુશલાનુભવી પુસ્તક
 સંપાદન કરીએ કે જે વર્તમાનકાળે શાસન ઉપર આવેલી
 ભયાનક આપત્તિઓના વાહનને વિખેરી નાખવા સમર્થ બને.
 સમજવું હોય તો સાનમાં સમજાય તેવી હવન સ્થાની ચરસ
 મજાની આ વાત છે ન સમજવું હોય તેને માટે કોઈ ઉપાય
 નથી.

દેહદુ સ્વં મદ્દાફલં

રાજનગરના માણેકચોકમા ભય કર આગ લાગી ચોમેર જવાળાઓ વ્યાપી ગઈ નગરપાલિકાના બબાઓ ગેરેજમાથી એકદમ નાસી છૂટ્યા ! ‘ ફૂર હટો ’ ની જાણ કરતી ભયધ ટા રણજણી બિઠી લોકો નાસભાગ કરવા લાગ્યા સહુના શ્વાસ અદ્ધર થઈ ગયા છે ત્યા જ એક ગમખવાર બનાવ બની ગયો માના હાથમાથી છૂટી ગયેલુ આઠ વર્ષનુ માસૂમ બાળક ધસમસતા એક બબાના ટાયર નીચે કચડાઈ ગયુ પ્રાણુપ ખેરુ ત્યા ને ત્યાજ બિડી ગયુ, પણ એ બબો સૌથી પ્રથમ માણેકચોકમા પ્રવેશી ગયો ભારે જળવર્ષા કરી નાખી આગ શાત થઈ

રાજ્યસત્તાએ એ બબાવાળાને ૫૦૦ રૂપિયાનુ ઈનામ આપ્યુ લોકોમા કોલાહલ મચી ગયો રે ! ૫૦૦નુ ઈનામ ! અને રૂ. ૫૦૦ નો દડ નહિ ? પેલા બાળકની કૂર હત્યાનુ શુ ?

રાજ્યસત્તા કહે છે ‘ ફરજે ચડેલા, ભયધ ટા બબવતા માનવની એ બૂલ નથી અપરાધ તો એ બાળકનો છે, જે ફૂર

ન બસ્યુ ! એ માતાનો છે જે બેપસવા રહી ! બાળકની કમા
બિલવીને ઊંચો રહી જનાર તે બળવાળો જ શિક્ષાપાત્ર હોઈ
શકે જેની નજરમા આગમા બસ્યુ થઈ જતાં સેકડોના છવનો
તરવસ્તા નથી !

વિષયકથાઓની વાસનાઓ પ્રદેશે પ્રદેશમા ભમકી ઊઠી
છે એ અસિંજવાળાઓએ પેતાની લાભી નિહવાળો શામેર
ફેલાવી છે રમ્ય ભયકર જન્મુ છે આતમશમને જોની બસ્યુ
થાય છે શમસવેગના નીર ભરી લઈને, ભયધટા બબલતો
ફર ? એ છે ! તિમા ભયકર વેગ છે આખોમાં અપૂર્વ તેજ
છે ધસમસતો બચ છે આતમશમનો એ બચો ! ત્યાં....
કાયા ખાડી આવી છે વીરની હાકે કાનમા રણકી બચ છે
શુ ભેઈ રહ્યો છે ? ક્યહી નાખ. ખસી જા આજળ, પણ પલુ
શાખ્યા વિના

બને કમલની નાગસી કોમળ કાયા ક્યહાઈ બચ છે
શમસવેગનાં નીરની વર્ષા બારે બપાટો ઘોલાવે છે વિષય
કથામની આજ શાન્ત મઈ બચ છે

ધમસત્તા આતમશમને વિશદાવે છે કમસત્તા અઠળક
પુણ્ય સ પત્તિની ભેટ ખરે છે

‘દેહકુલ્લં મહાપલ્લં’ સર્વ નિશુદ આત્મારોમાં શિરોમણિ
આચાર શરીરને દુ ખ હેવુ તે જોના વિનાના આત્મારોમાં જુગી
તાકત આપવી નથી. દેહના કમન વિના ચિત્તશાન્તિનાં ફળ
આરોમવાનુ શક્ય નથી તકસમત આ વિધાન છે સુખગર્ભ,

ગસૂત્રમા કહ્યું છે કે સ સારમા ભમતા તમામ જીવોના તમામ
દુ ખનુ બે કોઈ મૂળ કારણ હોય તો તે જીવોનો દેહ પ્રત્યેનો
મમત્વભાવ જ છે દેહની મમતાએ જ કાળી કર્મરાશિને
જન્મ આપ્યો કર્મે જ જીવોને બહુરૂપે દુ ખી કર્યા ત્રાદ્ય ત્રાદ્ય
પોકરાવી સ સાર ભિલો થયો દેહની મમતાએ સ્તો સ સારનો
નાશ થઈ શકે દેહને કચડવાથી, ત્રાસ દેવાથી, પીડવાથી અને
કેનડવાથી જ દેહનું મમત્વ જાળવીને, એનું પાલન પોષણ
આનંદથી કરીને જે કોઈ ધર્મ થાય એ ધર્મ ચિત્તશાંતિના
મીઠાફળને પણ ન આપી શકે ત્યાં મુક્તિના મીઠાફળની તો
વાત જ કયા રહી ?

શરીરની મમતાથી જ શરીરના સ બધી વસ્તુપાત્ર વસતિ
વગેરે ઉપર મમત્વ જાગે, શરીરનું મમત્વ ચોવીસેય કલાક
પળવ્યા કરે, જિ ધમાય એને કાકરી ખૂંચે, એ મમત્વ જ અનેક
પ્રકારના રસરાગમા જીવને તાણી જાય, કામરાગમા રગડી જાય,
અનિષ્ટ મળતા જ કષાયોથી ખરડી જાય, એની મૂર્છા ધર્મથી
વિમુખ રખાવે, કારમા પાપ સેવતા પણ આચરે ન લાગવા દે

દેહ ઉપર કરડી નજર થયા વિના કોઈ ધર્મ આરાધી
શકાય નહિ ધર્મરાધના વિના ચિત્તશાન્તિ શક્ય જ નથી,
મુક્તિ સાધ્ય જ નથી પણ પ્રશ્ન થાય છે કે દેહ તો મુક્તિનું
સાધન છે કહ્યું છે, 'શરીરમાય ચલુ ધર્મસાધનમ્', તો
મુક્તિના સાધનને કચડી નાખ્યા પછી મુક્તિ શેનાથી મળે ?
સાધન વિના સાધ્ય શી રીતે ?

ર કેવી વાત ! લોભન પકડવાનું સાધન કોણે છે તો શું તેને સજાવાની ન દેવાય ! સજાવાવાથી કોણે નષ્ટ થઈ બચ એટલે શું લોભન તૈયાર નથી થતું ? તમારે ત્યાં કોણે પાપ કરવાથી, પપાળ્યા કરવાથી અને કોને બળવી રાખવાથી જ સ્વોર્ધ થઈ જતી હશે કેમ ?

તેમ કોણે સ્વોર્ધનું સાધન છે. છતાં બાળી નાંખવા દ્વારા જ કો સ્વોર્ધનું સાધન છે નહિ કે કોનું જતન કરવા થી. તેમ શરીર પણ કચડી નાંખવા દ્વારા જ મુક્તિનું સાધન છે નહિ કે કોને પાળવા-પોષવાથી. મમત્ત્વ શરીર ઉપર કમુ માટે સસાર જોયો થયો તો હવે કચડવાનું પણ શરીરને જ તો જ સસાર કપાય. જીવને કચડવાથી સસાર ન કપાય. સસારાચ્છે માટે શરીરને જ કચડવાનું શું કચડવા માટે શરીર તો બોધ્યો જ ને ? એટલે સસારાચ્છે નું શરીર સાધન બની ગયું આ વિચારને નહિ અપનાવવાથી પરિણામ કો આવે છે કે સાધન જ સાધ્ય બની બચ છે મુક્તિનું સાધ્ય તો ક્યાં વીસદર્શન છે મુક્તિમાય મુક્તિનું સાધન દેહને માનીને પાળ્યાપપાળ્યા કરનાર, વૃદ્ધાવસ્થામાં દેહાતીત તો નથી જ થતો કિન્તુ જજસ્તિ દેહમુક્ત બને છે એટલે તે વળતે કો આગપ પાળ તો વધતી જ જવાની ને ? છુપનના અત સમય સુધી દેહ છે તો અત સમય સુધી કોનું પાળનપોષણ પણ રહી જશે. તો પછી સાધ્યની સામે ક્યારે નજર નાખવાની ? કોના માટે સાધન ને સાધન તરીકે શો ઉપયોગ કરો ?

આ જીવલેણુ બ્રમ છે, ભોગી જગતની આ શીખવણી તો ચાલખાણ છે એમા કહી ન અજશે! 'શરીરમાઘ સ્વલ્લુ ઘર્મસાઘન' એ જેમ શાસ્ત્ર વાક્ય છે તેમ દેહદુ સ્વં મહાફલ' એ પણ શાસ્ત્ર વચન છે એયને પરસ્પર વિરોધ ન આવે એ રીતનો જ અર્થ નિષ્પન્ન થવો જોઈએ.

વળી ઉપાધ્યાયજી મહારાજની ૨૮ મી બત્રીસીમા એક શ્લોક છે

શરીરેજૈવ યુદ્ધયન્તે, દીક્ષાપરિણતૌ બુધા ।
દુર્લભ વૈરિણ પ્રાપ્ય, વ્યાવૃત્તા વાહ્યયુદ્ધત ॥

આ શ્લોક ગોખી જ લેજો આત્મસાત્ કરજો એનો પાઠ રોજ ૧૦૮ વાર કરજો મુનિજીવનમા અપૂર્વ પ્રકાશ પાડનાર મર્યાદાઈટનુ કામ કરશે, જીવનના રંગ બદલી નાખશે, જીવલેણુ બ્રમોનો ભૂકો બોલાવી દેશે આ શ્લોકનો અર્થ આવો છે " સયમ પરિણામ ઉત્પન્ન થતા (દીક્ષા સમયે) જ મુમુક્ષુ આત્મા શરીર સાથે જ યુદ્ધ કરવા લાગી જાય છે આજ સુધી તુચ્છ સ્વાર્થ ખાતર વૈરી બનતા (સ સારમા) વેપારી જોડે, પત્ની સાથે, ભાઈ કે ભગિની માથે લડતો હોતો પણ હવે એની સામે કદર શત્રુ આવ્યો એટલે બધાયને એણે પડતા મૂક્યા વાઘ સાથે લડતો સિંહ, બદ્ધકનુ નાળચુ સામુ ધરીને ઊભેલા શિકારીને જોઈને વાઘને પડતો જ મૂકે અને શિકારી માનવ સામે ધસી જાય

જેમ જેમ સયમનો પરિણામ વૃદ્ધિ પામતો જાય તેમ તેમ શરીર સાથેનુ યુદ્ધ ખુનખાર બનતુ જાય ભગવાન

ધનના અણુત્રાણને આંખ સામે લાવે. ધરમ તીર્થપતિ મહા
 વીરદેવને પ્રમ કરવામાં આવ્યો. ચૌદ હજાર મુનિવરમાં નિત્ય
 ચઠને પરિણામે કોણ ? પરમાત્મા બોલ્યા, ધનના અણુત્રાણ !
 નિત્ય વૃદ્ધિ પામતા સુખમના પરિણામ ! અને હસ્ત નિત્ય
 એ દેહ સાથે જૂનપાર જા. શરીર કીલ્મ થતુ બાલ છે
 પણ સુખમનો પરિણામ બગવાન બનતો બાલ છે ધનનાળનો
 એ મરણિયો જા નથી કેસરિયા એમણે ક્યાં નથી એ
 તે વિચારીને આજેઆંખ નિહાળતા સદૈવ શીખણપુરુષાચ
 ના સ્વામી બન્યા છે માનવોના તે મસ્તક નથી ગયાં દેવો
 અને દેવેન્દ્રો પણ નમ્યા ! અરે ! મહાવીરદેવના શ્રીમુખે
 પહેલો નખર લઈ ગયા ! નિત્ય છટકને પાત્થે આમ બિલ !
 આહાર પણ ઠેવો ? જેને માળી પણ ન ખાય તેવો મુકો-
 સુખ્યો, તદન નીરસ ! કાયા તે કળો કેમલો જ બેઈ હો !
 આંખો તે ક્યાંય છિડે છિતરી અર્ધ ! એ બિહામણી બખોલો
 જ દેખાવ છે ! કમગદના પગ જેવા પાતળા ઝેમના પગ લાગે !
 અને કાલની કોણીઓ ? માટીના ખરબખડા ઢેકાં જ હતા !
 માણ ! કનાણના મોમધખ્યા બપોર તપીને સાજ લગુ થઈ
 અમેલુ તૂબડું ! જણા ઉપર તદન લખી પડ્યુ હતું ! બલે
 હમણાં જ પડી જશે ! બામદી તે બધી બલે છૂટી પડી
 અમેલી ! ન હતું ક્યાંય માંસ ! ન રહ્યું હતું લોહીનું જૂદ !
 આલવી વખતે કિચૂક કિચૂ બોલતો એ કાયાનો સ્થ મુક્તિના
 દ્વાર ભણી નિર્વિઘ્ને પ્રયાણ કરી રહ્યો હતો. શુ બાબુ
 કરો ? શુ બાબી લીધુ કરો ? શુ સમલ શખુ કરો ? ક્યો
 શીખ સહરપ કરી શખ્યો કરો ?

જ્યા સમગ્ર જગત લપસી ગયું ત્યા આ આત્મા સડસડાટ દોડી ગયો ! જરાય લપમ્યા વિના ! ગુરુ હતા મહાત્મા મહાવીર શું બતાવી દીધું હશે આ શિષ્યને ? એવી ક્યો ધન્ય પળ હશે જેમા આ ભીષ્મપુરુષાર્થની ગીતા લખવાની મગલમય આશિષ આપતા દેવાધિદેવે ધન્નાજ્ઞના મસ્તકે કમલ-કોમળ કર મૂક્યો હશે ?

અતરમા ઉત્પન્ન થતા સયમના પરિણામનું બાહ્ય લિંગ (કાર્યલિંગ) આ જ શરીર સાથેનું યુદ્ધ વૃદ્ધિ પ મતો એ પરિણામ યુદ્ધને બહેકાવે ખૂનખાર જગ ખેલાવે વિજયની વદનમાળા કઠે આરોપે ગૌતમયુદ્ધને આ વાત ન સમજાણી કે દેહનો મમતાએ જ સ સાર વધાર્યો માટે મુક્તિ પણ એના ઉપરની કરડી નજરે જ સિદ્ધ થાય એટલે જ એમણે દુ ખ-રૂપ માની લીધા ત્યાગ તપને, ત્યાગી દીધા એ દેહદુઃખને !

પણ પરમાત્મા મહાવીરદેવ તો અનુભવી ચૂક્યા હતા એ સાધનાબળે પાગરતી અપૂર્વ ચિત્તશાન્તિને ! સર્વશ બન્યા ત્યારે એ જ વાત બરોબર જાણી ગયા

ખેચ રાહ જુદા થયા એક મધ્યમમાગી બન્યા ના, ના, ધર્મના ફેલાવાના પ્રલોભને અટવાયા બીજા સત્પથના પ્રણેતા બન્યા કયાય ન અટવાયા કેમકે એ સાથે જ વીતરાગ હતા

બધી વાતનો સાર એટલો જ છે કે દેહની સામે જોઈ જોઈને ધર્મ કરવાની વૃત્તિને આપણે ત્યાગવી જોઈએ કેમકે

દેહનું કશું સમજ ખર્ચાસખનાને ખાતરો બોલાવી રહે. બહુ ઉચ્છેદ તપસ્યાજ ન કરી શરીરને કોટલા માત્રથી એ ચેબેકની સરિયામ ઉપેક્ષા કરી ન જ શકાય કાલે આયજિત ન થાય પણ તેથી કોઈથી નવકાશીમા જ ન બેસી જવાય. કોઈકશન કે છેવટમા છેવટ પોરસી તો કશી જ ભેદ કો કો રીતે પણ શરીરને ઘોડું ઘોડું કષ્ટ આપવાનું આજી રાખવું જ ભેદજે. જ્યારે ને ત્યારે દેહને કષ્ટ આપવાની બાબતમા કોઈકમ ખજ હકો. જ વાળી હેવો કો તો આપણાવી પત્રહુ કહેવાય પુરમા ઈથી કશાચ માંગ્યો તે મળી જયો. પરંતુ ભાવીની ઉપેક્ષા કર્યો મા ! જનતદુ ખોથી ખાખી સિક્કારી તમારી જ અવિષ્કયાનું તમે જ નિર્માણ કર્યો ? અને તે પણ માત્ર અહીં મણના માસના લોભાના સુખ ખાતર !

આપણે સાવધાન બનીએ. દેહ અને આત્માનું લેક્ષણ પ્રાપ્ત કરીએ અને શક્તિ સુખજ શક્તિથી ઘોડું વધારે હમેસ વેદીએ. દેહને કષ્ટ આપીએ. આદ સમે આસખના કપીલજ નમા છે સુખશીલ જીવન તો વિસખનાઓની અને દુ ખોની સત્રી મા છે લાખા ? જતાવશે નહિ કેમકે આપણા જ જનત જીવનોનો આ પ્રાણપ્રમ છે ચા માટે સુખ સુખ ખાતર જનત સુખની શક્યતાનો હોમ કરવો ? એમા કશી બુદ્ધિમતા હશે ?

[૧૦]

જ્ઞાન-બગાઈ યુદ્ધ

આજના અણુયુગમા ગેરિલાયુદ્ધ પદ્ધતિ ભલે તરંગી
યોજના જેવી લાગતી હોય પરંતુ એ યુદ્ધનીતિએ દુન્યવી
દષ્ટિએ ભારે સફળતા મેળવી છે એ નિશક હકીકત છે

ઔદ્યોગિક ક્ષેત્રે, વિજ્ઞાન ક્ષેત્રે અને ટેકનોલોજીના ક્ષેત્રે
આજે વિશ્વની સઘળી મહાસત્તાઓએ સ્પર્ધા આરંભી છે
દરેક મહાસત્તાએ શત્રુઓની સર્વોપરિતા હલ કરવા માટે આધળી
દોટ મૂકી છે

અણુબોમ્બના ખડકલા થયા છે, હાઈડ્રોજન બોમ્બના
ભડારો ભરાયા છે, અવકાશમા સ્પુટનિકોએ દોડાદોડ કરી
મૂકી છે, સાગરના પેટાળોમા સ્વયંસચાલિત સબમરીનોએ
જિતરવા માડ્યું છે ! દક્ષિણધ્રુવના રાક્ષસી હિમખંડો હવે
કણ કણમા વેરાતા જાય છે ! ચંદ્રલોક ‘વહેલો તે પહેલો’ની
પ્રુમરાણના અવાજ પહોંચ્યા છે ! આની પશ્ચાદ્ ભૂમિકામા પ્રુલ્લે
પગે, જરીપુરાણી ડબ્બલ ખારની બે દૂક લઈને, લૂપ્ત સૂકું ભાથું
લઈ, પર્વતો અને ઘાસના ખીડોની ઓથ લઈને પોતાના

ફેશની બ્રાઝાડી અને સાવભૌમત્વને ટકાવવા માટે ઝંઝૂમતા બેરિલા હોય, લેટિન અમેરિકા કેળો બેંગોલા, કુવેત વિયેટનામ વગેરે સ્થળે નાની લડાઈઓ લડી ચકા છે સાયપ્રસ અશ્વિરિયા, ઉત્તર વિયેટનામ અને ચીનના બેરિલા હોયની સફળતાએ તેમને મુદ્દ બરી રાખવાની પ્રેરણા આપી છે

નિત્ય નવા શસ્ત્રોના બદલવા ખર્ચને પહોંચવાનું તે મહાસત્તાઓને જ પોષાય. નાના નવોદિત પછત્તરા ટોને એ બધા પાસે જ નહિ. લશ્કરવાદ, શૂનિશૂન અને પ્રમથન-શાહીવાદ સામે ટક્કર લઈને ટકી રહેવા માટે આજે ઠોઠેર બેરિલાહોયની સ્થાપના થઈ છે. આમ બેરિલાહોય બ્રાઝાડી અને સાવભૌમત્વના રક્ષણની ઢાલ બન્યા છે

વિકસિત રાષ્ટ્રોનાં લશ્કરોને જે ટેકનોલોજીનો લાભ મળ્યા છે તે બેસઠ પછાત રાષ્ટ્રોને નથી તે છતાં તે પછાત રાષ્ટ્રો મહાસત્તાઓને માથુ નમાવવા માટે ધરાય કમર છે એથી જ એ ટેકનોલોજીને મહાત્ત કલ્પનો રસ્તે બેરિલામુદ્દ પદ્ધતિ દ્વારા તેમણે મેળવી લીધી છે ગાદ જગલો હિમાલયગિરિશૃંગે કાઢવ, ઘાસના મેઘાને, બેરિલામુદ્દ માટે અદ્યક્ષ જુમિ છે મલાયાના કાઢવમા ફેચ ટેકો ફસલઈ પડી હતી, કોરિયાના બરફમાં અમેરિકાન મર્યાદનસ જૂંધી ગઈ હતી, લાઓસ, ઈન્ડોનેશિયા અમેરિકા અને અન્ય રાષ્ટ્રોનાં હોય બેરિલા કુમંઠાઓ સામે ટકી રાખ્યા ન હતા એમ ઇતિહાસનાં પાન બોલે છે.

ચાઉ-માઓ ચળવળને દબાવવા, મમસ્ત પ્રજાનુ નિકેદન કાઢવા બ્રિટને યત્ન કરી જોયો હતો, કાર્ટ્રોના ગેરિલાદળો-ને અમેરિકન પૂતળા સરકાર કચૂખામા રોકી શકી ન હતી, ઉત્તર વિયેટનામમા અમેરિકા ગળાબૂડ પાણીમા ઊતર્યું છે, તેમાથી નીકળવા હવાતિયા માર્યા જ કરે છે પણ તે મહાસત્તા-ને હજી સફળતા મળી નથી

આમ ગેરિલાયુદ્ધપદ્ધતિ ગરીબ પછાત રાષ્ટ્રો માટે દુન્યવી દષ્ટિએ આશીર્વાદરૂપ થઈ પડી છે

કેનેડી જેવા મહારથી છઠ્ઠડ ખાઈ ને વીલે મોઝે પાછા ફર્યા જહોનસન વિયેટનામમા સળગડ માર ખાઈ રહ્યા છે. મહાસત્તાઓના માધાતાઓ, ભયાનક શસ્ત્રોના સ્વામીઓ પણ પછાત દેશોની ગેરિલાયુદ્ધપદ્ધતિથી હાફી ગયા છે ! એમના મોઝે ફીણ ભરાયા છે !

ગેરિલાદળને ખગાઈની ઉપમા આપીએ અને તેની સામે લડતી મહાસત્તાને શ્વાસની ઉપમા આપીએ તો ગેરિલા-યુદ્ધ એ પ્રવાન સામેનું ખગાઈ યુદ્ધ કહી શકાય ખગાઈઓ વગેલા કૂતરાને તમે જોયો હશે, ખગાઈ પામર છે, કૂતરો ખળવાન છે છતા પૂછડે, ગળે, પીઠ ઉપર કે અન્યત્ર વળગેલી ખગાઈને નહોર મારવા, ખચકા ભરવા કૂતરુ જે નૃત્ય કરે છે તેવી ધમપછાડાવાળી દશા ગેરિલાઓ સામે લડતી મહાસત્તાઓની થાય છે

જ્યા શ્વાનના દાંત કે નહોર પહોંચે ત્યા ખગાઈઓ ન ખેસે. અને શ્વાનને ગુસ્સામા લાવી દેવાય એ રીતે ધમપછાડા

કરાવીને એની શક્તિઓને ક્ષીણ કરે છે જરૂર પાંચ પચાસ બગાઈ એ નહેરોમાં અડપાઈ બચ કે પૂછ્યાની ચપાટમાં મરી જાય પણ પછી તસ્ત જ એક મોઠો હસેલો જ્ઞાનની આખો ઉપર કે એવી ઠો'ક જગાએ આવે છે જ્યાં નથી તે પૂછડું પહોંચતું કે નથી તે ઘાત મારી શકતા. આ સત્યાગ્રહીમાં જ્ઞાનની શક્તિ ક્ષીણ થતી જાય છે અને બગાઈ બગવાન બનતી જાય છે

ચીની નેતા માઓ-ત્સે-તુને ગેરિલા મુદ્દના સૂત્રોમાં સમય પ્રદેશ અને મનોબળ આ ત્રણ વાત ઉપર ખૂબ ભાર મૂક્યો છે ! પ્રદેશ ભળતી રાખવાનું અશક્ય અને ત્યારે ત્યાંથી ખીંચેકઠ કરી સમય મેળવવો ! અને તેને ઉપયોગ મનોબળ દૃઢ કરવામાં કરવો. દુશ્મન આગળ ખસે તો આપણે પાછા હટવું ! દુશ્મન ખીંચેકઠ કરે તો તેને પરેશાન કરવો ! દુશ્મનના મનોબળને તોડવાનો ઉપયોગ કરવો. પ્રદેશની પસંદગીમાં અપારજાતી જગલો અને ખીંચો પસંદ કરે. આગળ જવા પાછા હટો ! જમણે જવું હોય તો ઠાંતે જવાનો ડોળ કરે. ઘેરા થાલો પણ હુમલો ન કરો, હુમલો જ કરે પણ ઘેરા ન થાલો, દુશ્મનને જાદર છિડે સુધી આવવા દો પછી તુટી પડો. ઇત્યાદિ સૂત્રો સમય પ્રદેશ અને મનોબળને લક્ષમાં રાખીને ગેરિલા મુદ્દ માટે જ વામાં આવ્યાં છે

દ્રુકમાં જ્ઞાનને સમજ રીતે સકળવો, સમજ જતા તે લશ્કરી દ્રષ્ટિએ નબળો, રાજકીય રીતે મૂંચવાળો, આર્થિક

રીતે બગાઈ, અને પોતાનું રક્ષણ કરવાને અશક્ત બનશે તે વખતે ચોમેઝી ઘેરી વળી તે મહાશ્વાનનો રોટલો કરી શકશે !

ફ્રેચ વિયેટનામમા ગેરિલા નેતાએ આ તરફીબ અબ-માવી સાયપ્રસમા પ્રિટન સામે ગેરિલા નેતા જનરલ ગ્રીવાસો પ્રિટિશ લશ્કરની નાની મોટી સખ્યાને થકવવા નાની ટુકડી-ઓથી યુદ્ધ આપ્યું પરિણામે ઉદર પકડવા ટેક દોડાવવી પડે તેવો ઘાટ થયો ! કયુબામા ફક્ત પાસઠ ગેરિલાઓએ બે ભાગમા વહેચાઈ જઈને ગોળીબારોની રમઝટ બોલાવીને હુશમનનું મનોબળ તોડી નાખ્યું

આ છે ગેરિલાપદ્ધતિનું શ્વાનબગાઈનું યુદ્ધ !

આટલા વિસ્તારથી આ યુદ્ધનું વર્ણન કર્યું તે સહેતુક છે મારે લોકોત્તર શ્વાનબગાઈના યુદ્ધની જે વાત કરવી છે તે હવે બહુ સારી રીતે સમજાઈ જશે તમે જાણ્યું ને કે શ્વાન ભલે ગમે તેટલો બળવાન હોય પરંતુ તે નાનકડી બગાઈઓથી મહાત થઈ જાય છે

આપણા લોકોત્તર વિશ્વમા આત્મા એ શ્વાન છે, બ્યારે કર્મ એ બગાઈ છે અનાદિકાળથી પ્રત્યેક સસારી આત્માના શ્વાન સાથે કર્મની બગાઈઓનું એકધારું યુદ્ધ ચાલતું રહ્યું છે અને આજે આપણી જાતનું સૂક્ષ્મ આતરદર્શન કરીએ તો ભારે લાચારી સાથે સ્પષ્ટ ગણદોષો એકઠા કરવો પડે છે કે

જ્ઞાન હવે યાદી યાકાને મહાત થયો છે બગાઈ વધુ ને વધુ બળવાન બની છે

જ્યારે ત્યાગતપના ક્ષેત્રમા જ્ઞાન પ્રવેશે છે ત્યારે બગાડજો શાન્તિથી દૂર જાય છે જ. ઉપદ્રવ કરીને જ્ઞાનને અમકાને છે વધુ ત્યાગતપના ધમપછાડ કરવા માટે. પણ જ્યાં તે શા ન થાય છે નિશ્ચિન બન્યાની બ્રામક કલ્પના કરી લે છે ત્યાં જ પેલી બગાઈજો એની ઉપર તુર્ગી પડે છે પાવણના દિવસો. જો બગાઈના જોવા બચ કર હુમલા છે જ્યાં જ્ઞાનના નહોરમહોર છે પૂછાના પછાટ જરાય કાર્ અત બની શકતા નથી, ભગવાન ને દિવેલુના ભય કર ધમપછાડ આશ્ચર્ય વધ સુધી ચાલ્યા. પણ બગાઈજોએ એમને અતે ચક્રબા અને જોઈ પળમા એમના મુખોના બળવાન આક્રમણો ઉપર પાછી ફેરવી નાખ્યું. મુગમધાન ભગવાન મગુ બાજીએ જળતલ્લ શાસનમલાવકતાના પ્રદેશમા ભીષણ આગ્રેજ કરી બગાઈજોએ એમને ઠેક ઊઠા પ્રદેશમા ઉતાર્યા, ત્યાં લઈ જઈને ખાનપાનના આસ્વાદના છવચલ હુમલાજો કરી એમનાં મૂકાં બેલાવી દીધા. ઉપરામએલિના ખાને લોહા જનત-અત્માજોની ભીષણપરાક્રમગ્રાયા સામે બગાઈજોએ સમ મગુ સૂત્ર પોકાયું, કાલકોપ કયો! જ્યાં તક મળી દે હુમલો. હ્યો! અને જો મહામુનિવરને હતમહુત કરી નાખ્યા. આજે પણ આધુનિકતાનો બળથી મજબૂત બનતા જ્ઞાનોને જો બગાઈ જો નિત્ય નવીનતાની અજમલને જુલસો ઉત્પત્ત કરાવીને એમના મનોબળને તોડીફોડીને એમને ખામો જ્યાં નથી બેલાવી રહી!

શ્વાનબગાઈના આ ચુદ્ધને આપણે હવે મમજી દેવું
પડશે અનાદિકાળનું આ ચુદ્ધ આપણને પરેશાન કરીને વધુ
ને વધુ થકવી રહ્યું છે એ વાત સ્વીકાર્યે જ છૂટકો છે હવે
તો એ વાત બિચારીએ કે આ ચુદ્ધમા વિજેતા બનવાનો ઉપાય
શો? ઘોર અને ઉશ્ચ ત્યાગનું બળ હું ઊભું કરું તોય
નિષ્ફળ નહિ? અપૂર્વ જ્ઞાનનો હું સ્વામી બનું તોય
પરાજય પામું? એકચિત્તે ધ્યાન ધરું તોય મારો
કરુણ રક્ષક! જો મારાં ત્યાગ, તપ અને જપ તથા મારા
શાસ્ત્રનિપ્રભાવકાર્યો અપણુ અને 'ચુદ્ધ વિજેતા ન બનાવે તો
મુક્તિનો ઉપાય શો? બગાઈઓના વિનાશનું શસ્ત્ર કયું?
મારા બળ વિના બગાઈઓ જખ્ખે થાય શી રીતે?

આ ગૂં ગૂંમણું જો આપણને થાય, ઓપણી સાધનાની
નિષ્ફળતાનું જ્ઞાન જો આપણને થાય તો પરાજયના કારણો
તુરત નજરે આવી જાય પછી વિજય તો હાથવેતમા જ
હેબાય

શ્વાનબગાઈઓ સામે જે ધમપછાડા કરે છે, એનો
નાશ કરવા હું કાર કરે છે એ કદી વિજય મેળવતો નથી,
બદ્ધે પ્રતિપળ શક્તિહીન બનીને વિનાશના પથે જાય છે પણ
જો એવો કોઈ ત્રાસેલો, થાકેલો, હારેલો શ્વાન પોતાનો હું-
કાર મૂકી દે અને કોઈ દયાળુના શરણે ચાલ્યો જાય, નતમ-
સ્તકે ત્યા ઊભો રહી જાય અને જો એ દયાળુ પુરુષ તેના
શરીર ઉપર એક વસ્ત્ર નાખી દે તો શું થાય? એક પણ
બગાઈ તેને અડી શકે ખરી? યુગોનું ચુદ્ધ પળમા જ પૂર્ણ

આન હવે ચાહી યાકીને મહાત થયો છે બગાઈ વધુ ને વધુ
જળવાન બની છે

જ્યારે ત્યાજતપના ક્ષેત્રમા આન પ્રવેશે છે, ત્યારે
બગાઈઓ શાન્તિથી વ્ધર રહે છે જ્યાં ઉપક્રમ કરીને આનને
અમકાયે છે વધુ ત્યાજતપના ધમપછાડ કરવા માટે । પણ
જ્યાં તે શાન્ત થાય છે નિશ્ચિત બન્યાની પ્રાપ્તિ થઈ
કરી શકે છે ત્યાં જ પછી બગાઈઓ જોની ઉપર તૂટી પડે
છે પોરણીના કિવસો જો બગાઈના જોવા અથવા હુમલા છે
જ્યાં આનના નિરોધકોના કે પૂછાના પાછા જરાયે કારણ
જોત બની શકે નહીં, જળવાન ને કિવસના અથવા ધમપછાડ
બાસ્વાર વધુ મુખી આવ્યા । પણ બગાઈઓ જો જોમને જોતે
ચક્રબા અને જોક પગમા જોમના મુખોના, જળવાન, આક્રમણ
ઉપર પાછી ફરવી નાખ્યું । મુગમધાન જાતવાન મધુ જાતવા
જળશસ્ત્ર યાસનમશ્વકતાના પ્રદેશમાં જીવણ બાલેક્રમ કરી,
જુગાઈઓ જો જોમને, કેક ક્રિયા પ્રદેશમાં ઉતાર્યા, ત્યાં લઈ
જઈને, ખાનપાતના આસ્વાદના છપલેક હુમલાઓ કરી જોમના
શુદ્ધિ બોલાવી, લીધા । ઉપસમશેલિના ખાને સહેલા અનત-
આતમાઓની જીવણપરાક્રમમા સામે જગાઈઓ જો સમ
મધુ સૂત પેલાયું, કાલેક્રમ કર્યો । જ્યાં તક મળી કે હુમલો
કર્યો જોમને જોમક્રમનિવશને હતમહત કરી નાખ્યા । આજે
પણ આધુનિકતાના જળથી સજ્જ બનતા આનોને જો બગાઈ
જો નિત્ય નવીનતાની અજમલોનો જુસ્સો ક્રિયત કરાવીને
જોમના મનોભાવને તોડીફોડીને જોમનો ખાલો જ્યાં નથી
બોલાવી શકી !

શ્વાનબગાઈના આ યુદ્ધને આપણે હવે સમજી લેવું પડશે અનાદિકાળનું આ યુદ્ધ આપણને પરેશાન કરીને વધુ ને વધુ થકવી રહ્યું છે એ વાત સ્વીકાર્યે જ છૂટકો છે હવે તો એ વાત બિચારીએ કે આ યુદ્ધમા વિજેતા બનવાનો ઉપાય શો? ઘોર અને ઉશ્ચિત્ત ત્યાગનું બળ હું ઊભું કરું તોય નિષ્ફળ જાઉં? અપૂર્વ જ્ઞાનનો હું સ્વામી બનું તોય પરાજય પામું? એકચિત્તે ધ્યાન ધરું તોય મારો કરુણ રકાસ! જો મારા ત્યાગ, તપ અને જપ તથા મારા શાસ્ત્રનપ્રભાવકાર્યો પાણી મને 'યુદ્ધ વિજેતા ન બનાવે તો મુક્તિનો ઉપાય શો? બગાઈઓના વિનાશનું શાસ્ત્ર કયું? મારા બળ વિના બગાઈઓ જખ્ખે થાય શી રીતે?

આ ગૂં ગૂંમણું જો આપણને થાય, ઓપણી સાધનાની નિષ્ફળતાનું જ્ઞાન જો આપણને થાય તો પરાજયના કારણો તુરત નજરે આવી જાય પછી વિજય તો હાથવેતમા જ દેખાય

શ્વાનબગાઈઓ સામે જે ધમપછાડા કરે છે, એનો નાશ કરવા હું કાર કરે છે એ કહી વિજય મેળવતો નથી, બદલે પ્રતિપળ ગઠિતહીન બનીને વિનાશના પથે જાય છે પણ જો એવો કોક ત્રાસેલો, થાકેલો, હારેલો શ્વાન પોતાનો હું-કાર મૂકી દે અને કોઈ દયાળુના શરણે ચાલ્યો જાય, નતમ-સ્તકે ત્યા ઊભો રહી જાય અને જો એ દયાળુ પુરુષ તેના શરીર ઉપર એક વસ્ત્ર નાખી દે તો શું થાય? એક પણ બગાઈ તેને અહીં શકે ખરી? યુગોનું યુદ્ધ પણમા જ પૂર્ણ

ચામ । ચાકીને લેાય થયેલો જ્ઞાન મોઢા જ સમજમા અપૂર્વ
 શાન્તિ મેળવી જાદ નિદ્રાના અપૂર્વ આનંદમાં ગુલતાન બની
 જાય ને ? આપણે પણ હું કારણથી જે ત્યાગતા કરીએ
 છીએ તેને દૂર કરીએ. શરણે જઈએ શરણવાળા ! નતમસ્તકે
 ઊભા રહીએ જોમના સાન્નિધ્યમાં । અને જ્યાં જોમના અનુપમ
 અનુભવનું જામ આપણા ઉપર જોડાડાઈ જાય ત્યાં તે જ પળે
 જ્ઞાનજમાઈનું જો અનંત મુદ્દ અતને પામશે. અપૂર્વ
 જ્ઞાનકની જનોળીમસ્તી, અપૂર્વશાન્તિ, અપૂર્વસમાધિ
 લવનની પ્રત્યેક પળમાં બીધેબીધે જારેલી માણવા મળશે.

હું કારના બળનો ત્યાગ કરો, અનુભવની કળનો સ્વીકાર
 કરો. પછી મુદ્દનો અત કાલવેતમાં છે નહિ તો જનાદિ
 મુદ્દ અનંત બનશે. લલાટે લાલકર પરાવજના કાળા કંઈક
 સિવાય કશું જ જોવા નહિ મળે.

[૧૧]

સૌજન્ય

મુનિજન ! અને તે મુજન ન હોય ! કેમ બને ? કેટલીક વાર એવા કેટલાક દૃશ્યો જોવા મળે છે જેમા સૌજન્યનો નર-દમ અભાવ હોય.

સૌજન્ય એટલે ઔચિત્યસેવન મુનિ ઔચિત્યસેવી ન હોય ?

માર્ગાનુસારી જીવો જે ગુણના અવશ્ય સ્વામી બને છે, તે ઔચિત્યસેવનરૂપસૌજન્ય મુનિમા ન મળે એ તો મહદા-શ્ચર્યની ખીન્ન કહેવાય ને ? ગમે તેમ હોય, પણ આ ગુણની ઊણપ ઘણી જોવામા આવે છે

વધુ વકરેલો સ્વાર્થ અને તુચ્છતા એ બેય દોષો સૌજન્યના શત્રુ છે. પોડશક્રયથમા ધર્મસિદ્ધિના બાદ્ય ચિહ્નોમા પાત્રમા ચિહ્ન તરીકે ‘જનપ્રિયત્વ’ ગુણ કહ્યો છે જેને ધર્મ સિદ્ધ થયો હોય તે પ્રાય જનપ્રિય હોય

ધર્મપ્રિય આત્મા પ્રાય જનપ્રિય બને મુનિ તો ઉત્કૃષ્ટ ધર્મના પ્રેમી છે એ કેમ જનપ્રિય ન બને ?

ધર્મ પ્રિય જ્ઞાતમા અવશ્ય સૌજન્યશાલી હોય અને સૌજન્ય દ્વારા એ પ્રાપ્ત જનપ્રિય બને. આમ ધર્મપ્રિયતા અને જનપ્રિયતાની વચ્ચે સૌજન્ય એ સેતુનું કામ કરે છે

જેના વિનાશ ન થાલી શકે એવા જાત્યત અવશ્યક સૌજન્યના દેખાડાકે જાવો ત્યારે જાણી બતાવવા છે આ સૌજન્ય અવધારશુદ્ધિનું સાધક બને છે અને એ પછી નિઃશયશુદ્ધિ સુલભ બની રહે છે

મુજબની આ ભૂમિકાને મુનિજન અવશ્ય પ્રાપ્ત કરી ચૂક્યા હોય, જે મુજબ ન હોય તે મુનિજન પૂરું હોઈ શકે જ નહિ એ વાત લક્ષ્યમા લઈને મુજબત્વની સાધના પણ અધૂરી રહી હોય તો આપણે પૂછ કરી લેવા જેવી તો ખરી જ

સૌજન્ય મનનું વાણીનું અને દેહનું એમ ત્રણેય યોગ્ય હોય છે

મનનું સૌજન્ય એટલે મનની નિમજતા. (પવિત્રતા)

વાણીનું સૌજન્ય એટલે પરબુદ્ધ પ્રેરણા. (ઉપદેશ)

દેહનું સૌજન્ય એ લે સેવા. (વૈયાકૃત્ય)

હવે ક્રમશઃ વિવિધ સૌજન્યને વિચારીએ.

(૧) ખાસ કે ઠોમ્મ મુનિજન બીમાર પડ્યા છે તમને । તેની ખબર પડી તરત જ તમારે તેમની પાસે જઈ બેઠાંજો તેમની શાતા પૂછવી બેઠાંજો. શુ થયું ? શાથી થયું ? બીપથ લેવું છે ને ? વેઢને બાલવું ? વગેરે વગેરે પ્રશ્ન પૂછી તેની

બાલ કાળજી કરવી જોઈ એ પછી કર્મસત્તાને અનુલક્ષીને કોઈ વાત કરવી સમાધિ આપવી ચિન્તા ન કરવાનું કહેવું અરિહતનો જપ કરવાનું જણાવવું તમે પર્યાયલઘુ હો તો તમારે તમારો અધિકાર સમજીને વાત કરવી કાંઈ લાવવું છે? હમણાં જ લઈ આવું વગેરે કહીને શક્ય સેવા કરવી , ,

૧ માદગી જાણ્યા પછી તે મુનિ પ્રત્યે ઉપેક્ષા કરવી એ મહાપાપ છે ત્રિનેશ્વરદેવની અવજ્ઞા છે ગ્દાનઅવસ્થા અનેક વિકલ્પોનું કાન્ધુ બની જવા સભવે છે માટે ગ્દાનની બધી જાતની કાળજી કરવી જ જોઈએ પરમાત્મા મહાવીરદેવે તો કહ્યું છે કે જે ગ્દાનની સેવા કરે છે તે મારી સેવા કરે છે! 'જો ગિલાણ પંડિસેવહ, સો મા પંડિસેવહ!' માદાની માવજતનું આ સૌજન્ય અત્યંત હિતકર બને છે અત્યંત લાભદાયક બને છે

(૨) વદના કરતા મુનિરાજ સામે સ્મિત કરો રોજ ન બને તો બે ચાર દિવસે એક વાર પણ સ્મિત વેરો, બે વાત કરો અને પછી જ વિદાય થવા દો દિવેલિયુ મો અથવા તો ભારે પ્રવૃત્તિના બોજ નીચે દબાઈ ગયેલા બદનની અસિબ્યક્તિનું દશ્ય રજૂ કરવું એ બિલકુલ ઉચિત નથી બે સંગાવહાલા આવશે ત્યારે ખામા બે કલાક નીકળશે અને મુનિને એક મિનિટ પણ પ્રેમથી ન આવકારાય તે તુલ્લભનોવૃત્તિનું અર્ગ કહી શકાય

(૩) કોઈને પણ કશીડ મુશ્કેલી જણાતી હોય તો , ,

તરત જ તમે તેના નિવાસથી માટે ઉત્સુક બની જાઓ. જેમકે
એક યુનિ કાપ કાઢે છે દોરી બાંધવી છે કે ડાહ્યા પાણીનું
વિચલન કરવું છે તમે ત્યાંથી પસાર થઈ રહ્યા છો. જેમને
મનોગત શાવ જાણીને તુરત જ દોરી બાંધી આવે છે પાણીની
ઠોલ પરકવી આવે.

આથી ઉપેક્ષા કરો. જો તમારા માટે યોગ્યસ્થિતિ તો ન
જ ગણાય. મોટા થયા એટલે નાનાનું કોઈ કામ શાય જ
નહિ જોવી. આજીવન મનોવૃત્તિને નામથીયે કરી નાખે. પ્રેમ
આ જા નાનમ કે મોટાઈ જેવું કાંઈ જ રહેતું નથી.

(૪) (૧) તમારી વાતો કરવાનું બંધ કરો. સામે ઉપ
સ્થિત થયેલી વ્યક્તિની વાત કરો. બીજાની વાતો કરો.

(૧૧) તમે તમારું ક્ષાપણ ડહોળવાનું બંધ કરી બીજાને
સાંભળવા માટે તત્પર રહો. આ બે વાતો અત્યંત મહત્વની
છે. સૌ જન્મની દાસ અભિવ્યક્તિ આમાં જણાયો.

બીજાને સાંભળવાથી, બીજાનું વ્યવહારથી, બીજાની વાત
કરવાથી જો વ્યક્તિને જોઈ પ્રકાશનો આત્મતોષ અને જ્ઞાન હ
શાય છે સ્વની વાતોથી, સ્વના ક્ષાપણથી કાલ્પિતરે નુકસાન જ
શાય છે વળી હમેશનું પોતાનું જ ક્ષાપણ ટહોળવું જોતા
સૌજન્યનું નામ પણ ક્યાં છે? જે પ્રવૃત્તિ બીજાને જ્ઞાન હ
ન આવે, કલેશ ઉત્પન્ન કરે જો પ્રવૃત્તિ સુજનતાભરી ન જ
કહેવાય મોડું બોલો, ઘણું સાંભળો તો બહુવા-સમજવાનું પણ
ઘણું મળે.

(૫) પરગામમા કોઈ સુવિહિત મુનિ છે ત્યાથી તમારી પાસે આવેલ શ્રાવકને એ મુનિના ક્ષેમકુશળ અવશ્ય પૂછો એમને વદનાદિ વિદિત કરવાનું જારૂર્વક જણાવો.

(૬) ક્યાક પત્ર લખો તો ભાષા ખૂબ જ શિષ્ટ વાપરો 'છ' ઠારનો પ્રયોગ વાર વાર કરો અતમા 'કામકાજ દુરમાવશે, હિતશિક્ષા પાઠવશે' ઇત્યાદિ ઉચિત અવશ્ય વિદિત કરો.

(૭) રસ્તે મળતા મુનિને માથુ નમાવીને 'મત્યએણ વદામિ' કહેવાનું કદાપિ વીસરો નહિ.

(૮) કોઈ પણ સારી વાતનું અનુમોદન કરો એ વાત સંજ્ઞીને મુખ ઉપર આનંદ પ્રદર્શિત કરો.

ફરી ફરી આનંદ-અનુમોદન વ્યક્ત કરો.

(૯) સદૈવ સૌમ્યમુદ્રા રાખો સદૈવ સ્મિત વેરો.

(૧૦) તપસ્વીના તપની, જ્ઞાનીના સ્વાધ્યાયની, ત્યાગીના ત્યાગની, દૂકમા ગુણિયલના ગુણની અનુમોદના કરવાનું કદી ચૂકશે નહિ શ્રીજિનશાસનમા દુષ્કૃતની-પાપની નિંદા કરવાનું પણ વિધાન છે જ તમે જો ગુણીજનના ગુણાનુવાદની ઉપેક્ષા કરો, એમા તમારી નાનમ સમજો, કોઈની પ્રશંસામા લાચાર બનો તો તેનાથી તે ગુણિયલ વ્યક્તિને કોઈ નુકસાન નહિ થાય પણ તમે તો ઘણુ ઘણુ ખોઈ નાખશે એવી કુટેવોના દુળ તુરત નથી જણાતા પણ એના ફળોનો મોટો સરવાળો થાય છે ત્યારે અવશ્ય જણાય છે કે આ દોષે જ બધાથી અલગતાની એક પામર સ્થિતિ ઊભી કરી દીધી છે.

તરત જ તમે તેના નિવારણ માટે ઉત્સુક બની જાઓ. જેમકે જોકે સુનિ કાપ કાઢે છે દોરી બાધવી છે કે ડાહ્યા પાણીનું વિસર્જન કરવું છે, તમે ત્યાંથી પસાર થઈ રહ્યા છો. જોમનો મનોજત ભાવ જાણીને તુરત જ દોરી બાંધી આપો કે પાણીની ડાહ પકવી આપો.

જાણી ઉપેક્ષા કરો. જો તમારા માટે શેખારચક્ર તો ન જ ગણાય. મોટા થયા એટલે નાનાનું કોઈ કામ થાય જ નહિ. જોવી જાહેર અસ્ત મનોવૃત્તિને નામશેષ કરી નાખો. પ્રેમ આગળ નાનમ કે મોટાઈ જેવું કંઈ જ રહેતું નથી.

(૪) (૧) તમારી વાતો કરવાનું બંધ કરો સામે ઉપસ્થિત થયેલી વ્યક્તિની વાત કરો. બીજાની વાતો કરો.

(૧૧) તમે તમારું ઠંડાપણું દહોળવાનું બંધ કરી બીજાને સાંભળવા માટે તૃપ્ત રહો. આ બે વાતો અત્યંત મહત્વની છે. સૌજન્યની ટાચ અભિવ્યક્તિ આમાં જણાયી.

બીજાને સાંભળવાથી, બીજાનું અણુવાથી, બીજાની વાત કરવાથી જો વ્યક્તિને જોકે પ્રકારનો આત્મતોષ અને આનંદ થાય છે સ્વની વાતોથી, સ્વના ઠંડાપણથી કાલાતરે નુકસાન જ થાય છે. વળી હૃમિયનું પોતાનું જ ઠંડાપણું દહોળવું જોમા સૌજન્યનું નામ પણ ક્યાં છે? જે પ્રવૃત્તિ બીજાને આનંદ ન આપે, કલેશ ઉત્પન્ન કરે જો પ્રવૃત્તિ સુજનતાભરી ન જ કહેવાય. થોડું બોલો, થોડું સાંભળો તો અણુવા-સમજવાનું પણ થાય.

(૫) પરગામમા કોઈ સુવિદિત મુનિ છે ત્યાથી તમારી પાસે આવેલ શ્રાવકને એ મુનિના ક્ષેમકુશળ અવશ્ય પૂછો એમને વદનાદિ વિદિત કરવાનું ભારપૂર્વક જણાવો.

(૬) કયાક પત્ર લખો તો ભાષા ખૂબ જ શિષ્ટ વાપરો 'શ્ર' કારનો પ્રયોગ વાર વાર કરો. અતમા 'કામકાજ દરમાવશો, હિતશિક્ષા પાઠવશો' ઇત્યાદિ ઉચિત અવશ્ય વિદિત કરો.

(૭) રસ્તે મળતા મુનિને માથુ નમાવીને 'મત્યએણુ વદામિ' કહેવાનું કદાપિ વીસરો નહિ.

(૮) કોઈ પણ સારી વાતનું અનુમોદન કરો એ વાત સંજ્ઞાને મુખ ઉપર આનંદ પ્રદર્શિત કરો.

ફરી ફરી આનંદ-અનુમોદન વ્યક્ત કરો.

(૯) સદૈવ સૌમ્યમુદ્રા રાખો. સદૈવ સ્મિત વેરો.

(૧૦) તપસ્વીના તપની, જ્ઞાનીના સ્વાધ્યાયની, ત્યાગીના ત્યાગની, દુઃકમા ગુણિયલના ગુણની અનુમોદના કરવાનું કદી ચૂકશો નહિ. શ્રીજિનશાસનમા દુષ્કૃતની-પાપની નિંદા કરવાનું પણ વિધાન છે જ તમે જો ગુણીજનના ગુણાનુવાદની ઉપેક્ષા કરો, એમા તમારી નાનમ મમત્તે, કોઈની પ્રશંસામા લાચાર બનો તો તેનાથી તે ગુણિયલ વ્યક્તિને કોઈ નુકસાન નહિ થાય પણ તમે તો ઘણું ઘણું ખોઈ નાખશો એવી કુટેવોના ફળ તુરત નથી જણાતા પણ એના ફળોનો મોટો સરવાળો થાય છે ત્યારે અવશ્ય જણાય છે કે આ દોષે જ બધાથી અલગતાની એક પામર સ્થિતિ ઊભી કરી દીધી છે.

પરમુષ્ણપ્રશસા એ ઉપપ્રદેશ છે કથનાચાર છે એની ઉપેક્ષા થવી થતી જણાય છે જે બિલકુલ સારી બાબત નથી,

અમેરિકાનો પ્રમુખ અબ્રાહમલિન્કન યત્રુના પણ ગુણની પ્રશસા કરતો એક વાર એના મિત્રે એવી પ્રશસા કરતા એમને વારતા કહ્યું કે “જો રીતે તો દુર્ભનો વિચારે” દુર્ભનોનો તો નાશ જ કરવો” લિન્કને તસ્ત કહ્યું “દુર્ભનોના સાથા ગુણોની પ્રશસા કરવાથી દુર્ભનોની દુર્ભનાવટા મારીને હું દુર્ભનોનો નાશ જ કરી શકા છું યત્રુનાથનો મેં પ્રશસા આ જ છે”

આ વાત આપણે ખૂબ વિચારવી એક એ અને પરમુષ્ણ સ્તવના પ્રત્યેની આપણી ઉદાસીનતાને સુપૂણ હેથવડો આવે એક એ આ ? તો ઉપકારીના ઉપકારનું પણ અનુભાવન કરાતું નથી સંકેત આ છે પરમુષ્ણના સ્વાપકષની સાવના અડી બાજ છે કેટલી તુચ્છતા ! ઉપકારીના ગુણનું અનુભાવન પણ અશક્ય

આજ સૌજન્ય નહિ હોય તો મુનિપાની સાવકત કોણ કમ્પૂલવાનું છે ? અસ્તુ

(૧૧) તમારી પાસે જે કંઈ સારું હોય તે પ્રસંગે પ્રસંગે બીજાને આપેલા સારી વસ્તુની મૂર્છા જે ‘સૌજન્ય’ નથી. સૌજન્ય લેણમ નથી, ત્યાગમ છે ‘સ્નેહમ’ છે

(૧૨) વજમાનને કંઈ લેહ્યાવ વિના સત્કૃષ્ટતા માટે અવશ્ય જાણે

સૌજન્યની આવી તો ઢગલાખૂંધ વાતો છે અત્યારે તો આવા સૌજન્યની સર્વત્ર પ્રભાવના કરવાની ખૂબ જરૂર છે આવા સૌજન્યના અભાવે તો સઘમા તડા પડયા, ફાટ પડી અને મોટી ચીરાડોં જિભી થઈ એક નાનકડી ભૂલ વ્યવહારાયિત કર્તાવ્યની ખામી, ખીજની આખમા (જીવનભર) ક્ષણિયાની જેમ ખૂચતી રહે છે એનું પરિણામ એ જ આવે છે કે શામનના કોઈ પણ કાર્યમા એ વ્યક્તિ-લેગી મળીને કામ કરી શકતી જ નથી

તમારા અતરમા જે વીતરાગદેવનું શાસન વસ્યું હોય, તમે એની ખાતર કુરખાન થઈ જવાનું દિલથી ચાહતા હો તો તે માત્ર વિદ્વત્તા, તપોબળ કે વિશિષ્ટ પુણ્યશક્તિથી કદાપિ નહીં બની શકે

સૌજન્યની પણ ત્યા અનિવાર્ય જરૂરિયાત રહેશે જ મોટ મોટી શક્તિઓ આ સૌજન્યના અભાવે નાકામિયાબ બની છે ઇતિહાસ એની સાબ પૂરે છે તમે એ વાતનો ઇન્કાર કરી શકો તેમ નથી

આજથી જ સૌજન્યની સર્વત્ર પ્રભાવના કરો ગુલાબનું પુષ્પ જ્યાં જાય ત્યાં ચોમેર સુગંધ વેરે તેમ તમે જ્યાં જાઓ ત્યાં સૌજન્યની સુવાસ પ્રસરાવો

ભાવીમા સંભવિત મહાન કાર્યોની સિદ્ધિના પાયામા સૌજન્યનો જ સિમેન્ટ ભરવાનો છે આજથી જ એવું પ્રેમનું, સ્વાર્પણનું, રનેહનું વાતાવરણ તમારી ચોમેર જમાવવા લાગો..

પછી જોનો ઉત્તર માંજવો નહિ પડે. ભાવી જ આપશે. જન્મ ભાવીનું આજનું ચોણુ આવતી કાલનું સત્ય જાણશે.

સૌજન્યનો અનાદર એટલો અવહાર માગેના અનાદર, શિષ્ટાચારનો અનાદર, સંયોજનનો અનાદર, વિનેશ્વર દેવના માગેના અનાદર !

અનુભવ કરો સર્વને તમારા શુભસૌજન્યથી વશ કરો. શ્રીમેશ્વી એટલો બપો. પ્રેમ મળશે કે તમે સ્વર્ગનિય બૂલી જશો. અસૌજન્ય કાળવીને, અપ્રિય જનીને કર્મને કદી દોષ દેશે મા !

અને પછી તો જો પ્રેમનો પારો લાભ ઉપવણનું તમારા હાથમાં જ છે સૌજન્યના જળથી પ્રેમમય વાતાવરણ ઊભું કરો, આવતી કાલ જોના મધુર ફળો તમને સખાદશે જ સખાદશે.

[૧૨]

અથ ! રાગ, તારા જ પાચે ને !

જ્યા નજર નાખુ છું ત્યા સર્વત્ર દુખ જ દેખાય છે.
ખુશ દુખથી ખીચીખીચી ભયું છે

કોઈ દેશ નથી જે જરાય દુખી ન હોય, કોઈ ગામ
નથી જ્યા જરાય દુખ ભોવા ન મળે. કોઈ કુટુંબ નથી જે
દુખને સ્પર્શ્યું ન હોય, કોઈ માનવી નથી જેણે દુખના
આસુ કદી વહાવ્યા ન હોય

માનવીનો કોઈ હી એવો ગયો ભોવા મળતો નથી, કોઈ
એક રાત વીતી સાક્ષી નથી જેમા એને દુખની એકાદ
ધૂળરી પણ ન વહૂટી હોય નારકો દુખી, તિર્થ ચો દુખી,
માનવો દુખી અરે ! દેવો અને દેવેન્દ્રો પણ દુખી !

સમગ્રલોક દુખથી ખદખદે ! શુ દુખ વિનાનું, દુખના
એકાદ પણ લપકારા વિનાનું, સર્વદા સુખમય કોઈ સ્થાન નહિ
હોય ચૌદેય રાજલોકમા ! હા યાદ આવ્યું, છે એક માત્ર
સિદ્ધિનું સ્થાન. જ્યા દુખ નથી, દીનતા નથી કશુંય નથી.

સવના દુષ્ટોનો જ્યાં સવ થા અભાવ છે માટે જ કો આપણુ સાથે છે માટે જ કો આપણુ આરામ છે ઉપામ છે, માટે જ સવ દુષ્ટમુક્ત કો સિદ્ધ ભગવતો આપણુ પરમાત્મા છે

દુષ્ટોનો પણ સાથો ૨ લાગી જાય તો દુષ્ટનું કારણ પાપ શોધી કાઢાય પછી જુદિમાન આત્મા દુષ્ટમુક્તિ માટે પાપમુક્ત થવાનો પ્રયત્ન કરવા લાગી જાય

સાથો દુષ્ટલીલુ જને તે અવરૂપ પાપલીલુ જને અવરૂપ મહાત્મા જનીને પરમાત્મા જની શકે

સાચા ધમલીલુ જનલુ કો આ દુષ્ટમય જગતમાં તો અશક્ય નથી જ ભલેને વૈતરણીના લોહિયાળ નીર ન દેખાતાં હોય, ભલેને રામરામમાં કોઈ કલમે જીડે ભિતરી નર્મને કોમેર લોહીની છેળ ઉઘાડતા ભીમકાય પરમાધામીના લક્ષ્ય વધિ લીલુ ભાલાઓ ન દેખાતા હોય ભલે ધનધનતી લોહ-પુતળીને આલિંગન હેતા, કાશ્મી કિશ્મીરીઓ હેતા નારડો ન દેખાતા હોય કંઠ પાણી માટે કરુણ કાકણી કરતા, ધમ ધગતા સીસાનો રસ પીવાનો ઈ કાર કરતા, નાસભાગ કરવા મથના છતાં પણ કો રસ પીતા પોલાઈ રીવાલોને પણ બીરી નાખે કોવી ભયાનક બીસો પાડતા કમનાં અપરાધીઓ ભલે આ સામઘની આખે નજરે ન આવતા હોય, રે! બીલુ તો શી વાત કરીએ? કેટલાક હજારો વય પછી જેમનો આત્મા આ જ ભાસ્વતમાં પ્રથમ લીધેપવિ તરીકે જ મ પામવાનેહ જેમના હાથે કેટલાકેટિ આત્માઓના કથાણુ થવાનાં, કો સવ

હિતકર સર્વેશ્વર દેવાધિદેવ પદ્મનાભ વિશ્વપતિનો આત્મા
પણુ કર્મે સર્જેલી નાનકડી ભૂલના પરિણામે હુટરોની ફટકા-
ખાઈને, ભાલાઓની આતસખાઈને, અગાગઓની આગ
વર્ષાને ભોગવી રહ્યા છે પણુ પણુ ભલે એય ન દેખાય
જવા દો એ અતરિફની પેલે પારની દુનિયાની વાત !
મૃત્યુના પડદા પાછળની એ કર લીલાઓની વાત !

આ જ જગત્પ્રમા, આ જ જીવનમા, અહીંના જ
નિવાસી જીવોની કથા તો સાલળો જરાક કાન દો જરૂર
અવાજ આવશે બધુ સમજાશે એ જીવોના જીવન તરફ
જરાક આખ તો નાખો - બધુ જે દેખાશે આખે અધારા
લાવી દે એવુ ઘણુ ઘણુ જોવા મળશે હૃદયના ધમકારા એકા-
એક બધ કરી દે એવુ ઘણુ ઘણુ સાંભળવા મળશે પણુ,
એ માટે હૃદય પણુ જોઈ એ માત્ર આખેથી એ દેખાતુ નથી,
માત્ર કાનેથી એ સંભળાતુ નથી હૃદય જ એને વાચી શકે
છે, હૃદય જ એને સાંભળી શકે છે -

ઘણાય એવા કેરુણ દૃશ્યો જુએ છે અને સાંભળે છે
પણુ હૃદયવિહોણી એમની આખો આસુથી ભીની પણુ થતી
નથી એમના કાન લગીરે કેપ અતુલવતી નથી

સાધકોની દુનિયાની આ વાત છો, આ દુનિયામા હૃદય
જ સઘળુ છે, હૃદય જ પ્રાણ છે, હૃદય જ આખ છે, કાન
છે, જીવને છે, આરાધના છે અને આરાધ્ય પણુ એ જ છે

જેને હૃદય જ નથી એને ભલેને શાસ્ત્રતુ પાડિત્ય વધુ
હોય, ભલેને ઘોર તપનો સ્વામી હોય, ભલેને પ્રભાવક વક્તા

હોય કે લટકાવે લેખક હોય પણ મુક્તિની આશ્વના માટે
તો એ નાલાયક પુસ્તક થાય છે

હૃદયવિદોષો તો સસાર માટે જ લાલક કહેવાય,
સસાર જ એનું પ્રિયતમ ધામ બની જાય. કમસની આશ્વના
એને માટે તો સસારની જ ઉપાસના જ બને છે

હૃદય મેળવે હૃદયની આંખ અને હૃદયના કાન મેળવે,
અને પછી—

આ જુઓ સામે પેલો દૂતરા, શાટલાની લાલચે ભૂખને
માથે સામી શેરીમા આંખ મીંચીને દોષો જ બાય છે.
પણ આ શું ? શાટલા ઉપર તૂટી પડેલા એ જ શેરીના
કાલિયા દૂતરા શાટલો પડેલા મૂંઝીને નવા દૂતરા સામે ચર્ચ
ગયા ! અચકર દૂતરાટ વાળ્યો અને કોઈકમ તૂટી પડ્યા ! લેહ્મી
હુકાણ કરી નાખ્યો આજતુક કુતરાને તોય ન અટક્યા. માસના
લેહ્મીલેહ્મા બહાર એવી કહ્યા ! એ દૂતરાએ ઉપર મોંઝેરી
કા કરી પડ્યા ! પણ બધું નિષ્ફળ ! શાટલા ખાતર દોડતા પોતા
ના જ અત્યાચારને એ દૂતરાએએ શાટલો કરી નાખ્યો.

લેહ્મીનું આગમિયું માંસના વેશવેલા કક્કા મોં ફાડીને
પડેલું દૂતરાનું શરીર અધાનક બીતરી બડે એવું દ્રશ્ય બધું થઈ
જાયું ! વેશઈ ગયા દૂતરાઓ ! વેશન બની એ ભૂમિ ! વેશ
હેરફ થઈ ગયો કોઈ અત્યાચાર ! કોઈના લાલકાળો ! કોઈનો
પ્રિયતમ ! કોઈનો પ્રેમાળ પિતા !

હાય ! આ દુખ ! આવો મરણતોલ ફટકો ! મૃત્યુ !
તે ય આટલું બધું ઠરુણું ! ફરતા ! પણ આટલી અમર્યાદ !
પળપળમા પલટાતું હશે સસારનું ચિત્ર ? ક્ષણમા સુખી,
પળમા જ દુખી ! મહાદુખી ! ચૌદે રાજલોકમા, ચારેય
ગતિમા શુ પળે પળે આમ સુખદુખના ભાવ પલટાતા હશે ?
જીવ એમા પલટાતો હશે ! કોના પાપે ? કોની ભૂલે ? અય !
કુત્તા તુ ય અનતશક્તિનો સ્વામી ! શુદ્ધ તારું સ્વરૂપ ! અનત
તારું સુખ ! છતાં તું કુત્તો કેમ ? તારું આવું ઠરુણું મોત
ક્યાથી ? કોના પાપે ? રોટલાના પાપે ?

ના ના કદાપિ નહિ એ તો ભૂતકાળમા મન ભરીને
પોષેલા રાગના અને રોષના જ પાપે બન્યું છે ।

અને જરા આ છાપુ જુઓ ! એમા લખ્યું છે ‘લડ-
નમા એડ યુવાને પોતાની પ્રિયતમા નવોઢાના જીવનનો આણેલો
ઠરુણું અજામ !’ શી ભૂલ થઈ ? બસ એટલું જ કે પ્રિયતમા-
એ સ્વદેશ જવાની ઇચ્છા બતાવી પતિને વાત કરી, સાથે કંઈ
કે તમે પણ ચાલો પતિએ એ વાતનો ઈન્કાર કર્યો તારે
જવું હોય તો જઈ આવ પત્ની હઠે ચડી કલેશના અણુમાથી
મેરૂં બિલો થયો ! ક્રોધાવિષ્ટ પતિએ બાબુમા પડેલો છરી
ઉપાડી ! પળમા જ ચીસો પાડતી પ્રિયતમાનાં કંકડે કંકડા થઈ
ગયા ! ! ! અતરના અરમાનો ભડકુ થઈ ગયાં ! હાય ! વહાલા
પણુ દવલા બને ! પ્રેયસીના પ્રાણુ પ્રિયતમ લે ! અગેઅગ
ના કંકડા થઈ જાય ! મૈયારી ! અય રાગ ! તારા જ પાપેને !
ભૂતકાળની કો’ક રાગદશા ! કો’ક કમાયની પ્રીત ! એનો જ
વિ ૬

આ કદુષ્ણ અભામને ? પણ દુ ખનીય કોઈ સીમા નથી
સ્તો. પણ એમા કશું આશ્ચર્ય નથી. રામરામનો ભાવ એ
મર્યાદા બાળવનો નથી તો દુ ખ પણ અમર્યાદ જ રહેવાનું
અને

આ સાલ માગના મકાનમા ચાલો તો જુઓ
એકરુમ ! તદન જોરકજિશ ક ! નીસ્વ શાન્તિ ! કનહોયની ગાદી
ઉપર એક નવમુલક સૂતો છે ! ગજ ક્રીમ તનો પનોતો પુત્ર છે !
એકનો એક દીકરો છે ! પણ કેન્સરનો બ્યાધિ એની ઘોરે
ભરડો લઈ વૃક્ષો છે ! મૃત્યુ બાણે આવી વૃક્ષ છે હરો,
સદે મૃત્યુ એના પગે આવી અચ. પણ આટલી બધી વેદના !
ગજા ઉપર તણ ઇંચ ભરડો ધા પડ્યો છે ! રસી નીકળ્યે જ
ભય છે ! રામરામમાં શૂળ લોકાય છે ! માથુ તો તૂટી પડે
છે માથે હાથ ફેરવતી માને પુત્ર કહે છે હવે તો મને
એળી હે મા ! તુ મારી મરી મા હોય તો એક જ સેકન્ડ
માં મને એળી હે ! હવે નથી રહેવાતું બોલતા બોલતા
સોહનીની કિલદી ચાલ છે

ઓ વીર ! આ દુ ખ ! નાશકના દુ ખ આના કસ્તાય
અનતરુણ તે કહ્યા ! ઓહ ! કેના પાપે ? અચ ! તમ !
તારા જ પાપેને ?

અરમાઅરમ મનભાવતી આનો કપ મોઝે અદાદીને,
એક જ પળ બે લહેજત અનુભવી રામરામમાં બે અવા-
ચ્છ આનંદ આપી મયો. શું એ આનંદના જ પાપે ! એક

યજ્ઞના રાગના પાપ શુ યુગોના હુ ખ સાથે ત્રાટકે ! શુ સર્વાંગે
શૂળ લોકે ? શુ મા સામે દીકરાને હત્યાની ચાચના કરાવે ?

અને જરા આ બાબુ કાન ધરો ગઈ કાલે જ સ સાર
મા પગલા માઠયા હતા એક જ રાત વીતી પતિ હાટકેઈલિ
થયો પ્રેયસી છાતીકાટ રુદન કરે છે ! એની મુખમુદ્રા સામે
બુઝો કેટલી કરુણતા ? કેટલું દર્દ ? એહ ! બેયુ નથી જતુ
એના સોણલાને કોણે એક જ ઠકાકે ધરાશાયી કર્યા ? કોણે
એના જીવનને ઝેર બનાવ્યુ ? આ રોઈરોઈને લાલચોળ થઈ
ગઈ આખો ! ક્યારે સુકાશે ? ભાવી કેવું હશે ? જીવન શું
હશે ? ગઈકાલની નવેઠા આજની વિધવા ! જગતમા એનું
સ્થાન કયા હશે ? કુટેલી ચૂડીઓ ! ભૂ સાથેલું સિન્દુર ! ફેકાઈ
ગયેલો ચાહલો ! કેટલું કરુણ ચિત્ર !

અથ ! રાગ તારા જ પાપેને ?

રે ! લાલસા ! રે વિભૂષા ! રે સુખશીલતા ! રે વિષયવાદ
સના ! રે દુષ્ટવૃત્તિઓ ! રે કષાયો ! તમારા જ પાપેને ?

બુઝો પેલું અનાથ બાળક ! માની ચાહમા રોયા જ
કરે છે છે કોઈ એના આસુ લૂછનાર ! છે કોઈ એની માને
પાછી લાવનાર ! બની શકે છે કોઈ એની મા ?

શી ભયાનક તાકાત છે રાગરોષની ! એક જ પળની
બૂલ ! લાખો યુગોના સર્જન કરે ! જીવનોના ધનોતપનોત
ઝાઢી નાખે ! ધનનો રાગ ધનપતિને એવો તો નિર્ધન

ખનાવે કે બારે માસ સૂકા ચેટલા ખાતર ભટકે તેજ શબ સાજ પડે કટકો ચેટલોય ખાવા ન મળે. મમે માત્ર પેટ ભરી આળો ખાવાનું !

મન જમતા એક વસ્ત્ર ઉપરનો એક સગ, એક લુલુનો સગ ! વિંધની કૂરમા કૂર સજાઓ ફટકારે !

મીઠી કઢીનો એક જ સબકો ! અને કમ સત્તા હસી છેડે ! ભથ્થકર કારદો એના ઉપર વીલાય ! ખલાસ એક નાનકેરી બૂલ વધુમાં વધુ ભથ્થકર સબ ! સત્તાનો મહ બઢ્યા નોકર સામે લાલ આંખે ભુલ્યે ! અને કર્મશબ ! એ લાલસાથી વધુ ઘેરી લાલ અગ્નિજ્વાળાઓ વચ્ચે એની બહાઈ કાઠસની ઈમારતને એક ધગમાં સળગાવી મારે !

એવા છે દુ ખ ! તે પામો હૈયુ અને એતા બબેય ખૂલે ખૂલે બાલવી દુ ખોની કૂર આતશબાણને ! શક પઠી જશે ! હૈયુ ધીણ જશે ! અવાહ બની જશે !

કહા જૂન કૂર સજાઓ નિહાય લૂટકાદ અને બીપલ્ય અત્યાચાર સ્વાર્થાન્ન જમવમા ઘેરે ને કોટે એવા મળશે

અને એ કશને સાચા દુ ખબીરુ બે બની જશે તે એ દુ ખના નિહાલરૂપ પાપ તમારી નજરે ઘડશે

રાત્ર અને રોમ બે જ પાપ છે દુ ખ ભવાનક લાગશે તે આ પાપ પણ ભવાનક જણાશે. પછી જ પાપથી નાસ લાગ યશે. રાત્ર અસજ યશે, રોમ અસપૂર્ય બનશે. ।

પાપની એકેકી રજકણે દુ ખોના પહાડ ઊભા થાય છે એ વાત જેના દિલને ધરોધર સ્પર્શી જાય એ આત્મા પાપ કરી શકે ? નહિ જ, એવા આત્માના જીવન તો નિરાગ બનશે પ્રશાન્ત બનશે

પણ એક વાત ધરોધર સમજી લો કે પાપ અને દુ ખ વચ્ચેના કાર્યકારણભાવની સનાતન કડી આખેઆખ નિહાળવા, કાનેકાન સાંભળવા માટે હૃદય વિના તો નહિ જ ચાલી શકે

અનંત વદના હો એવા હૃદયના સ્વામીઓને !

દુ ખપાપના કાર્યકારણભાવની કડીના જાણકારોને !
વિરાગીઓને !

હલ હું જાનાય છું !

તુનિ થઈને પણ જાનાય !

૨ તુનિ તો વિશ્વનો બાદશાહ હોય, સવ લોકોનો નાયક હોય ! વિશ્વના કોઈ પણ મુશ્કેલી પસંદ ન કરે તે વિશ્વનો બેતાજ બાદશાહ કહેવાય ! સવ લોકોને જાણમદાન થઈને સવની રક્ષા કરે તે સવ લોકોનો નાયક કહેવાય !

શ્રીકૃષ્ણસ્મૃતિ સૂત્રનું 'મહાનિઃશ્ચય' નામનું વીસમું અધ્યયન વાંચતાં મને લાગ્યું કે હું હલ જાનાય છું જાનાયી તુનિ થયા પછી એ નાયક હતા.

હું તુનિ છું છતાં જાનાય છું ! ભગવાન જાનાયી થોતે જ માણ જાનના જાણે આ વાત કરી રહ્યા છે !

કૌશામ્બી નદરનો લાકડવાયો પુત્ર ! મૌલવયે અનેક કન્યાઓ સાથે એનું પાણિગદ્ધન થયું હલ તો મુલાનીની

ઉપા માણી ન માણી અને ભય કર વ્યાધિઓથી રાજ-
કુમારનું શરીર છુદાઈ ગયું આખોમા ચોવીસેય કલાક
તીક્ષ્ણ શૂળ લોકાવા લાગ્યા ! અગમ્ય ગમા અગન વ્યાપી
ગઈ ! રામરામમા એક સાથે કરોડો ભાલાઓ લોકાય એવી
ભયાનક વેદના પણ સાથે જ ઊપડી ! માથું તો ફાટફાટ
ખેલી રહ્યું ! ઈન્દ્રના વજ્રના ઘા ઝીકાતા હોય તેવી વેદના ત્રાદ્ય
પોકરાવા લાગી !

આયુર્વેદના અદ્ધા બાણકારો-ભગવાન ધન્વન્તરીના
અવતારમમા-દોડી આવ્યા ! મત્રવિશારદોથી શયનખડ
ઉભરાઈ ગયો ! શાતિતુષ્ટિના પ્રદોષોથી વાતાવરણમા
કરુણતા છવાઈ ગઈ !

સાચા ખોટા સૌ દોડી આવ્યા !

આખું નગર નિસાસા નાખતું લમણે હાથ ઢઈને
ખેડું છે ! વેદનાનો સુમાર નથી ! રાજકુમાર ક્યારેક ચીસો
પાડી ઊઠે છે, ક્યારેક ખેલાન થઈને લાકડું ખની બાય છે
એને આજે એન નથી, જપ નથી

માતા ખોળે માથું લઈને ખેડી છે વાઈઓ ચરણો
દાખી રહ્યા છે પત્નીઓ ચોધાર આસુ ખાળી રહી છે, અગે
અલકાર નથી, કોઈ મૂલ્યવાન વસ્ત્ર નથી, બહેનો પણ છાતીફાટ
રડી રહી છે

થોડી વાગ થઈ રાજકુમાર, આખો ખોલે છે માતાને

જુલો છે જો મા ! સુનમુન કાં બેઠી છે ? માસ રાજનુ
નિવારણ કર ! હવે તો સહેવાતુ નથી !

ભાઈએને કહે છે જો કીલમુખના ભાગીદારો !
આજે મારી પીડના કુખમાં કેમ ભાગીદારી નેપાવતા નથી ?

“ બહેન ! તુમ આટલી બધી સ્વાર્થી નીકળી ? ”

જો પ્રાણેશ્વરીઓ ! તમેજ માત્ર મારે શોક પાળ્યો !
મારા જોક પુવાડેથીયે રાગ નહિ લો ?

જોક પુવાડાના ગામથી પણ જો કપતા હો તો કપના
કરો તમારા પ્રિયતમની ! જોના રામરામમાં આજ લાગી છે ”

હાય સ સાર ! હાય સ્વાય મમતા !

હાય અનાથતા ! હાય પરવશતા !

તરકાર્યાં માસ્તો રાજકુમાર મૂઢિત થઈ ગયો ! બેઠી
સચ્ચો વાંતી રૂગી ભાન આંખુ પરાખીનતાની પેલાલી જ છારોને
જોક જ કદાક સાથે તોડી નાખતા દેવાધિદેવ પરનાત્મા
આખ સાથે તરવરતા લાગ્યા ! ધોરપુરુષાધની હવત
પ્રતિમાના દશન થયા ! વિરાટકામ મોહરાક્ષસની સાથે
સાત હાથની કાચાવાળા વામણાં દેખાતા મહાવીરને જોયા
જોતજોતામાં ભયાનક પુરુષાધ જોવાઈ ગયો ! ધોર તપના
વાચનખ જો રાક્ષસની છાતીમાં ઘોસાઈ ગયા અને જીવો
ને જીવો ઘીરી નાંખ્યો ! સ્વનુ સત્યાનાથ મથાવનારને !

મગનમાં દુહુભિના નાક બચ્યા ! પુષ્પેલી વૃષ્ટિ થઈ !

જ્યજ્યારવ સભળાયો ! રાજકુમારની સામેથી આપુય દૃશ્ય
ચલચિત્રની જેમ પસાર થઈ ગયું

“ સર્વદુષ્કર્મ પાપ ! રાગ અને રોષતુ યુગલ !
બસ, તો હવે મૂલોછેદ જ કરી નાખુ !

કર્મની ગુલામી મને ન પરવડે ! આ અસહ્ય દશા હું
નહિ જ નસાવી શકું ! હું અનાથ છું ! ગુલામ છું !
નિરાધાર છું ! કોઈ મને રોગમુક્ત ન કરી શકે ! વૈદ્યો,
પિતા, માતા, ભગિની, પ્રાણુધારી પ્રિયતમાઓ બધા જ મારા
સુખમા સાથી ! હું ખમા હું એકલો જ ! અનાથ !

નહિ, નહિ, પ્રતિજ્ઞા કરું છું કે જો આ વેદનામાથી
એક વાર પણ મુક્ત થાઉ તો આ અનાથસસારમાથી
સત્વર નાસી છૂટીશ !”

આખો મીઠાઈ ગઈ આજે ઘનઘસાટ બિઘ આવી
ગઈ સૌના મન પુલકિત બન્યા સવાર પડી વેદના શાન્ત
થઈ ગઈ હતી ભવ્યતમ સ કદપે અશાતાવેદનીયના દલિડોને
ધક્કો મારીને કયાય હસેલી મૂક્યા હતા !

રાજકુમાર જાગ્યો સહુને રાતની વાત કરી રેતા
ઠંકળતા સૌને મૂકીને હસતો રમતો એ ચાલી નીકળ્યો
વતનની વાટે, મુક્તિની પગદડીએ

એક દિવસની વાત છે ભગવાન અનાથી કાયોત્મર્ગ
મુદ્રામા સ્થિર હતા મગધપતિ બિબિસાર ત્યાથી પસાર
થયા તેજસ્વી મુખમુદ્રા ! અનુપમ લાવણ્ય ! રાજવંશી દેહ !

જુએ છે એ મા ! સુનમુન કં બેઠી છે ? મારા રાજનું
નિવારણ કર ! હવે તો સહેવાતું નથી !”

બાઈઓને કહે છે એ કીલ્લમુખના બાગીદારે !
આજે મારી પાં ના કુખમા કેમ બાગીદારી નોખાવતા નથી ?

બહેન ! તું જ આટલી જામી સ્વાર્થી નીકળી ?”

એ પ્રાણેશ્વરીઓ ! તમેજ માત્ર મારે શોક પાળશો !
મારા એક પુવાડેથીયે રાજ નહિ હો !

એક પુવાડના પાંચથી પણ એ કે પતા હો તો કપના
કરે ! તમારા પ્રિયતમની ! એના રામરામમા આજ લાગી છે”

હાય સસાર ! હાય સ્વાયમયતા !

“ હાય અનાયતા ! હાય પરવશતા !

તરફિયાં માર્ગે રાજકુમાર મૂંછિત થઈ ગયો ! થોડી
સંજો વીતી ફરી બાન આબુ પરાખીનતાની પોશાકી જીભે રાને
એક જ કલક સાથે તોડી નાખતા દેવાધિદેવ પરમાત્મા
આખ સામે તરવશ લાખ્યા ! ધારપુપુષ્પાશની હવત
પ્રતિમાના દશન થયાં ! વિરાટકાચ મોહસક્ષસની સામે
સાન હાથની કાયાવાળા વામણાં દેખાતા મહાવીરને ભેલા
ભેતભેતામા ભયાનક પુરુષાથે બેલાઈ ગયો ! ધાર તપના
વામનખ એ રાક્ષસની ધત્તીમા ચોટાડ ગયા અને જિલો
ને જિલો ચીરી નાંખ્યો સ્વનું સત્યાનાથ મચાવનારને !

ગગનમા કુકુભિના નાદ બ થા ! પુષ્પેની વૃષ્ટિ કરા !

જયજયારવ સભળાયો ! રાજકુમારની સામેથી આપુય દસ્ય
ચલચિત્રની જેમ પસાર થઈ ગયું

“ સર્વદુષ્કર્મભૂળ પાપ ! રાગ અને રોષનું યુગલ !
બસ, તો હવે મૂલોત્કેદ જ કરો નાણુ !

કર્મની ગુલામી મને ન પરવડે ! આ અસદ્ય દશા હું
નહિ જ નભાવી શકું ! હું અનાથ છું ! ગુલામ છું !
નિરાધાર છું ! કોઈ મને રોગમુક્ત ન કરી શકે ! વૈદ્યો,
પિતા, માતા, ભગિની, પ્રાણુધારી પ્રિયતમાઓ બધા જ મારા
સુખમા આથી ! દુઃખમા હું એકલો જ ! અનાથ !

નહિ, નહિ, પ્રતિજ્ઞા કરું છું કે જે આ વેદનામાથી
એક વાર પણ મુક્ત થાઉ તો આ અનાથસસારમાથી
મત્વર નાસી છૂટીશ !”

આખો મીઝાઈ ગઈ આજે ઘસઘસાટ ભિંધ આવી
ગઈ સૌના મન પુલકિત બન્યા મવાર પડી વેદના શાન્ત
થઈ ગઈ હતી બબ્બતમ સ કલ્પે અશાતાવેદનીયના દલિકોને
ધક્કો મારીને કયાય હક્કેલી મૂક્યા હતા !

રાજકુમાર જાગ્યો સહુને રાતની વાત કરી રાતા
કકળતા સૌને મૂકીને હસતો રમતો એ ચાલી નીકળ્યો
વતનની વાટે, મુક્તિની પગદડીએ

એક દિવસની વાત છે ભગવાન અનાથી કાયેત્સર્ગ
મુદ્રામા સ્થિર હતા મગધપતિ બિબિસાર ત્યાથી પસાર
થયા તેજસ્વી મુખમુદ્રા ! અનુપમ લાવણ્ય ! રાજવંશી દેહ !

આજણે રમતી પીલતી મુવાની ! આ બધું બોધને સન્ન થઈ
ગયા. માથું નમી ગયું ! પણ ત્યાં જ જમ્યાં ગયા ! આ રી
રીતે બને ? રજરાતની રમણમાં વિરાગરજરાતની ગળેને !
જિનઝારી !

હાવ પૂછું મુનિએ આખો ખોલી અને માઠીને બધી
વાત કરી. મગધપતિએ કહ્યું, મહાત્મન ! અનાથ છે ? હું
તમારો નાથ થઈ

મુનિનું વક્તવ્ય હસી લેક્યું. હું અનાથ ! મારો નાથ
થવાની વાતો કરે ?

મહા વાતો થઈ ત્યાર પછી ખૂબ જ મહત્વની વાત
સમજાવત અનાથીએ મગધપતિને કરી કે જે જે અનાથતા
કહી એ તો બહુ સામાન્ય પ્રકારની અનાથતા છે. પણ ખરી
અનાથતા તો તે સસારત્યાગી સતોની છે જે સતો સસારથી
વિરક્ત બનીને ખાનપાનાદિના રજે રજાઈ જાય છે. સાગર
તરી બધને ઉવટે ખામોચીઆમાં ડૂબી જનારો જ ખરી
અનાથ છે. હાથી નીકળી જાય અને પૂછડે અટવાઈ જાય એ
જ સાચો અનાથ છે.

અગ્નીપ્રોપકારી વીતરાગને પણ કુલાવી કે એવી જઠની
જમાવટમાં જે રાગી બને એ જ અનાથ છે.

જઠનો નાથ થવા નીકળેલો પોતે જ જઠનો ગુલામ
બની જાય ! જઠના રાગમાં પહોંચાઈને - અત્યંત
ચેતનોના ચેતન્યને હરી લે એ સવ છવોનો નાથ કેમ

કહેવાય ? રક્ષક જ ભક્ષક બન્યો ને ? વાડ ચીસડાગળે ત્યાં ફરિયાદ કોને કરવી ? કેવી ભયાનક જાળ બિછાવી છે મોહરાજે ? એના પ્રલોભનો તો એકેકથી એકેક ટપી જાય તેવા

મુક્તિના એક માત્ર લક્ષે નીકળેલો પ્રલોભનોની જાળમાં ફસડાઈ પડે ! ધરતી ઉપર સલેપાટ સૂઈ જાય !

નિર્મોહી લલનાની સામે ટગર ટગર જોયા કરે ?

મૂર્છાચુક્ત કપડાની ટાપટીપમાથી જોયો ન આવે ?

ભાવશૌચકારી કપડા જ ધોયા કરતો ધોખી બને ?

અશરીરીનો ભક્ત શરીરની જ મમતા કરતો રહે ?

અરે ! અણાહારી પદ્મનો લાલચુ ! આહારના રસોમાં જ રગાએલો રહે ?

અને લોકથી નાસતો ભાગતો ફરનારો લોકના જ માનપાને લપેટાઈ જાય ?

અનાસક્ત ! શિષ્યમોહમા આસક્ત થઈ જાય ? જેના નાથ સમગ્ર જડતુ આધિપત્ય ભોગવે એ સત વિષયોના તુલ્યાતિતુલ્ય સુખો ખાતર જડનો ગુલામ બની જાય ?

શુ જડનો ગુલામ વીતરાગને દિલથી લજી શકે ? શુ જડનો માશુક વીતરાગને હૃદયથી આહી શકે ? શુ વિષયોનો પ્રેમી વીતરાગ સાથે ખ્યાર કરી શકે ? શુ વિષયાસક્ત સર્વજીવોની મૈત્રી સાધી શકે ? અસભન !

‘પણ અનતકાળની જડ સાથેની પ્રીત, દેહ સાથેની માયા, મમતા એક જ ઘડાકે તો શે જાય ?’ નહિ, નહિ, આ બધાવ

જ ખોળે છે એને વીતરાજ મળ્યા વીતરાજે શ્રીધૃષ્ટ જ્ઞાન મળ્યું વીતરાજદેવનો અનુચક મળ્યો એને માટે તે એક જ અન્તમુદ્ધવનું હૃદયતમ જીવન બસ છે એવા જ સમયમાં જકની પ્રીતનો અચલ બંધન કરતો તૂટી જાય આત્માની જ્યોત પરમાત્માની જ્યોતમાં મળી જાય પણ એ માટે શરીર જનવું પડ્યું જાનફેસાની કરી છૂંધા સિવાય બીજી કોઈ પણ મહેત્ત નહિ રાખી શકાય એ માટે દેહના મુખને બિનઆરી ચાંપવી પડ્યું અને માનપાનની મૂખને સળાવી માણવી પડ્યું આ બીજમસકલ વિના કોઈ પણ આત્મા નાથ બની શક્યો નથી જલકે સકાને માટે એ જકનો શુદ્ધાત બની રહ્યો છે અને એથી જ સવ જીવજિનો સકારક બન્યો છે

સવ જીવોનો નાથ તે જ બની શકે એની ઐહિક મુખે અમ તરુન મરી પરવારી હોય કેમકે ઐહિક મુખેના સોગવળ જીવોનો સોગ લીધા વિના સબવી શકતા જ નથી

આજે એક દૃઢસકલ કરીએ સવ જીવો માણ જોગામ માણી હૃદયીમાં, માણી નજરમાં આન હૃદયોલકે કરતા જ રહેવા એકજીવે અને સવ જીવોના રક્ષક વીતરાજ માણ મનમંદિરિયે સૈવ બિરાજતા રહેવા એકજીવે

એ માટે મારે મારું વિષમમુખેને વિદ્વાંજલિ આપવી પડ્યું એટલું જ ને? હરમ ત્યાર હુ મુખમુખેના સજના ત્યારમાં સવ જીવરક્ષા શક્ય બનતી હોય અને વીતરાજ બની થાક હરખાની બની જતી હોય તે એ ત્યાર નાથીજ બાજત છે

એક જ જીવન વિષયલોગની વાસનાથી મુક્ત અને
તો અનંત જીવોને આરામ અને સુખચેત્ર મળે અનંત
દુખોથી સ્વને પણ ભાવિમા મુક્તિ મળે

એક ભીષ્મ સ કલ્પ !

એક જીવન !

એક ઝખૂકો !

ઓ આતમરામ ! હોમી દે તારી સુખૈષણને અને બચાવી
લે હોમાઈ જતા અનંતજીવનોના સુખને ! બની રહે તુ ધૂમકે-
તુનો તારક કે જે એકાએક જાગે, એકાએક અસામાન્ય રીતે
ચમકે ! અને પૂરી મસ્તીથી ખરી પડે

જાગી જા, ઝખૂકી જા અને નિર્વાણ પામી જા

વિષયોનો શુભામ સત અને ? સત જો વિષયોનો
શુભામ બનશે તો વધ્યા પુત્રને કેમ નહિ જણશે ?
સત અને શુભામ ? સત અને અનાથ ? અકસોસ !
અનાથ એ મત ન હોય શકે. સતના લેખાશ હેઠળનો
કોઈ ઘાતકી દહી જ હોય ! એને કોઈ સત કહેશે મા
આવા સતોથી તો સતપદને કલક લાગે

જડનો શુભામ શુ જડની શુભામીના તુચ્છ સુખને મેળ-
વીને વૈતરિણીના ઘોર દુખોને નોતરુ નથી દેતો ? એના
કર્તા બહેતર છે કે એ શુભામીની જ જીવે તોડી ફેડી નાખવા
માટે શક્તિ બનવું શકાદતવું દુખ મેળવી લઈ ને આગામી
અનંત દુખોથી મુક્ત થવું

કયો વિકલ્પ પસંદ કરવો છે ? તુચ્છ સુખે ઘોર દુખનો

કે અદ્ય દુષ્ટે પરમ સુખનો ? વિષયોની શુભામીએ જ આ
લલાટે અનાથ શબ્દનો લોકપદ જઈયો છે એ ભૂલ્યો નહિ

સવ અનાથ હોય એ હકીકતમાં ઠપ્પણીની પસંદગી
સિવાય બીજી શું છે ? વીતરાજ જેવા નાથ મળ્યા પછી જે
અનાથ બને એના જેવો દેવનીય ઠાણ હોઈ શકે !

ભગવાન અનાથી મને 'અનાથ કહે છે એ સાક્ષાત્તા
જ આખા શરીરમાંથી જલ્દી વીજ પસાર થઈ જાય છે

'એ પરમકૃપાલો ! અનાથ હું પણ અનાથતાનો માથું
નથી હો ! મને છે માત્ર તું મારો નાથ તું મારો નાથ જ
હોય તે હકીકત મને પ્રિય છે મારે નથી ભોઈતી આ
જોશાશમીની અનાથતા

એ સવે ચર ! સાતમી અધ્યમ નાચકોના શુભ બનવા
તૈયાર હું પરંતુ અનાથતાનું અધાર કલક સ્વીકારવા સવ મા
મજબૂર છું

પ્રયો, પાઈ નાખ આ કલકને, વિદ્યારી નાખ વિષયોની
વાસનાને, લેદી નાખ કર્મોની જ શુશને તે માટે તું કહેશે
તો સલાને માટે મીઠી દઈયા જાણો જરૂરિયાતક જરી
દઈયા મો અને બની જઈયા બહેરલ કહેશે તે બધું જ કરી
સૂટીયા; પણ જરૂરિયાત ? એક જ માથના અનાથતાના એ
કલકથી વહેલી તકે યુક્ત કર."

[૧૪]

જરૂરિયાત સગવડ શોખ

જરાક મજર નાખો વૈજ્ઞાનિક સૃષ્ટિના ઉત્પાદન ક્ષેત્રમાં !
આખ મી ચીને ખોલો એટલી વારમાં તો જાતજાતના આક-
ર્ષણો તમારી સામે ઊભા થઈ જશે ! હજી થોડા જ માસ પૂર્વે
ખ્યાતનામ બનેલી નાયકોનનો ખડકલો ખસેડાઈ જતો દેખાશે
અને ત્યાં વળી કો'ક નવું જ સ્પેશીયલ વસ્ત્ર સ્થાન લેશે,
નવી મોટર, નવા સ્ક્રૂટર, નવા વિમાનો, રોકેટો, સ્પુટનિકો
અને નવા કોમ્પ્યુટરો વગેરે પળેપળે આકાર બદલતા દેખાશે !

વૈજ્ઞાનિકો મન દઈને મહત્તા છે, યુદ્ધક્ષેત્રમાં સહા
રક્ષાઓના ખડકલા કરવા માટે અને માનવજગતમાં વિલાસનાં
આકર્ષણો નિત્ય નવા ઊભા કરવા માટે ! આતુ પરિણામ
એ આવીને ઊભું રહ્યું છે કે માનવમનની ધમ્મજો બહેકી
છે ! એનું મન એ પ્રલોભનો પાછળ પાગલ બન્યું છે ! હજી
ગઈ કાલે જ દેવું કરીને ખરીદેલી ફિયાટ મોટરમાં બેઠેલો
એ માનવ આજે જ્યાં એમ્બેસેડરનું '૬૮નું નવું મોડલ
ભુએ છે ત્યાં ફિયાટના સ્વામિત્વનો એનો સંઘળો કરસો એકદમ

ઘોસરી જાય છે દરેક ગાળક દરેક કિશોર, દરેક સુવાન,
દરેક સ્ત્રી, રા. દરેક બાટી કે ભાગી પણ આજે કાંઈ ને કાંઈ
મેળવવાની ઇચ્છામાં સુપેટાયો છે. કરેલપતિને હજી પણ
મેળવવું છે. કરેલપતિને તો જલ્દી મેળવવાનું બાકી હોય જ.

સોગમૂળને વધુ બહેકાવે, સોગવવા છતાં નવું ન
મળ્યાના ત્રાસમાં સોગમને ઘોસરાવી નાખે, બીજાના સોગ
લોકને જ દુઃખી દુઃખી કરી મૂકે એવું કાંઈક સંવેદન
સમજ માનવ જાત અનુભવી સ્ત્રી છે. આથી જ છતે પૈસે
છતી યુદ્ધિએ અને છતે સ્વજન વર્ગે દરેક માનવ દુઃખી છે
કેઈ ને શાન્તિ મળતી નથી.

આનું કારણ એ કેઈ હોય તો એ જ છે કે પ્રત્યેક
માનવ પોતાની જરૂરિયાતોના જ વર્તુળમાં રહેવાને બહોળો
તેમાંથી ફૂટે ભારીને યજવડો અને શોખના વર્તુળમાં
આવી બેઠો છે.

સુખી જવાનો એક જ ઉપાય છે, જરૂરિયાત પૂરતું
જ હાથે, એટલું જ વસાવે. એમાં જ સતીષ પામી. એથી
પણ આજળ વધીને એમ કહી શકાય કે જરૂરિયાતોમાં પણ
શક્ય હોય તો વટાડો કરવાની તક જતી ન કરે.

આપણે આ જ હકીકતને ઝુનિના છુપનની દૃષ્ટિએ
વિચારવી છે. ઝુનિનું ઝુનિયત્વ 'જરૂરિયાત'ને સ્પષ્ટવામાં
જ સુખ્યત્વે ટકી શકે એથી આજળ વધીને યજવડ સોગ
વનામાં કદાચ કેઈ આચ ન આવે તોય એજામ તો પણ

જ રહે, અને એથી ય આગળ વધીને શોખ સુધી પહોંચી જવામા તો ભય કર ઉલ્કાપાત મચી જાય

આ જ વાતને જરા વિસ્તારીએ મને કેઈ પૂછે કે કંઈ ચીજ જરૂરિયાતમા સમાય અને કંઈ ચીજ એથી બહાર જઈને સગવડમા કે શોખમા ગણાય? તો હું તેને તરત ઉત્તર આપુ કે જેના વિના મુનિજીવન ઊભુ જ ન રહી શકે તે વસ્તુ જરૂરિયાતમા ગણાય, અને જેના વિના મુનિત્વની રક્ષા થઈ શકે તે ખંધુ સગવડ કે શોખમા ગણાય. હા ત વસ્ત્ર વિનાની દિગંબર સ્થિતિમા મુનિત્વ નથી માટે વસ્ત્ર એ જરૂરિયાતની વસ્તુ કહેવાય આગમગ્રંથો શક્ય હોય તો જાતે લખવા જ જોઈએ એ આગમભક્તિ માટે હોદ્દર અને જાત ખતાવટની સહી વિના ન જ ચાલે માટે તે વસ્તુ જરૂરિયાતની ગણાય ક્ષયના દર્દી સાધુને દૂધ વિના ચાલી શકે તેમ નથી જ માટે તેને દૂધ એ જરૂરિયાતની વસ્તુ ગણાય અને આખના તેજની અસાધ્ય ક્ષીણતાવાળાને ચશ્મા વિના જો ન જ ચાલી શકે તેમ હોય તો તેને માટે ચશ્મા એ જરૂરિયાતની વસ્તુ ગણાય

હવે જરા આગળ વધીએ ધારો કે ચાહર જેવા જડા વસ્ત્રને પહેવવામા અને પછી તેને ધોવામા ખૂબ જ મુશ્કેલી પડે છે ખડિયાની સહી પ્રમાદને લીધે વારવાર ન્યા ત્યા ઢોળાઈ જાય છે અને તેથી ઘણી વાર ઘણા કપડા ખલુ કલરના થઈ જાય છે, ક્ષયના દર્દી સાધુને ઠંડું દૂધ વાચુની વૃદ્ધિ કરી દે, છે, જૂના જમાનાના તારવાળા ચશ્મા કાનની નસોમા ભારે વિ ૭

વેદના ઉત્પત્તિ કરે છે તો સગવડ માટે જોકે જ ગુણિયુ
આગળ વધી શકાય અર્થાત્ બહુ બારા વચ્ચેને બહારે થોડું
જોડાતું બહુ વચ્ચે, ખડિયાને બહારે ચોદ આનાની સાદી ફેરી
ઈન્ડિયેન નવાયુ નિર્દોષ રૂપ કે સાત આઠ રૂપિયાના બી
વાળા ચરમા રાખી શકાય પણ અહીં ખૂબ ૪ સાવધાની
રાખવી જોઈશે.

સગવડ જો મહારોગ છે, જોમા તમે સાવધાન ન રહો
તો પૂણ સકાય છે કે સગવડ જો રોગમા અવસ્થા પરિણમશે
સગવડ જો જો મહારોગ છે તો રોગ જો રાજ્યરોગ છે
મુનિશ્વરન સગવડિયુ બને જોમા જોખમોનો કોઈ પાર
નહિ રહે. અનુકૂળતાના જોગો જો જોવી લપસણી ચીટી છે
જેણે, અત્યંત આશ્ચર્યજનક જોગ લીધા જેટલા જોગ હાથ
અનુકૂળતાનાં સોપાન ચડતા નહિ જ હોવામા હોય! પણ
પગના પતન ઉપર જે વિચારણા કરી છે તે ફરી વારી
જશે. તો જ્યાં જ્યાં જશે કે સગવડનુ જીવન જો ખૂબ જ
જોખમી જીવન છે કદાચ આપણે તેને ન છૂટે સ્વીકારી
રીજો પણ જો ત્યાં જ્યાં પણ સાવધાની નહિ રહે તો
રોગમા, યાહી જતાં પળનોય વિચલ નહી થાય સગવડ
અને રોગ ન જો જોવી સુખમ લક્ષ્યરૂપે પડેલી છે જે
કયી કણે જોવાળી જવાય છે તેની ખબર પણ પડતી નથી.

જરા જોઈ જાણ વચ્ચે સગવડ હોવા જતા કાંઈ
સૂતરનાં વચોનો રોગ જાગી જવાની શું શક્યતા નથી ?
ચોદ આનાની પેન ચોદ કે વીસ રૂપિયાની પેનનો આક

નહિ જગાડી જાય ? નવાયા દૂધની ઇચ્છામાથી એલચી' બદામના કેસરિયા દૂધના શોખ જાગી જાય તો ? સાદા ચશ્માના ઉપયોગમાથી સો રૂપિયાના ચશ્માના શોખ જાગી પડે તો ? શુ આ બધી શક્યતાઓ ખૂબ જ સભવિત નથી લાગતી ? તો પછી એમ લાગે છે ને કે બને ત્યાં સુધી તો જરૂરિયાતથી જરાય આગળ વધવું ન જ જોઈએ

અને આ વાત બરોબર સમજી રાખજો કે એક વાર જરૂરિયાતમાથી આગળ વધ્યા પછી પાછા આવવાનું ખૂબ જ મુશ્કેલ બની રહે છે હાથીના બહાર નીકળી ગયેલા દંતશૂળ જો પાછા અંદર જઈ શકે તો જ સગવડિયું કે શોખીન જીવન જરૂરિયાતના જીવનમા પાછું વળી શકે એટલે હકીકતમા તો જરૂરિયાતથી આગળ વધવું જોઈએ જ નહિ આવા જીવનના લાભોનો વિચાર કરો માત્ર જરૂરિયાતને જ સ્વીકારનાર મુમુક્ષુત્વ વિપુલ પુણ્યધન બરબાદ થતું બચી જાય છે. એ પ્રત્યેક પુણ્યધનનો પૈસો પૈસો પણ વડલાના ખીજ જેવો અને છે જે અગણિત આત્માઓના ઉત્થાનમા વિશાળ ફાળો આપે છે માત્ર જરૂરિયાતમા જીવનાર આત્માને વધુમા વધુ ફાયદો તો એની વાસનાઓ ઉપરના માહનિક કાળૂનો પ્રાપ્ત થાય છે જેની પાસે વિશિષ્ટ વિભૂષા નથી, પ્રણીતસોજન નથી અને ઓછી જરૂરિયાતને કારણે વધુ લોકસ પર્ક નથી એને વાસનાઓ પજવી શકતી નથી

વળી આવા મહાત્માઓનો સમય પણ ઘણો ફાજલ

પડે છે જેમા અપૂર્વજ્ઞાન અને અપૂર્વધ્યાનની આરાધના કરીને તેઓ અનુભવજ્ઞાનના સ્વામી બને છે અગણિત આત્માઓને એની લહાણી કરીને એમને કલ્યાણપથે દોરી જાય છે એવા સુસુક્ષ્મ આત્માઓ કેઈ ભક્તના સંકલ્પમા આવતા નથી એમને કેઈ ભક્ત જ હોતો નથી કે ? એમની સંગતડોન પૂરી પાડીને એમનો જ દુઃસ્વશુભ બની બિસે !

જ્યારે તમને એમ લાગે કે બધું જીવન બહુ સારી રીતે મળ્યું ત્યારે વધારે વધારે છે ત્યારે એ સંગવલ્લિ જીવન વિશે જરા સૂક્ષ્મ નજર નાખજો અને વિચારજો કે રહે ! મારા આત્મા ક્યાંક ખીંચે ખીંચે લપસી તો નથી રહ્યાને ?

જરૂરિયાતના જીવનમા ખમી ન શકાય એટલી અકળામણુ માથ ત્યારે જ આમુવે શિક્ષક જન્મોની માત્રાની જેમ અલ્પ સંગવલ્લિ સેવન કરી શકાય અને ત્યા પછી પૂરી સાવધાની તો ચાખવી જ એકંએ જન્મમા શોખીનજીવનમાં લડપાઈ બચાવિના રહી શકાયો નહિ

મુનિ સ્વપરનો તારક છે સ્વની તારકતા માટે અંતર શુદ્ધિ મુખ્ય વસ્તુ છે જ્યારે પરની તારકતા માટે બ્યવહાર શુદ્ધિ મુખ્ય બાજત છે. બહારના શોખની સામગ્રીને ખરકલો પોતાના સમ્યજ્ઞાનને લલે કદાચ" આવી ન પડે શકે પરંતુ એ ખરકલના હયા નથી અગણિત આત્માઓ સમ્યક્ત્વબ્રહ્મ થઈ જાય એવી શક્તિતા-સમભગ સંલક્ષિત છે આપણે

જાને ડૂબી મરીએ એય ન ચાલે પરતુ ખીખ અનેડોને
ડુબાડી મારવાનુ જીવન તો કોઈ પણ સયોગમા ધરદારત
કરી શકાય નહિ

આમ સંગવડિયુ જીવન સારુ નથી પણ શોખીન જીવન
તો કોઈ સયોગમા સારુ નથી જ જરૂરિયાતના જીવન-
નમા પણ શાસ્ત્રીય મર્યાદા મુજબ જો થોડો પણ ઘટાડો કરી
શકવાની શક્યતા ઊભી થઈ જાય તો તે તકને પણ તરત
વધાવી લેવી જોઈએ કેમકે જરૂરિયાતના જીવનમા અને તેમાય
યોગ્ય ઘટાડો કરતા જવાની પ્રક્રિયામા જ સુખ અને શાન્તિ
છે ખાવાજીની વાત તો તમને ચાહ જ હશે

ગ્રીકના લૌકિક સત ડાયોજનીયસે સુખી જીવનની ગુરુ-
ચાવી આ જ શોધી કાઢી હતી કે જરૂરિયાતોમા પણ ઘટાડો
કરવો ! એના કારણે તેણે પોતાની પાસે માત્ર પાણી પીવાનું
કમ હતુ રાખ્યુ હતુ એક દિવસ ફરતા ફરતા તે તળાવે જઈ
ચડ્યો ત્યાં તેણે થાક્યા પાક્યા બકરા જોયા, જેઓ પાણીમા
સીધુ મો ધરીને ચપચપ ચપ પાણી પીતા હતા, પછી
ભરવાડને જોયો ખોબેથી પાણી પીતો એ જોઈને તેણે
વિચાર કર્યો “તો પછી મારે આ કમ હતુની પણ શી જરૂર
છે ? હું પણ ખોબે પાણી કેમ ન ગટગટાવી શકું ?” તમે
નહિ માનો પણ સાચે જ ડાયોજનીયસે કમ હતુ ફેંકી દીધુ !

મુનિમાર્ગમા નિર્ઘર્ક વસ્તુઓની સગ્રહખેરી ભયંકર
પાપ છે તે તમારા મન વચનના યોગોને ખૂબ જ કલુષિત

કરી મૂકશે. મુનિ મગીને બિખારી બનવાનું જીવન આપણને
પાછવે ? બનેકોના અદિતનું નિમિત્ત મુનિ બને ? બે ના;
તો જરૂરિયાતથી જરૂર આગળ ન વધવાનો શીષ્ય સંભળ
કરે. કદાચ સગવડમાં જવું પડે તો ખૂબ સાવધાની રાખે.
રખે શોખીન હત્યાશ જીવનમાં પછી જવાય !

આ છે મુનિજીવન ! સ્વપર હિતકેરણનું અવસ્થિત
માનવજન !

[૧૫]

તપ જપનાં તેજ

સ સારી માણસને પૈસા વિના ન જ ચાલી શકે તેમ
સ સારત્યાગીને દેવગુરુના અનુગ્રહ વિના કદાપિ ન જ ચાલી
શકે પૈસા વિના સ સારી માણસ જીવી ન શકે, અનુ-
ગ્રહ પ્રાપ્ત કર્યા વિના સ સારત્યાગી સયમધર્મનો પ્રાણ ટકાવી
શકે જ નહિ

લોગી અને ચોગી બેયની દુનિયામા બીજી વાતોમાં
વિકલ્પો હોઈ શકે પરંતુ આ વાતમા વિકલ્પને કોઈ
અવકાશ જ નથી

ફેર માત્ર એટલો જ છે કે ધન વિના સ સારીને ચાલી
ન શકે છતાં તે ધનનો લાલચુ બને તો ધિક્કારપાત્ર બની
રહે છે જ્યારે ગુર્વાદિના અનુગ્રહ મેળવવા પાછળ જીવનની
ગેતી કરી નાખતો સ સારત્યાગી સદૈવ સત્કારને પાત્ર બને
છે ધનલાલસા એ દૂષણ છે સ સારનું અનુગ્રહલપટતા એ
ભૂષણ છે સયમીનું

ધન મળ્યા પછી એનો મુયોગ્ય માગે વિનિમય કરવો, થોડા ધનના બદલામાં ઘણું મુખ પ્રાપ્ત કરી લેવાના ઉપાયો યોજવા એ વસ્તુ ધનવાનને માટે અત્યંત મહત્વની છે.

ધન મળ્યું પણ એ એનો મુયોગ્ય ઉપયોગ કરતાં ન આવડે તો મળેલું ધન નિષ્ફળ બાથ વિકળ પણ બને. આ જ ન્યાય યોગીજનતામાં પણ લાગુ પડે છે. સુર્વાદિનો અનુબ્રહ્મ મળ્યો પણ એનો ક્યા માગે ઉપયોગ કરી લેવો કે જેથી માનવ મટીને મહામાનવ બની શકાય; થોડામાં ઘણું પામી શકાય એ એ ન આવડે તો સભવ છે કે એ અનુબ્રહ્મ કોઈ જુદા જ શહે ચમકી કે.

યોગીનું ધન શું કે યોગીનો અનુબ્રહ્મ શું, એમ વીજળી ધરમાં ફેરવેલે ચતી વીજળી છે. હવે એ વીજળીઓથી ધર ધરના સ્ત્રીજ પ્રકાશવા કે કારખાનાઓના મશીનો ખમખમાટ કરતા ચલાવવા કે દેશપરદેશના સમાચારોને એક સ્થાનેથી બીજે સ્થાને વાસના દોરડાનાં વાહનથી પહોંચાડવા એ વીજળી ધરના સચાલકોએ નક્કી કરવાનું છે. આવું કાંઈ જ વિચારવા માં ન આવે એના મુયોગ્ય વિનિમયની ઠોડ નિશ્ચિત યોજના દોસ્વામાં ન આવે તો એ વીજળી, સજ્જત બનતા વિનાશક પણ બની શકે, અનેકોના પ્રાણ પણ હરી શકે.

ધન ધન અનુબ્રહ્મ પણ આવા જ પ્રકારની વીજળી છે. એટલે જ ધન કે અનુબ્રહ્મની પ્રાપ્તિ કરવાની જગ્ગર સાધના હજી મગી શકે પણ એના મુયોગ્ય નિયોજનની યોજના

માટે જરૂરી કુશાગ્રબુદ્ધિનો યોગ તો મહાભાગ્યવાનને જ પ્રાપ્ત થઈ શકે ખેર, અનુગ્રહથી એ પણ પ્રાપ્ત છે છતાં આરભમા તો એ અનુગ્રહનો સુયોગ્ય વિનિયોગ કરવાતું માર્ગ દર્શન મળી ગયું હોય તો વિશેષ લાભોની પ્રાપ્તિ તરત જ થવા લાગે

આધુનિક જમાનાવાદના પ્રલોભનો એટલું જખખર ‘ચુખકીયત્વ’ બળ ધરાવે છે કે એના વર્તુળમાં આવીને ઝડ પાઈ ન જવાય તેવું તો કો’કને જ માટે બની શકે અનુગ્રહની દેન જેમને પ્રાપ્ત થતી નથી એ દુર્ભાગ્યશેખરો માટે તો તે પ્રલોભનોના શિકાર બનવામાં કોઈ આશ્ચર્ય થાય તેવું નથી પરંતુ અનુગ્રહને પ્રાપ્ત કરનારાઓનો ત્યા ભોગ લેવાઈ ન જાય તેની કાળજી તો અવશ્ય સહુ કોઈએ રાખવી ઘટે રખે એ ભાગ્યવાન આત્માઓ વકતૃત્વ કળામાં પારગત બનવા પાછળ, લેખનકળાને વિકસાવવામાં ચત્તશીલ બનવા પાછળ કે આધુનિક કોટિના પ્રચારક બનવા પાછળ અનુગ્રહની સ પ ત્તિનો દુર્બંધ કરી બેસે ! મારી સમજણ મુજબ અનુગ્રહનો સુયોગ્ય ઉપયોગ તપજપની આરાધનામાં જ થવો જોઈએ માધુતાનો વિકાસ અને સાધુશ્રવનની અતરંગ મસ્તીનો દ્વિત અર્પી સ્પર્શ જેણે માણ્યો જ નથી એનું મુનિશ્રવન નિષ્ફળ જાય છે સાધુતાનું ઓજસ તપજપની આરાધના વિના પ્રાપ્ત થઈ શકતું જ નથી એવી એક તદુરસ્ત માન્યતા માર આઈ આઈને પણ મારા મનમાં ધર કરી ગઈ છે

મને કોઈ ગુર્વાદિના અનુગ્રહના તાજા ભાગ્યને વરેલા

મહાત્મા મળે તો હું જોમને તરત જ કહું કે શાશ્વત્વાનં હવે
જો અનુગ્રહધન તમે મેળવ્યું તો હવે તેના દ્વારા ૭ ઠાઈ
મેળવ્યું હોય તે તમે ઇચ્છવા માત્રથી મેળવી શકો છો તો
છવન તપોમય બને, મન જપમય બને જો જ ઇચ્છો. જેને
અનુગ્રહ પ્રાપ્ત થાય છે તે માનવ મટીને દેવ બને છે કેમકે
જોના અભિસંપિતો ઇચ્છામાત્રથી પૂર્ણ થાય છે

સાધુના વેશમાં જોઈશો સાધુતા વિના ઇચ્છતા જેવું
શું છે ? તપ અને જપ વિના સાધુતા સંભવતી નથી. માટે
જ તપજપના તેજ સાધુના લલાટે પ્રગટી બધા જો જ
ઇચ્છનીય છે

તપ અને જપની ભુજકલોદી છવનમાં ક્યાંથી મળે
છે અને તે શું આપે છે ? તે વાતો સ્વાસ્થ્ય તો વધારે
પણ જો વાત સમજાઈ જશે કે તપજપના તેજની ઇચ્છા
સિવાય કેઈ જ ઇચ્છા કરવા જેવી નથી.

તપની આસપાસના જન્મ થાય છે દેહ અને આત્મના
લેહ્યાનમાંથી જપની ઉપાસના જ મે છે પરમાત્માની ભક્તિ
ના જ્ઞાનમાંથી દેહાત્માનું લેહ્યાન ન હોય તો ક્રોધાનકોપિ
સવોની આશાધના પણ નિ રૂળ બધા છે તે જ તપ રૂળકાથી
બને છે જેને મૂળમાં લેહ્યાનના નીર પવનમાં છે

તપનું રૂળ છે દેહમાં પ્રાત્યુજોની શુદ્ધિ અને વિત્તમાં
પ્રાપ્તિઓના ક્ષયથી પ્રાપ્ત થતી નિમજ્જતા તનશુદ્ધિ અને
મનશુદ્ધિ એવ તપથી થાય તપ કરવા પછાત જો આ શુદ્ધિઓ

પ્રાપ્ત ન થાય તો એ તપ દેહાત્માના લેહજ્ઞાનમાથી જન્મ નથી પામ્યો એમ નિશ્ચિત સમજી લેવું જોઈ એ ' દેહ અને આત્મા એ તદ્દન જુદા છે ' એ એક જ વાક્યનો યોધ આત્મ-સાત્ કરો પછી જીવનમા સહજ રીતે અનુભવશે. ઘોર અને ઉચ્ચતપના સ્વામિત્વને ભગવાન ખંધકમુનિના દેહના જીવતા ચામડા ઊતરી ગયા છતાં તે દુઃખદ પળોમા જ પરમસુખને કેમ પામી શક્યા ? એ પ્રશ્નનો ઉત્તર તમારું આત્મસાત્ થતું લેહજ્ઞાન તમને બેધડક આપી દેશે.

અન્નિકાપુત્રે ત્રિશૂળે વીધાતાની સાથે અષ્ટકર્મોને વીધી નાખ્યા શી રીતે ? એ વાત આશ્ચર્યજનક નહિ લાગે.

પર્વતની ધારેથી મો ફાડીને ઊભેલી ખીણમા પડતાની સાથે હાડકાના ચૂરેચૂરા થતા સર્વ કર્મોના ચૂરેચૂરા કરી નાખ નારા અનંતની મહાત્માઓના અંતરમા કયું જ્ઞાન રમતું હશે એ વાત સમજતા તમને પળનોય વિલંબ નહિ થાય.

કાળસુખા ભૂખ્યા વાઘના તીક્ષ્ણ નહોરોથી જેમના આંતરડા બહાર ખેંચાઈ ગયા છે, જેમના મુખ એ વાઘના દાંતોમા ભીસાઈ પીસાઈ ગયા છે એ મહામના મુનિભગવતો શી રીતે સમાધિસ્થ રહ્યા હશે એ કોયડો પળવારમા ઊઠેલી જશે.

લેહજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરો પછી જીવનમા એક જ કર્તવ્ય દેખાશે, કાચાને તપાવી નાખવાનું, આત્માને ઉગારી લેવાનું પાદાના વાકે પખાલીને દેવાતા કામની વાંત ઉઘાડી, પડતાની

સાથે જ જીવનમાં સ્વસ્થતા લેવાની કલ્પવૃક્ષમાં તપશ્ચર્યા ફેલાઈ જશે.

એવો તપશ્ચર્યા તનના સ્વ શોભાને ક્ષમ કરીને તનશુદ્ધિ કરીને જ રહેશે મનની તમામ પાપવૃત્તિઓનો વિનાશ વેરીને એને નિમળ કરીને જ જ પશે. તનની નીચા ત્રિતા તો ઠીક પણ ચિત્તની પાપક્ષમજનિત નિમળતા પ્રાપ્ત થયા પછી જે અનિર્વાચ્ય મસ્તી માણવા મળે છે તે સાથે જ વધુ નાપીત છે.

કરો અને જુઓ સિવાય બીજી કાંઈ જ કહી શકાય તેમ નથી.

પણ એકલું ભેદજ્ઞાન બસ નથી. સાધુતાના જોજસ માટે ની એ અકબી સિદ્ધિ છે પૂણસિદ્ધિ માટે તો ભક્તિજ્ઞાન પણ અનિવાર્ય છે કે જેમાંથી ઉત્તમ કારિના જપની સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે અને જે જપ અનુસમ ચિત્તશાન્તિની કેન કરે છે આ જીવનમાં સ્વસ્થસ્વ કોઈ હોય તો તે જન ત જીવતી દેવાધિદેવ ત્રિલોકનાથ તારક પરમાત્મા સિવાય બીજી કોણ કોઈ શકે છે ? તમે એની સિદ્ધિનું સૂક્ષ્મ અવલોકન કરો. એની કલ્પના અને સહજ પશ્ચાદ્દેશિકતાને ખૂબ ખૂબ વિચારો. હું સાચું જ કહું છું કે તમને એ દેવાધિદેવ વીતરાગ પરમાત્માનું ઘેલું લાગે. તમે એને એડને નાથી ભેટો. એના હિતોપદેશના બે બોલ સાંભળતાં યોગના ઘર્ષ જશે. એના સ્મરણમાત્રથી શમશમ ક્ષમા થઈ જશે, અને એ વખતે તમે એના નામજપ વિનાના ક્ષિપને કહા-

કને કે પળને પણ દુર્દિન જેવી અનુભવશે. જગત જ્યારે અધારનિદ્રામાં આગોટશે ત્યારે તમે જાગી જશો, અને એ તારકોના સ્મરણોમાં, એમના નામજપમાં શુભતાન બનશે. લોગીઓનું જગત લોગોના ખડકલા ઉપર ઘેમીને જે આનંદ અનુભવતું હશે એ આનંદનો સાગર પણ તમારી અવાચ્ય મમ્તીના સ્વયંભૂરમણ પાસે ખામોચિયા જેવો વામણો બની રહેશે તમે મેળવો ભક્તિજ્ઞાન અને પછી જપો શ્રીઅરિહત ને રામરામમા પ્રસરી જતા એ આનંદને અનુભવજો. છેવટે તો 'કરો અને જુઓ' એ એક જ વાત અહીં સ્વીકારવી પડશે.

ભક્તિજ્ઞાનમાથી નિષ્પન્ન થતો જપ (ધ્યાન) ચિત્તમાં પ્રશાન્તવાહિતા ઉત્પન્ન કર્યા વિના રહી શકે જ નહિ જો એ ચિત્તશાન્તિ પ્રાપ્ત ન થાય તો જપમાં ખામી સમજજો અને એ ખામી ભક્તિજ્ઞાનની ખામીને લીધે જ માનજો.

જેટલું ઘેલું લાગશે પરમાત્મભક્તિનું એટલો એ નામજપ સફળ બનશે. પછી ત્યાં ચિત્તશાન્તિ અકાટ્ય બની રહેશે જ્ઞાનનું ફળ પરમાત્મધ્યાન છે ધ્યાનનું ફળ ચિત્તશાન્તિ છે.

હવે વિચાર કરો કે મુનિજીવન પામ્યા પછી જો ચિત્તની શુદ્ધિ અને શાન્તિ પ્રાપ્ત ન થાય તો તે જીવનમાં ખીણી શું મેળવીને આનંદ પામવા જેવું છે ? ચિત્તની શુદ્ધિ અને શાન્તિ કેરા જ્ઞાનથી કેરી વિદ્યતાથી કે કેરી બહુશ્રુતતાથી કદાપિ રાકય નથી એ માટે તો દેહાત્માનું સેદજ્ઞાન અને પરમાત્માનું ભક્તિજ્ઞાન, અનિવાર્ય છે.

મોક્ષક્રમકરણમા ધમ શુદ્ધિરૂપ અને પુષ્ટિરૂપ એમ બે પ્રકારનો કલ્પો છે. શુદ્ધિધમ સિદ્ધિ યામ છે સેદનાનજનિત તપથી અને પુષ્ટિ પુરુષકમના બધસ્વરૂપ (ધર્મ)ની સિદ્ધિ યામ છે જાતિજ્ઞાનજનિત તપથી. પાપવૃત્તિને ક્ષય કરીને તપ ચિત્તશુદ્ધિ કરે. પુરુષકમનો બધ કરીને જપ ચિત્તને પુષ્ટ કરે. શુદ્ધ અને પુષ્ટચિત્તમાં જ લોકોત્તર જ્ઞાનફળ મળે. ઠાણ્યો થયા કરે. જો ચિત્તને જ જગતનાં દુઃખકારિણનાં દશન થાય અને જો જ ચિત્તમાં અશરણ અસંકલ્પ જગતનાં જીવોના ઉદ્ધાર કરવા માટે જરૂરી ચિત્તનમ્ર થવનાં સમર્થ થઈશું. વૃથાશરૂ કરતાં સ્કે.

વિધના જીવેના તાપ-સત્તાપોને સમૂહ શમાવી કેવા માટે જે શીતલજલની જરૂર છે જો શીતલજલના ધોધના ઉમમ સ્થાનો છે મહામુનિના શુદ્ધ અને પુષ્ટ ચિત્તની ભૂમિ યો. ત્યાં જ જો દિવજલોની સેરા ફૂટે છે અને જોની ઊંચો થોમર જીવીને ભક્ષ્યે બળતા જીવોના સ્વ સત્તાપોને શમાવી શકે છે.

શુ આ જોઈ આત મહાન જ્ઞાનફળની ? ભૂટે બળીને ભક્ષ્ય થઈ જતા જીવોને ઠાણ્યમા ઠાઈ વણનાલીત જ્ઞાનફળની શુ ? જો હા, તો તે જ્ઞાનફળની પ્રાપ્તિ કાળે ચિત્તને શુદ્ધ કરે, પુષ્ટ કરે અને તે શુદ્ધિ પુષ્ટિ કાળે તપજપ ના તેજ તમારા જીવનમા ચલાવી દો. અને જો તેજ કા ? સેદનાન અને જાતિજ્ઞાનની સમગ્ર જાણવો. જો તમી સ્વ-પરના કિલકણથી નીપજતા જ્ઞાનફળની લોકોત્તરસ્થાને નહિ

કલ્પી શકો તો તમારા અતિ મહાન દુર્ભાગ્ય સાથે જીવન
ટકરાશે અને તમને લોગી જગતના લોગ આનંદના કાદવમા
રગદોળશે મુનિ જ મટાડીને નહિ, પણ માનવ મટાડીને
તમને લેમ જેવું એક જડબુદ્ધિ પશુ બનાવશે

હવે તમારે જ પસંદગી કરી લેવાની છે, લોગના તુચ્છ
આનંદ અને હિતકરણના લોકોત્તર આનંદ વચ્ચે

જો તમે શુર્વાદિના અનુગ્રહના ભાજન બનવાના પરમે-
શ્વ સદ્ભાગ્યને વરી ચૂક્યા છો તો હવે એ લોકોત્તર આન-
ંદની જ સ્પર્શના એ અનુગ્રહના બળથી મેળવવાની ઇચ્છા
કરજો એવી મારી વિનમ્ર સલાહ છે તુચ્છ પ્રલોભનોમા કયાય
ભટકાઈને ભૂલા પડશે મા' જીવના જીવનને મરણથી પણ
બહતર બનાવવાના એ રત્ના આપણને શોભે ખરા ? સાધુતા
નું ઓજસ તપજપના તેજથી જ રેલાય છે એ હકીકત-
ને અતરથી વધાવી લો લેહજાન અને લકિતજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરો
ચિત્તને શુદ્ધ અને પુષ્ટ બનાવો સ્વને સ્વસ્થ કરો, ચરમે
શાન્ત કરો, જીવનનું આ જ કર્તવ્ય છે મુનિનું આ જ
જીવન છે મૌન આનું જ નામ છે

લોગીઓ જ્યાં લલચાર્થને લપમી પડ્યા છે ત્યાં મુનિ
પણ જો લલચારે અને લપમતો રહેશે તો લપસતા જતા
લોગીનું ણાવડું કોણ ગાલશે ? કર્તવ્યનો વિચાર કરો આનંદ
કરતા કર્તવ્ય વધુ મહાન છે એ મત્રવાક્યને જો કદી પણ
વીમરશો નહિ તો તપજપ વિનાનું મુનિજીવન પળભર
પણ ન નભાવી શકાય એમ લાગ્યા વિના રહેશે નહિ

મુખ વિરાગની સાત સાવનાઓ

દુઃખવિરહ તો આખી દુનિયા છે દુઃખથી વિરહત જ્યાં
માટે કેમ સાવના સાવવાની જરૂર જ નથી. એ તો ખનાદિ
કાળથી સવ સચારી જીવનુ સિદ્ધજીવન છે દુઃખથી સૌ
કેમ નાસે છે દુઃખની ક્ષપનાથી પણ સદુ મૂળે છે નિર્ગો
દિયો જીવ પણ દુઃખથીજ છે અનુસવાસી દેવ પણ દુઃખથીજ
છે ! માતાના પેટમાં રહેલું બાળક શું કે પેટમાં સળવળતો
કૃમિ શું—તમામ દુઃખથીજ છે

પણ પાપથીજ તો વિરહ જ હોય છે તેથી જ મુખથીજ
પણ વિરહ / જોવા મળે છે દુઃખ સહેલુ તો બહુ સહેલુ
છે પણ મુખ સહેલુ પણ કંઈ છે દુઃખ આવે તેમાં દીન
ન બને તેણે દુઃખ સહ્યું છેવાય. મુખ રોડપુ આવે, બળે
બળે વીજળી વળે છતાં તેમાં જે દીન ન બને તેણે મુખ
સહ્યું છેવાય.

આ દુઃખદીનતા અને મુખદીનતા એ કારમી આત્મ

ઘાતક અસહિષ્ણુતા છે પણ એમાય દુઃખદીનતાએ જીવેનો જેટલો ભોગ લીધો છે, એથી ઘણો વધુ ભોગ સુખદીનતાએ લીધો છે

માટે જ હજી દુઃખ સારુ રે ! સાતમી નારકના કાળા ડીબાગ અધારામા લોખ ડી દીવાલો સાથે માથા અક્ષાળીને તૂટી પડવું સારુ પણ જગતની મોહિનીના લેપ તો અતિ ખરાબ ! મહાભય કર ! શુરુગમથી શ્રીજિનશાસનનો મર્મ પામે તે જ સુખની ભયાનકતાને પામે અને સુખથી વિરક્ત બનવા કમરતોડ ચત્નો કરે

દુઃખવિરક્ત એ વસ્તુતઃ વિરક્ત જ નથી દુઃખવિરક્ત આત્મા મહારાગી હોઈ શકે, મહાપાપી પણ હોઈ શકે, મહાદુષ્ટી પણ હોઈ શકે જ્યારે સુખવિરક્ત આત્મા મહાપાપી તો ન જ હોઈ શકે, અને સુખી અવશ્ય હોય સુખ તો અતરની વસ્તુ છે ! સુખની સામગ્રીના ખડકલામા બેસી જવાથી જ સુખી થઈ જવાતું હોય તો રોકફેલર કે એન્ડ્રુઝ કાનેંગી જેવા અબજોપતિ મહાસુખી હોત એમની આત્મકથામા દિલની દર્દકથા કદી અકાઈ ન હોત

સુખ ચિત્તની શાંતિમા છે ! આ વાત એકવીસમી સદીના માનવોને નથી સમજાણી એનું જ પરિણામ એ આવ્યું છે કે એણે સુખઆમગ્રીમા સુખ માની લઈને એનો ખડકલો ક્યે જવાનો જ ગી પુરુષાર્થ આદર્યો છે ! પણ એ સામગ્રી મેળવવાની ચિંતા, મેળવ્યા પછી રક્ષણની ચિંતા, ખોયા પછી વિ. ૮

મેમુમાર ચિંતા અને ફરી મેળવવાની વિતાના વિષયકીમા માનવમન કેટલું અશાન્ત બની જાય છે એનો વિચાર આવતું બુદ્ધિમાન બહુતું માનવપ્રાણી કેમ નહિ કરતું હોય ?

એર. મુખથી વિરક્ત જવા માટેની આ તો સ્વલ બાબતો છે. આપણે તો આજે કોઈ પણ એક મુખ સામગ્રી નજર સામે રાખીને એની આરે બાબુ પ્રકલિપ્ત રેવી છે અને એની બધી બાબુઓનું સુસુક્ષ્મ નિરીક્ષણ કરીને શોધી કાઢવું છે કે એનામા ધીરોધીય સૌંદર્ય પણ છે કે ને ભયભ્રમ વિષયકનાં જ મોહક પ્રતિબિંબ છે જેને આત્મલેપતા ધોરી જ પડેમા પ્રાણ આત્મા બચ !

જગતનું કોઈ પણ મુખ હાલે તેની ઉપર જોઈમા જોઈ સાત વિચાર કરી શકાય તેમ છે આપણે તેને મુખવિ રાજની સાત ભાવનાઓ ઠીકથી વાંચે ત્યારે હવે એ ભાવનાથી શક્તિ થઈએ

ઝઢી તે સાત ભાવનાના નામોને નિર્દેશ કરીશ.

- ૧ અગણિત જીવોનો કચ્છરવાણ
- ૨ અસીમ ઉપકારીની ભયકર અવસ્થા
- ૩ વિનાશી સ્વરૂપ
- ૪ હુ અપવીકાર સ્વરૂપ
- ૫ પરલોકમા વિપાકકદુતા
- ૬ ઇહલોકમા અતૃપ્તિનું જાન

૭ કર્મરાજની નજરકેદ.

હવે ક્રમશઃ સદ્ગુણમા દરેક ભાવના ભાવીએ

પહેલી ભાવના એક સમારગી આત્મા છે બપોરનો સમય છે તેની પ્રિયતાઓ સ્તવ ઉપર ચાની તપેલી મૂકી છે તપેલીની નીચે ભડક છે તપેલીના ઉપર જળમાથી વરાળના ધુમાડા નીકળી રહ્યા છે આ દશ્ય તમારી આખ સામે કલ્પો હવે ક્રમશઃ ભાવના ભાવીએ

આ પીનાતુ સુખ મેળવવા પૂર્વે બે બાબતો બને છે તેમા પહેલી બાબત એ છે કે અશિક્ષણના, અપકાયના, વાયુકાય વગેરેના અસખ્ય જીવોનો કચરઘાણ બોલાવી દીધા પછી જ ચાનો 'ટેસ્ટ' માણી શકાય રસનાની ચળને કે મનની વાસનાને માત્ર શાન્ત કરવા માટે અસખ્ય જીવોના જીવોનો ભોગ લઈ લેવો અને એમની કબર ઉપર બેસીને ચાનો કપ મોઝે અડાડવો ! ! ! શુ એ ચાના સુખમા રાહુપો માણવા જેવો છે ? શુ અગણિત જીવોનો કચરઘાણ બોલાવી દેવાનો માનવને કોઈ અધિકાર પ્રાપ્ત થયો છે ? સૌથી વધુ બુદ્ધિમાન પ્રાણી પોતાના બુદ્ધિબળનો આવો ઘાતકી વિનિયોગ કરી શકે ખરુ ?

અનેક જીવોને શાન્તિ આપવાને સર્જાએલ માનવ પોતાની પુણ્યશક્તિને, જીવોને નિષ્પ્રાણ કરવા માટે વેડફી મારશે ? જીવતા જીવોને આ રીતે સળગાવી દેવાનું ભયાનક સાહુક માનવની બુદ્ધિથી થશે ? જો ના, તો એ સુખ ભોગવવા

જેવું કહેવાય ? એ સુખ સાચું કહેવાય ? એ સુખ ધિક્કારી નાખવા જેવું નથી શું ? અત્યંતિ જીવોનો કમ્પશનથી બાંધાવી રીધા વિના જે માણી જ ન શકાય એવા સુખમાં તે શક્ય થાય ! એનાથી તો નાસતા-ભાગતા રહેવું એ જ શ્રેષ્ઠ !

હવે ખીજી ભાવનાથી ભાવિત થાઓ. અનતાનત અરિહંત પ માર્માઓએ આ સુખને તિરસ્કાર્યું છે એને ત્યાજ્ય કહ્યું છે આપણા ઉપરની અસીમ કડુણાને કારણે એમણે વીર્ય કર નામકમ બાધ્ય અને એ કર્મના વિપાકોદય થતા જ સર્વ પ્રથમ સર્વમની હેશનાનો પોષ વહાળ્યો ! જેમા સાંસારિક સુખોને હેય કહીને એ સુખોનો નબર જ કાઢી નાખ્યો. એમણે સ્પષ્ટ કહ્યું કે ‘જન્માર્માઓ ! આ સુખોમાં શબ્દો નહિ, એમા યોગદ બાવા જેટલું જ સાચું કહ્યું જ નથી.

અનત ઉપકારીની એક જ વાત હતી. એક જ આ આગા હતી કે આશ્રય સ્વયં હેય છે હવે આ આસાને પત્ર નીચે કચડી નાખ્યા વિના બાતુ સુખ માણી શકાય ખરું ! એમણે આપણી ઉપર કડુણાના પોષ વરસાળ્યા એવા અનતા નત શામનપતિઓની ઘાર અવજા કર્યા પછી જ જે સુખ લોગવી શકાય તે સુખને કદાપિ સાચું માની શકાય નહિ એવા સુખથી સુખી થયા કસ્યા તો બહેતર છે કે સિખારી બનીને ઉપકારીના ભજનિયા પ્રતા રહેવા !

તમી અવરના ખૂન ઊંડાવુમાં બેસીને થોડો સમય ગરકાવ થઈ જશે અને પછી વિચારને કીર્તિરહિત ભગવતોની અનત

ઉપકારકતાને, અગાધ કરુણાને ! અને એ બે વચ્ચે સેતુ બનેલી ઘોર સાધનાને ! તો તમને બરોબર સમજાશે એમનું અદ્વિતીય પરમૈશ્વર્ય ! અને ત્યારે જ તમને એમ લાગી જશે કે આવા લોકોત્તર ઉપકારી ભગવતોની આજ્ઞાને સંસારના તુચ્છ સુખ ખાતર પગ નીચે કચડી નાખવી એ તો મહાપાપ છે ! ઘાતકી કૃત્ય છે ! દરેક પાપકર્મ વસ્તુતઃ તો તેથી જ પાપ બને છે કે ત્યાં આવા અનંત ઉપકારક ભગવતોની અવજ્ઞા થતી હોય છે એ અવજ્ઞા જ ઘોરાતિઘોર પાપ છે એમની આજ્ઞાનું પાલન જ શ્રેષ્ઠાતિશ્રેષ્ઠ ધર્મ છે તુચ્છ સુખની રાખ ખાતર સો સો રૂપિયાની આજ્ઞાની નોટોનું બડલ સળગાવી મારવું એ કેટલી બધી બેવકૂફી છે ! પોતાની જ જાતે પોતાનું ખૂન કરવા જેવું કેવું આપઘાતી વલણ છે ? આ થઈ બીજી ભાવના

અગણિત જીવોની હત્યા અને અનંત પરમેષ્ઠિ ભગવતોની અવજ્ઞા એ બે પૂર્વક જ સુખ માણી શકાય તેમ છે માટે આ બેય સુખના હેતુ કહી શકાય અને તેથી તેમને સ્તવના ભડકાઓના સ્વરૂપમાં, યાની તપેલીની નીચે જોવા જોઈએ હવે ત્રીજી અને ચોથી ભાવના લઈએ

આ પીવાનું જે સુખ છે તેના બે સ્વરૂપો છે એક તો સુખવિનાશી છે અને બીજું એ દુઃખ પ્રતિકારસ્વરૂપ છે

ત્રીજી ભાવના

વિશ્વની કોઈ પણ સૌંદર્યમૂર્તિ લાવો, કોઈ પણ ભવ્યતા લાવો, કોઈ પણ મોહકતા લાવો, પણ તમને ખબર છે

કે એ બધાયના લલાટે વિનાશિતાનું કાળુ કલક લાગી વૃક્ષ
 છે જે ટાપુ સૌદર્ય જ મે છે તે પળથી જ તેના લલાટે
 'વિનાશી' એવો કાળો લોહપટ્ટ જકડાયેલો જ એવા મને
 છે એન્ધુ જ નહિ પણ જ મતાની સાથે જ એ મુલુના મો
 તરફ ભય કર વેગથી ખડેલાતું બચ છે ત્યારે આસોસની વાત
 એ છે કે મોહનને સૌદર્યના કશું ન કરવા માટે આજો
 આપી પણ પેલા કલકને એવા માટે તો અધાપો જ આપ્યો !
 છતાં જેમને એ કલક વાચતા આવડી ગયું એ આદમાઓ
 વસંતસતા સૌદર્યને એ જોઈ એમ ત્યાં ને ત્યાં પડતું મૂકી
 ને નાચી છૂંચા ઘેઘરવનમાં ! અભયતર જીવનમાં ! નયનનો
 ખ્યાર છૂટ્યા વિના ઇંધર ભજતો નથી અને તેથી જ નયન
 નો ખ્યાર એ ભય કરમાં ભય કર ઠોઠિતું પાપ છે

ઈંટ ઉપર ઈંટ ચોઠ્યે જતો એક શ્રીમત માણસ મોહક
 ઈમા ત ખી કરી દે છે અને નામ આપે છે તરકક ! એમા
 બાણે કે શાન્ધિત આણુક માણુતો આખામ વિશ્વને વીસરી બચ
 છે એનું અજેજન સ્વાસ્થ્ય મય જતી રહે છે પણ એને ખબર
 નથી કે એ સૌદર્યભરી ઈમાસ્તને લલાટે વિનાશિતાનું કલક
 એના જન્મ સાથે જ લાગી વૃક્ષુ છે ! એ ઈમાસ્ત પ્રતિષ્ઠા
 વિનાશના કાળમુખ તરફ વેગથી ધસી રહી છે ! જેર કાલ
 ઈમાસ્ત મોડો વધુ સમય પણ ટકી ગઈ પણ એમાં આરામથી
 મુનારો જ સમયાનમાં જઈને સૂઈબાય છે લીલાકામ જગી
 મો બેલો રહી બચ છે પણ એ જગીવાનાં પુષ્પોને સુવનાસ
 ની હસ્તી જ એવાઈ બચ છે હબરો કરન્સી નોટો અને

સેકડો તોલા સોતુ અકબંધ રહી જાય અને જીવનની ખેતી કરી નાખીને જેણે એ મેળવ્યું, સેકડો જીવેના જીવન ઊભા સળગાવી નાખતા જેના અતરે જરાય આચકે ન ખાધો એ અરમાનો અને અહુકારોનું બાવલું ધરના દીકરા, દીકરી કે નોકરો અને પત્નીઓ માટે ગણાતું 'શેઠ' નામનું ખેવકુંદ (૧) પ્રાણી એકાએક કયાક સદાને માટે આદ્યુ જાય આ બીના શુ ઓછી ગભીર ગણી શકાય ! કાળપુરુષે વિશ્વની પ્રત્યેક ભવ્યતાને, પ્રત્યેક સુદરતાને નાશવત બનાવીને કલકિત કરી મૂકી છે વિનાશીના તે ખ્યાર શા ? વિનાશીના મોહમા ત્રાસ થઈ જાય એવા ભયકર હટરો અવિનાશીને ખરડે બીકાય એનો કશો જ વિચાર કરવો નથી ?

આપણને કોઈ પદાર્થ લલચાવે છે, મનને ગહેકાવે છે અને તેની પાસે પાપ કરાવે છે તેનું કારણ એ જ છે કે તેની વિનાશિતાનું કલક તે વખતે નજર બહાર થઈ જાય છે જો કલક નજર સામે રમતું જ રહે તો કમંડાળની મબલ નથી કે ક્યારે પણ કયાક કાળો ડેર મચાવી શકે ! કોઈનો એકાએક ભોગ લઈ લે !

હવે ચોથી ભાવના ભાવીએ ચાતા સ્વાદનું મુખ શુ કે ઊઘનું મુખ શુ ? બધાય છેવટે તો હુ ખનો પ્રતિકાર કરવા સ્વરૂપ જ છે

બજબજતો બપોર હોય, ખૂબ તરસ લાગી હોય એ વખતે સ સારી માણુમને ઘરની માટીની મટકીનું ઠંડું હીમ જેવું

કે જો બધામના લલ્લાટે વિનાશિતાનું કાળું કલક લાગી શુ મુ
 છે ? દોષ સૌદમ્ય જ મે છે તે પળથી જ તેના લલ્લાટે
 'વિનાશી' એવો કળો લોહપટ્ટ જઠરાએડો જ ભોળા મળે
 છે એનું / નહિ પણ જ મતાની સામે / જો મૃત્યુના મો
 તરફ ભય કર વેગથી ધડેલાનું જાય છે જારે જાહસોસની વાત
 જો છે કે મોહરાજે સૌદમ્યના હથાન કસવા માટે આજો
 આપી પણ પેલા કલકને ભોળા માટે તો બધાપો જ આભો !
 છતાં જેમને જો કલક વાજતા આવડી ગયું જો આદમાએ
 તસલસલા સૌદમ્યને જો જીને જોમ ત્યા ને ત્યા પડતું મૂકી
 ને નાન્દી છૂંચા ચેલૂસ્વનમા ! ખલ્લતર છવનમા ! નશ્વરનો
 પ્યાર છૂટ્યા વિના ઇશ્વર ભજતો નથી. અને તેથી જ નશ્વર
 નો પ્યાર જો ભય કરમાં ભય કર ડોળિયું પાપ છે

ઈંટ ઉપર ઈંટ ગોઠવે જતો જો ક ક્રીમ ત માણસ મોહક
 ઈમારત ખડી કરી હે છે અને નામ આપે છે તલકદ ! જોમ
 જાણે કે શાન્તિ આજુઠ માણસો આજામ વિશ્વને વીસરી જાય
 છે જોનું અગેઝ અ સ્વાર્થમય જની રહે છે પણ જોને ખજાર
 નથી કે જો સૌદમ્ય કરી ઈમારતને લલ્લાટે વિનાશિતાનું કલક
 જોના જ મ સામે જ લા II શુક્રમુ છે ! જો ઈમારત પ્રતિપળ
 વિનાશના કાળમુખ તરફ વે ધી ધસી રહી છે ! જેર કમળ
 ઈમારત ઘોડે વધુ સમય પણ ટકી ગઈ પણ જોમાં આશામથી
 મુનારો જ સમથાનમા જઈને સૂઈ જાય છે લીલાલમ જળી
 જો લલ્લા રહી જાય છે પણ જો જગીવાનાં પુષ્પોને સુખનારા
 ની હલ્દી જ જોવાઈ જાય છે હલ્લશે કરન્દી નોટો અને

સેકડો તોલા સોતુ અકમંધ રહી જાય અને જીવનની ખેતી કરી નાખીને જેણે એ મેળવ્યું, સેકડો જીવોના જીવન ભીમા સળગાવી નાખતા જેના અતરે જરાય આચકો ન ખાધો એ અરમાનો અને અહુકારોનું ખાવલું ધરના દીકરા, દીકરી કે નોકરો અને પત્નીઓ માટે ગણાતું 'શેક' નામનું ખેવકૂદ (૧) પ્રાણી એકાએક ક્યાક સહાને માટે ચાલ્યું જાય આ ખીના શુ ઓછી જાલીર ગણી શકાય ! કાળપુરુષે વિશ્વની પ્રત્યેક ભવ્યતાને, પ્રત્યેક સુદરતાને નાશવત ખનાવીને કલકિત કરી મૂકી છે વિનાશીના તે ખ્યાર શા ? વિનાશીના મોહમાં ત્રાસ થઈ જાય એવા ભયકર હુટરો અવિનાશીને બરડે ઝીકાય એનો કશો જ વિચાર કરવો નથી ?

આપણને કોઈ પદાર્થ લલચાવે છે, મનને બહેકાવે છે અને તેની પાસે પાપ કરાવે છે તેનું કારણ એ જ છે કે તેની વિનાશિતાનું કલક તે વખતે નજર બહાર થઈ જાય છે જો કલક નજર સામે રમતું જ રહે તો કર્મરાજની મજાલ નથી કે ક્યારે પણ ક્યાક કાળો કેર મચાવી શકે ! કોઈનો એકાએક ભોગ લઈ લે ।

હવે ચોથી સાવના લાવીએ ચાના સ્વાદનું સુખ શુ કે જીઘનું સુખ શુ ? બધાય છેવટે તો દુખનો પ્રતિકાર કરવા સ્વરૂપ જ છે

બળબળતો બપોર હોય, ખૂબ તરસ લાગી હોય એ વખતે સસારી માણસને ધરની માટીની મટકીનું ઠંડું હીમ જેવું

પાણી જે આનંદ આપે તે જ આનંદ, તે જ મટકીનું તે જ પાણી શું માલ માસની કઠકતી ઠંડીમા આપી શકે ખરું ? કેમ નહિ ? કેમકે માલ માસમા તૃણનું દુષ્કૃતિ જ મરુ ન હતું એટલે જળથી અકળાઈને એને ધક્કો મરવાનો પ્રયત્ન જ ન હતો. જ્યારે શીતમઋતુની એક બપોરે સખત તૃણ લાગી એટલે એ દુષ્કૃતિ થયું એથી એ માણસ ખૂબ અકળાયા પછી ઠંડું પાણી પીવા દ્વારા તેણે એ દુષ્કૃતિને ધક્કો જ માર્યો ! એથી પોતાને સુખી માની લીધો !

સસારના ઠોઠ પણ સુખ માટે બા ન્યાય છે સુખી થવા માટે દુષ્કૃતિ થશે પછી ખૂબ અકળાવો. પછી એને ધક્કો મારો અને સુખી થઈ ગયાની કલ્પના કરો.

આઠ કલાકની બારે મજૂરી કરીને શાકીને હોયપોય ઘઉં અથોડો, ઘર લેજો અથોડો, એક મજૂર વસઘસાટ લેવનો જ આનંદ માણે છે તે જ આનંદ લક્ષ્યાધિપતિનો એક નબીશ કે જેણે ક્યુ મ કમ ક્યુ નથી ઉપરથી બપોરે બે કલાકની લાંબ ખેતી નાંખી છે તે શું અનુભવી શકશે ? કે પછી બાર વાગ્યા સુધી અનિદ્રાથી પીડાઈને આઘાટવા કરશે ? લાખ રૂપિયા નો માલિક હોવા છતાં તેને વસઘસાટ લાંબતું સુખ કેમ નહિ ? અને મજૂરને એ સુખ કેમ ? એક જ ઉત્તર છે કે જે ચાકતું દુષ્કૃતિ કરે તે જ નિદ્રાનું સુખ માણી શકે

હજી એક દયાનંદ આપુ સાત બહેનો ઉપરના એકના એક લાઈને તાવ આપ્યા. નબળા સો, એક અને બે ડિગ્રી

થઈ ગયો । ઘરમા બધા એકદમ અકળાઈ ગભરાઈ ગયા ! ડોક્ટરને ફોન કરીને એકદમ ખોલાવ્યા તાવ તો વધતો જતો હતો ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ ડોક્ટરે ભાઈને તપાસ્યા । તરત ઈન્જેક્શન આપ્યું અડધા જ કલાકમા તાવ ઊતરતો ચાલ્યો પાંચ, ચાર, ત્રણ બે, અને એકદમ બધા આનંદમા આવી ગયા । હવે આ કેવી મજા ! પહેલા બે ડિગ્રી તાવ હતો ત્યારે જે બધા ગભરાઈ ગયા હતા તે જ બધા હવે બે ડિગ્રી થતા આનંદમા આવી ગયા । આનું શું કારણ ? એ જ કે પહેલા છ ડિગ્રીના તાવની ચિંતાનું દુઃખ ઊભું થયું ન હતું એટલે એ બે ડિગ્રીનો તાવ આનંદજનક બન્યો ન હતો, જ્યારે પછી છ ડિગ્રીના તાવનું દુઃખ ઊભું થયું ત્યાર બાદ બે ડિગ્રી તાવ થતા તે દુઃખને ભારે ધક્કો લાગ્યો આવું જ છે સંસારનું સુખ ।

કંકડતી ભૂખ લાગ્યા પછી જ લોજનનું સુખ મળે । એ જ દૂધપાકનો પહેલો ખીન્ને વાડકો આનંદ આપે અને તૃપ્તિ થઈ જતા, ભૂખનું દુઃખ શમી જતા, કોઈ ત્રીજો વાડકો ધરે તો ભાઈ આનંદ પામવાને બદલે બરાડી ઊઠે

પેલા દુઃખી માણસના મિત્રની વાત તમે નથી જાણતા કે જેણે દુઃખી મિત્રને સુખી કરવા તેની રૂપિયા બસોની પૂછ ખર્ચાવીને ખૂબ દુઃખી કરી મૂકેલો અને પછી કેમશ વસ્તુઓ વેચાવતો ગયો અને પેલા દુઃખી માણસ વસ્તુના ત્રાસમાથી મુક્ત થતા પોતાને ખૂબ સુખી થતો જતો માનવા લાગ્યો ।

ચોરાએલા દસ હજારમાથી પાંચસો ઓછા થાય અને

બાહીના પાછા મળે તો કેટલો આનંદ થાય ? હમ હમણે જૂમ થયા ન હોત તો આ આનંદ યાત ખરો ? નહિ જ આ બધું જો જ સૂચવે છે કે અતના તમામ સુખો દુખને ધક્કો મારવા સ્વરૂપ છે જેટલું વધુ સુખ ભોંઈએ તેટલું વધુ દુખ અનુભવવું જ ભોંઈએ.

જેટલો પાથો કીડો તે શ્રી ઈમાસ્ત શ્રીની લઈ શકાય ને ? કપડાં ઠીક ઠીક મેલાં થાય તો / પોથા પછી તેની વિભૂષાથી મન જેવું પ્રસન્ન થાય છે તેવી પ્રસન્નતા રાજ બરોજ કપડા પોનારને ન જ અનુભવવા મળે. જૂમ થાઈ નાંખ્યા બાદ જ બ્રાહ્મણ સુખ શુ વસ્તુ છે તે સમજવા મળે છે જાસ્તુ આ છે સામાજિક સુખનું બીજું સ્વરૂપ.

પહેલું સ્વરૂપ છે વિનાશિતા. બ્યારે બીજું સ્વરૂપ છે દુખપ્રતિકાર આમ બે ભાવના સુખના હેતુની થઈ અને બે ભાવના સુખના સ્વરૂપની થઈ.

હવે ભાવીએ પાંચમી ભાવના —

આની તપેલીમાથી વશળના ખૂમાશ નીકળે છે ત્યાં આ ભાવના વિચારે. આના સુખ માણનારનો પરસોડા કમ કર બને છે આ છે આમાથી નીકળતો ખૂમાડો.

તમે સામગ્રી છે ને પેલી બાજ અને તેના વાછરડાની વાત ? આટલીના વસ્ત્રી બોસરીમાં એક બાજુ ગાય અને તેનું વાછરડું બાંધેલું છે અને સામી બાજુએ બાકડો બાંધ્યો છે આટલી રજા પેલા બાકડાને લીલા જ્ય પેટ ભરીને ખવડાવે છે અને ગાયને તો સૂકું ઘાસ જ !

દિવસો ગયા બોકડો તો લઈ થઈ ગયો એક દિવસ પેલુ વાછરડુ એની માને પૂછે છે, “મા, તુ રોજ દૂધ દે તોય તને લીલા જવ ન મળે અને પેલો બોકડો કશુંય દેતો નથી તોય એને કેમ લીલા જવ મળે છે ? આપણને પણ લીલા જવ મળવા જોઈએ ને ?” માએ ગંભીર બનીને બચ્ચાને કહ્યું, “બેટા, આપણે ન જોઈએ એ લીલા જવ ! એના મૂલ ચૂકવવાનો જ્યારે દિવસ આવશે ત્યારે એ બોકડાને ભારે પડી જવાતું છે” અને .

એક દિવસ આવી ગયો ખાટકીને ત્યાં મહેમાન આવ્યા ખાટકી તો બેડો છરાની ધાર કાઢવા ! સૂર્યના કિરણોથી ચક્ર-મકતો એ છરો જોઈને પેલુ વાછરડુ તો ધ્રુજવા લાગ્યું અને માની ગોદમાં ભરાઈ ગયું ! તે વખતે માએ કહ્યું, “બેટા, આ તો લીલા જવના મૂલ ચૂકવવાનો અવસર આવ્યો છે લીલા જવ ખૂબ ખાઈને લઈ બનેલા બોકડાની આજે કતલ થઈ જશે ! !” વાછરડાએ તો એ સાબળતા જ ચીમ નાખી !

થોડીવારમાં તો એ તગતગતો છરો બોકડાના ગળા ઉપર ફરી વળ્યો લોહીના ખાખોચિયામાં બોકડાનો દેહ ઢળી પડ્યો !

સામારિક સુખો તત્કાળ મધુર છે, પણ પરિણામમાં તો અતિકટુ છે આ વાત જો આપણા ખ્યાલમાં બરોબર બેસી જાય તો ગમે તેવા મોહક પ્રલોભનો આપણા અત-

જેને અડી પણ શકે નહિ એવું અતર બનાવ્યું જ છૂટકો છે નહિ તો માઠ રાખજો કે આજનું વિદ્યાસમય વાચન રજા સેકન્ડા કરો મા જાગ જોટલા સમયમા અતરને દુષિત કરી મૂકશે સાતમી નારકના દ્વારે ટકોશ મારશે

આલો, હવે છઠી વાવના વાલીએ જો છે અતૃપ્તિના ઉત્પાદનની ખાલોહનું કોઈ પણ સાસારિક સુખ તૃપ્તિ કરતું નથી, જોકે અતૃપ્તિની કારમી આજ સગાવાં છે માણસ એક વાર કોઈ પણ ભૌતિકસુખને આશ્વેચે છે પછી જો સુખની વાસના જોને છે તી નથી જો પણ જો વાસનાને છેડી શકતો નથી. સ્વપ્નમાં પણ જો જ વાસના જોને પજબા કરે છે જ્યારે રેવી સુખોથી પણ તૃપ્તિ થઈ નથી ત્યારે માનવીય મુન મુખે શી રીતે તૃપ્તિ કરી આપશે ?

જગવાન અદિનાથ સ્વામીજીએ અટકાવુ પુત્રને ઉપકેશ આપતા તૃપ્ત માણસના સ્વપ્નની વાત કહેલી કે જો માણસ સ્વપ્નમાં નહી, નાળા ખાઓધિયા-જાણુ જ પી જાયો, તોય તૃપ્ત તો ન થયો પણ અતૃપ્તિની આજ જમાનક લગકરા માસ્વા લાગી પછી તેની શાન્તિ માટે કોના રેફા વૂસવા લાગ્યો । । ' શુ કહી તેને જોથી શાન્તિ થાય ? આ દુષ્ટાતમાથી આ રાત્રને સ્પષ્ટ સમજવા મળે છે કે ચાતુ સુખ કે સસારનું કોઈ પણ સુખ ભોજવવાથી તેની અતૃપ્તિ વધતી જ જાય છે તો પછી તેવા સુખથી શાન્તિ શી ? જુના વખતની જોક વાત છે કે જોક રાજા અતિ લાલચુ હતો તેણે પોતાના પેશ પાસે જોવી બેઠી બનાવડાવી કે જે લેવા જ બિલકી જાય.

રાજ દાખીને ખાય અને પછી ગોળી લઇને ઊલટી કરી નાખે
એટલે ફરી નવા રસો માણવા મળે, છતાં મરતા સુધી એ
પણ તૃપ્ત ન થયો । । ।

કહેવાય છે કે વૃદ્ધ થયેલા યપાતિએ હજાર વર્ષનું
યૌવન મેળવ્યું (૧) મન ફાવે તેમ ભોગો ભોગવ્યા તોય
તેને તૃપ્તિ ન થઈ । । । સસારના આવા સુખો પાછળ આપણે
ઘેલા બનીશું કે એ સુખોથી વિરક્ત બનીને એ સુખોની
ભયાનકતા વિચારીને સુખ ભૂખ્યા છવોને પથ બતાડશું ?
આપણુ તો આ કર્તવ્ય છે, એને વીસરીને તુચ્છ આનંદોમા
પત્રોટાઈ જઈશું તો દીનહીન જગતનો ઉદ્ધાર કરશે કોણ ?

યાદ રાખજો ગમે તેવા આનંદ કરતા કર્તવ્ય મહાન
વસ્તુ છે ખેચ ઉપસ્થિત થાય ત્યારે કર્તવ્યને જ સ્વીકારવા
સામર્થ્ય બની જવું જોઈએ અનુ પાત્રમી છઠ્ઠી ભાવના
આની તપેલીમાથી નીકળતી વરાળના સ્થાને છે

પહેલી બીજી ભાવના હેતુ સ્થાને છે, ત્રીજી ચોથી
ભાવના સ્વરુપસ્થાને છે અને પાત્રમી છઠ્ઠી ભાવના અનુબંધ
સ્થાને છે આ છ ભાવના સસારના કોઈ પણ સુખને ભયાનક
સાબિત કરી આપે છે એને સર્વથા હેય જણાવી આપે છે
છતાં ક્ષણભર એ સુખને સારુ માની લેવામા આવે તો પણ
સાતમી ભાવના એને નકાસુ ઠરાવી દે છે આ ભાવના
કર્મરાજના નજરકેદના સુખ તરીકે સાંસાનિક સુખોને
બીરહાવે છે

મહાબનાલય વેપારી કે કોઈ રાજા બે રાજકીય સુનામા સપક્ષય તો તેને સમજૂપે નજરકે રાખવામા આવે છે એની જોડ એન્દ્રે મોટો બાગાખાનનો પેસેસ ! ત્યા રહેવાનું ખાવાનું પીવાનું ફાવે તે મોજ માણવાની ! જામ છતાં એ સુખ એને ગમતું નથી સુવણ પિજરના પોપપને ઝમી તેટલા સુદર હો ત્ત વગેરે મળે તોય તેને વનવગદાની દુવા જ યાદ આવે છે

દાશ નિક વિદ્યાન્ સુઆમ જુ નદી કિનારે બેઠા હતા ચીનના સમ્રાટનો દૂત આવીને તેને કહે છે સમ્રાટે તમને પ્રધાનમત્રી નીમ્યા છે માટે રાજમહેલમા ચાલો.

દાશ નિક પશ્ચિત તેને પૂછે છે “ પહેલા મને એ વાતનો જવાબ દે કે તારા સમ્રાટના સ મહાલયમા એ દિવ્ય કામળાની હાલ સુરક્ષિત પડી છે તે કાચબા ત્યા છુવતો થઈ જાય તો ત્યાં રહેવાનું પસંદ કરવ કે ? ” ના પડી તો એ કાલવમા જ રહેવાનું પસંદ કરવ. સુઆએ કહ્યું, તો મને પણ એ જ ઝમે છે પદ મેળવીને તારા સમ્રાટની નજરકેદમા રહીને સુખ સોમવવા કરતા હું પણ સ્વાત ચના કાઢવને વધુ પસંદ કરું છું

સુગન્ધિ બાદમાઓ દેવના ભવમા ત્યાના સુખને કમ રાજની નજરકેદનું સુખ માનીને તેનાથી પરાઈસુખ રહે છે

પદ્મ કના સામ્રાજ્ય કમરાજ જાણે આપે પણ તેનાં સુખ એ નજરકેદના સુખ છે એ કુ સમજી લેવું બોધ્યે બોના કરતા સ્વતંત્રતામાથી પ્રાપ્ત થતું બિહુ બેટકું સુખ પણ અમૃતવૃક્ષ છે જરુ

આ સાતેય ભાવનાથી તમારા અંતરને સતત ભાવિત કરતા રહેો તો તમે તમામ સુખોથી વિરક્ત બનતા જશો. ખાનપાનની કારમી લાલસા, ખાનપાનની તીવ્ર કામના, વિજ્ઞાતીય તત્ત્વના આકર્ષણો વગેરે બધુંય પાણીના પરપોટાની જેમ વીખરાઈ જશે. કયાય કશુય નહિ ગમે કોઈ સુખમા ઠરીને બેસવું નહિ ગમે, સર્વત્ર ચિત્ત ઉદાસ બનશે સર્વત્ર ભોકતૃત્વભાવ ફર થશે અને સાક્ષિત્વભાવ વ્યાપતો જશે, સ્થિર થતો જશે.

જો જીવનમા સુખવિરાગ નથી તો કાંઈ નથી માત્ર વેષધારિતા એ તો ભય કર ડગબાજ છે. પછી તો જગતના સુખો મેળવવા માટેનું એક અનન્ય સાધન જ બની રહે છે એ વેષ આવા દાહિક આચળા ઓઢીને આપણે શું અનંત જીવનોને કારમા દુષ્ટોથી ખીચોખીચ ભરી દેવા છે? જાતે જ જાતને સળગાવી મારવાના ધધા કરવા છે?

હજી આપણે જાગી જઈએ સુખોથી વિરક્ત બનીએ રમા રામાના રંગથી અલિપ્ત રહીએ ખાનપાન અને માનપાનની ભૂખોથી વેગળા રહીએ અને વિભૂષા તથા વિદ્વાસિતા તરફ હંમેશા સૂઝ રાખીએ.

મુનિજીવન જીવી જાણવું હોય તો દુઃખભીરુ નહિ, સાચા સુખભીરુ બનજો. સાચા પાપભીરુ બનજો એ ભીરુતા માટે ભારે નીડરતા લાવવી પડશે, દુષ્ટોથી નહિ ડરવાની અને ઈશ્વર-ઓથી નહિ ડગી જવાની.

[૧૭]

સમય ગોયમ ! મા પમાયણ

૧૯૬૨ની જો નામોશીબરી કહેવાતી સાલ ! પચશીલના
સિદ્ધાન્તની ગુલબોલો પુકાસ્તુ કિન્હી બીની બાઈબાઈની
જવાબબો જબાવતુ માઓ-ત્સે-તુ જનુ ચીન ભાસ્તના સીમાડે
ત્રાટક્યુ ! જને જોઈ સાથે જો સીમાડા સળગી ઊઠ્યા !
ભાસ્ત પસાવિત બહોર થયુ ! જોની નામદાઈ છતી થઈ
થઈ ! વધામધાન નહેરુના અતરમાં સોંકરે લોખાઈ અમેલો
પરાજબનો રામપુરી બપુનો થા ફૂલો જ રહ્યા પ્રાણ લઈને
જ જાઓ !

પણ ત્યારથી જો સીમાડાઓ બગલા બની ગયા શું
ચીન કે શું પાકિસ્તાન-અથવા ભારત-જો સીમાડાઓ સાબકા
બન્યા ! વીસ લાખ ભાસ્તીઓએ હરહરી ગણવેશ ખાસ
કર્યો. કાચમા બૂક બગલામાં લેટો, અતરમાં માલોમની
રક્ષાના શપથ અને લોહીના કણકણમાં ચૌમની ગરમાવો
ભરીને જો સીમાડે રાત્ર માસ્વા લાગ્યા. આનેય જો અપરાજેય
રાત્ર બાહુ જ છે ચોપીસે થ કલાકે બઢોના બખડાટ અને

મુખ ઉપર શૌર્યનો તરવરાટ સાલળવા-ભેવા મળે છે
અડતાલીસ કરોડની ભારતીય પ્રજાના ભારતની તસુ તસુ
ભૂમિનું સરક્ષણ કરવાના શપથ સાથે દરેક ભાગતવીઝ એ
સીમાડે આમતેમ આટા મારી જ રહ્યો છે એક પગની
ગફલતમા ચીની નાગ ભારતભૂમિનો કોળિયો કરી જાય એવી
એ ધાણીઓ ખીચોખીચ સહુને દેખાય છે માટે સહુ સાબદા
છે કોઈ ઊઘતુ નથી ભારતની ભૂમિના રક્ષણની જવાબ-
દારી વીમ લાખ ભારતીય સૈન્યના સમૂહના માથે નથી, પ્રત્યેક
સૈનિકના માથે છે દરેક સૈનિક સમગ્ર ભારતનું રક્ષણ કરી
રહ્યો છે પછી ભલે તે પાકિસ્તાનને અડતી રાજસ્થાનની સર-
હદના અડધા માઈલના કટકા ઉપર જ આટા મારી રહ્યો હોય !

ન સમજાણી આ વાત ? સમજો ત્યારે રાજસ્થાનની
સરહદના એ અડધા માઈલના કટકાની રક્ષા કરતો સૈનિક જો
જગ પશુ લાપરવા બની જાય તો ? તો ત્યાંથી પાચપચાસ
જ નહિ, પશુ સેકડો-હજારો, રે ! લાખો પાકિસ્તાનીઓના
ધાડા એકદમ ઊતરી પડે ! આખા રાજસ્થાનને હડપ કરી
જાય અતે ? સમગ્રભારતને રગદોળી નાખે ! એક સૈનિકની
ભૂલ ! બાકીના બધા-લાખો સૈનિકોની જાગતી ચોકીને નિષ્ક્રમ
બનાવી દે ! લાખો સૈનિકોનો, હજારો કલાકોનો સાવધાની-
ભર્યો અવિરત પુરુષાર્થજગ, એક જ સૈનિકના એક જ
ગફલતભર્યા ઝોકામા ધૂળ ભેગો થઈ જાય ! માટે જ એ વિધાન
તદ્દન સાચુ ઠરે છે કે પ્રત્યેક સૈનિક સમગ્ર ભારતનો સરક્ષક
છે એકની પશુ બેધ્યાની બાકીના ગંધાના જાગતા પ્રયત્નો
ઉપર પાણી ફેરવી દેવા સુસમર્થ છે

હોડી ભલેને આખી સાલ-સુદર હોય પણ બે ઈંચનું એક ઠાણ પડી જાય તો હોડીની બાકીની અખતિતા બધી લેગી મગાને પણ પેલા જતા સાગરના નીરને ખાળી શકે નહિ

ન વિરતના શિખરને આવવાના એક માન બીજા સહયના માને અતરમા બરીને ૧૫ત્તિઓની હિમવર્ષા-માય પ્રાણેને મગાવતો અડીખમ ખીર સાથે હજારો ફૂટનું આરોહણ કરી ચૂકેલો પવત રોહક એક જ ફૂટના આગેહણમા ગોચુ ખાઈ ગયો ! હજારો ફૂટના આરોહણ-પ્રયાય લેગા મગી નેય જોતા વિનાશકારી વિનિપાતને અડકાવી ન જ શકે

૮૬ ઠેરી લેગી મગીનેય એક બારેલી ઠેરીને સુધારી ન શકે ! સારીમા બગડેલી કહેવાને બદલે બગાડેલીઓમાં સારી જોવા કહેવાનો સમય લાવી દે !

એક રાગનું દુષ્ણ બાકીના રાગોના ઉપશમન મુખને ક્યા ! નસાડી ભગાડી મૂકે ! વિરાગના મો પ્રકરણોની વચ્ચે ક્યાક કાજશબ્દો રાગનું એક જ પ્રકરણ વિરાગના તેજલીસો યાને મૂડીમા મસળી નાખે ! ! ! આ જ રીતે લાખો ભવોના હજારો આસધનાઓના બળને વિરાધનાનું એક જ આસુરી બળ હતમહત કરી નાખે તેમા શી નવાઈ ?

ઘણા વખતથી એક પ્રશ્ન હમણે વામતો હતો કે પરખમ આરાધનાઓના સ્વામીઓ એકાદ બે વિરાધનાને સ્વર્ણ ગયા અને પરિણામે દુઃખ વિના દારે જઈ ભણા જો શામી ? શુ

થયુ એમની આરાધનાઓનું ? શુ થયુ એમના એ તોતિંગ પુરુષાર્થોનું ? શુ થયુ એમની એ વીરહાકંતુ !

પણ હવે આ પ્રશ્ન સહેલાઈ જાય છે મનનું સમાધાન થઈ જાય છે સામે પૂરે જઈને સાધેલી આરાધનાઓની ભવેને લાખી વણુઝાર હોય ! પણ અનાદિકાળથી સહજ બનેલા કુસ સ્કારોના અપ્રતિમ સામર્થ્યવાળી વિરાધનાની એક જ કાળમુખી નાગણ એ બધાયને હડપ કરી જવા બસ છે

શુ આવા જ કારણે આપણો સ સાર અનાદિની જેમ હજી અનંત બની રહ્યો હશે ! આગધનાઓના ભાવો ઉઠી પિત થવા છતાં, આરાધનાઓ આરાધવા છતાં વિરાધનાના સૂક્ષ્મભાવો અને સ્થૂલ અનુભવો પણ અવારનવાર પોતાનો ઝપાટો બોલાવી તો જાય જ છે ક્ષમાની અપૂર્વ મસ્તી માણુનાર મુનિવર એકાએક લાલપીળા થઈ જતા નથી શુ ? અપૂર્વ તપસ્વી ! તપના અતે કારમી લાલસાનો ભોગ બની જતા નથી શુ ? અપૂર્વજ્ઞાની ! એકાએક કોઈ વિકારને આધીન નથી બની જતા શુ ?

આ વિરાધનાઓના ઝપાટાઓ જ આરાધનાની પૂરણ-હારને દુર્દિન બનાવી દે છે જીવે ને જીવે જતી વિકાસ ગતિને એકાએક અધોમુખી કરીને પટકી નાખે છે એટલે શુ જીવનના પ્રત્યેક સમયમા સાવધાની રાખવી જોઈએ ? કોઈ પણ સમયમા આડુંઅવળું, અણુછાજતું કાર્ક પણુ ન બની જાય તેના કાળજી રાખ્યા જ કરવી જોઈએ ?

પણસરનું પણ એકું ન ખવાય ? પ્રતિસમય બગતાં

જ બેસી રહેવાનું ? પળભર પણ પલાઠી મારીને ન બેસાય ?
 સદૈવ ઊભા જ રહેવાનું ? પળભર પણ ઊભા ન રહેવાય ?
 સતત ધ્યાનમાં જ રહેવાનું ? ખીમે ખીમે પણ ન ચલાય ?
 સદા દોડ્યા જ કરવાનું ? આ તો કે છ કઠિન કામ !
 કેટલા કઠિન સમય !

સમય સમયની કાળજી લેવાની ! પછી પળેની કાળજી
 તો આપોઆપ લેવાઈ જાય ! તળપળની કાળજી લેવાની પછી
 કલાકો તો આપોઆપ રજાઈ જાય ! કલાકોની કાળજી દિવ
 સોની કરે અને દિવસો મહિનાઓની મહિનાઓ વર્ષોની કાળજી
 લે અને વર્ષો જીવનની કાળજી કરી જ લે ! અને એવું એક
 જીવન સર્વ જીવનોની મા બની એમનું જતન કરી જ લે

આપણી ફરજ જીવનરક્ષાની નહિ ! યુગ સર્વસર કે
 સર્વ રક્ષાની પણ નહિ ! આપણે તો કાળજી કરવાની માત્ર
 વર્તમાન સમયની ! વર્તમાનકાળને સ્પર્શતા પ્રત્યેક સમયની

આ વિચારથી માયા ઉપરનો જીવનરક્ષાનો બોલો ફળવો
 થઈ જતો લાગે છં પરંતુ સમય સમયની કાળજીનો માથે
 આવવો સારેજમ બોલ તો જૂન જ અસહ્ય લાગે છે !

સમય સમયની કાળજી કરતા રહે એવા મુનિઓ કેટલા
 મળે ? બહુ જ ઓછા આજણીના પેટે અણખ તેટલા જ ને ?
 અને આજખનાના પત્રિયે પત્રિયે કાળ માહત્તા ચડ્યે જતા,
 છતાં ક્યાંક ને ક્યાંક બોધુ ખાઈ જતા કેટલા મળે ?
 પળપનું પણ બહિત ત્યાં જૂટી જ જાય ને ?

તો તો પછી સયમધર્મનું સફળ સ્પર્શન તો અત્યંત દુર્લભ જ ગણાય ને ? મુક્તિના મર્વોચ્ચ એવરેન્ટ શિખરને સર કરવાનું સ્વપ્ન તો કોક તેનસિંગનું કે કોક હિલેરીનું જ મત્ય બને ને ? અમારા જેવાના તો અહીં કોઈ 'ફ્રલામ' જ નહિ ને ? શાસનપતિ મહાવીર પરમાત્માએ ગણધર ભગવત ગૌતમર્ષિ જેવાને પણ સમય ગોયમ 'મા પમાયપ' નું જે બોધસૂત્ર આપ્યું એ હવે તો આ નાનકડા મગજમા એકદમ ખેસી જાય છે ! અને સાથે જ સયમધર્મની દુરાધ્યતા પણ હૃદયમા ખરોખર સમજાઈ જાય છે અને એની સાથે માથે મુનિજીવનમા આગળ વધવા માટે આ આતમરામનો કોઈ રસ્તો જ નથી એમ પણ જડભેમલાક લાગી જાય છે ! હવે તો આગળ વધવાની વાત દૂર રહી ! રે ! મળેલું જળવાઈ રહે તોય જ ગ છતાં એમ લાગે છે !

નર્વત્ર છાઈ ગયું છે વિકારોને જ જન્માવે તેવું, વાસનાઓને ઉદ્દીપિત કરીને જીવનને સ્વાડે ચડાવી દે તેવું વિલાસપ્રચુર વાતાવરણ ! જે નિર્જરાના કે પ્રુષ્યબધના સ્થાનો ગણાય તે ઉપાશ્રયોની પણ રચનાઓ જીવનને અતમુખ બનવાની પ્રેરણા આપવાને બદલે એની ઇટે ઇટ બહિર્મુખ ભાવના ઉદ્દીપનનું એક માત્ર કાર્ય મૂકે બન'ને સાધી રહી હોય તેમ લાગે છે સવરના સાધનો પણ આશ્રવના સાધનો બની જાય તેવું મન આજના હુપિત વાયુમડળો બનાવી રહ્યા છે જરાક આખ જીવી થાય અને કશુંક અઘટિત પાપ આવરાઈ જ જાય ! રે ! આખો મીચીને ખેસી રહીએ તોય

પેઠું મન બેઠું બેઠું કાળા પાપ કરતું જ રહે છેમકે એ
 બન્ધુ છે આજના પ્રણીતદ્વિત અને નીતિબાદ્ય આદારમાથી.
 કયા કિભવું ? વનમાં વ્યાધ્યા જવું ? પણ મન કયા જશે ?
 તે તો સાથે જ આવશે ને ! અને એ કુદ મન તો વનને
 પણ એ વિકૃતિઓનું ઉત્તમ કેમ નહિ બનાવે ?

એક સમય હતો જ્યાં આરાધકો ધણા હતા. વિરાધકો
 તો બહુ યોગ્ય ! જ્યાં એકેકા જીવનમાં આરાધનાઓની જ પળે
 ભરપૂર હતી, વિરાધનાની તો કોઈ જ ! આજે વિરાધકોનો
 રાફડો ફાળ્યો છે ! વિરાધનાઓની પળોનો કોઈ યુગ્માર
 દેખાતો નથી. આરાધનાની એ ખન્ધપળો તો ક્યારેક જ
 સ્પર્શવા મળે છે ! આ તે ઘડેમાં કાકશ કે કાકશમાં ઘઉં ?

અને આવા જીવનો મુક્તિ આપે કે ભય કરમા ભય કર
 સ સાર બગાડે ? અને તો કાઈ જ સમજવું નથી શું જશે ?
 કમા જવાનું હશે ? કશી ગમ પડતી નથી ક્યાકો બોલે છે
 અતરમા મૂલ્ય ભેદ હું આ વિચારથી ! તૂટી પડે હું આરા-
 ધનાના સ્વામીઓને ! અને સમય સમજની કળા જોવાનું
 કહેતી વાતસત્ત્વમયી માતા મહાવીરને !

[૧૮]

પર્વતની ધારે મો ફાડીને ઊભેલી બે ખીણો .

સુખશીલતા અને કૃત્રિમ પરાધર્મજરણુ

મુનિ એટલે એકલો, અદૂલો, પર્વતની ખૂબ સાકડી
પગદડીની ધારે ધારે મલાળપૂર્વક ચાલ્યો જતો માહસવીગ !
મુક્તિના એક જ લક્ષને વીધી નાખવા એકાગ્ર બનેલો-
આનંદપામતુ બધુય વીસરી જતો બાણુવલિ અર્જુન !

ચાલ ચાલ કરવું એ જ એનો ધર્મ વીતરાગનદે
ગીત લલકારતા જવું એ જ એનો આનંદ !

હુંયે વિરાગ માયો ન માય ! ઓઠે અરિહુતના જપ
રોક્યા ન રોકાય ! અતરમા ઉભરાય બહુમાન ગુરુદેવના !
શિરમા સમાયા ન સમાય મકલ્પો જિનાસા પાલનના !

ઊંચા આસને અડતા પર્વતની પગદડીએ વણથલી
હૂંચ કરતા મુનિની બેચ બાણુએ વિકરાળ મો ફાડીને બે
ખીણો ઉભી છે જોતા જ તર્રમર આવી જાય રે ! જોનારે
ઝીકાર્જ જ જાય એના અતળતળમા ! રામ રચી જાય એ

આતમસમના પગ બે પજમા ! કલ્પ કલ્પમા વેરાઈ બમ કોના
હાડકાની સ્વકલ્પો ! કો ખીતોના નામ છે સુખશીલતા અને
કૃત્રિમ પરાધ કરણ !

આમાની પ્રત્યેક ખીલુ જનત આત્માઓના લોગ લઈ
ચૂંકી છે અનતાઓના હલ્લ્ય લોગ લેશે. કોનુ સૌદમ
જ કોનુ બધુ મોહક છે કે ભલમદા એમા અબાઈ બમ !

પતંગ નહિ બલુતો હોય પાવકના સગની મરણાન્ત
સબઓને ? છતા પાવકના સૌદર્ય કો બધુ મ તરવાન વીન્દરી
જ જનો હશે ને ?

કોધીય અધિક લસલસતુ નૌદમ છે આ ખીલોતુ !
કોના અગે આમા નમુ સૌદમ જ નીતરતુ હોય છે.
અતરમા છિડે છિડે કથાકતુ હચન કરતી આતમસમની
આપો જરાક તો ચાહે ! જરાક તો પાછી બહાર આવે !
જરાક તો આમતેમ નજર નાંખે ! ખેલ ખલાસ કો લગી
નડેલા મૌદનના દશને કોનો લો ! લીધો જ સમજે.

અજપ પુરમશક્તિવાળા સાધકો પ્રાપ્ત. સુખશીલતાના
સકલમા આમાદ રસજર્મ પડતા હોય છે આને પણ ઠાઈ
પણ સાધુને સારુ ખાનપાન, સુદર વસ્ત્રો સુદર ઉપાસમ અને
મોહક પુનકો ઓપધો વોર મેગવી લેવુ કો તો બહુ જ
આમાન્ય બાબત છે કોટલુ મળી જતાં આતરદષ્ટિ મોવાઈ
અમ તેમા જરામ નવાઈ નથી. કો છવનનુ કતબવીસશઈ
બમ, કો પરલોક દષ્ટિ કુલાઈ બમ અને કો આતરસાધનાની

ધારે ચાલતા કપાઈ જતા, લોહી ની ગળતા પગતા દર્શન થતા હૈયું ઢગલો થઈને બેસી જાય તો

ભારે મુસીબત ઊભી થઈ છે પ્રાપ્ત થતી અનુકૂળતાના બળ ઉપર તો આસ્થ તર માધનાને ભરપૂર વેગ મળવો જોઈએ તેને બદલે ભલભલા કેટલાક ખાનદાન નબીરાઓ પણ એ સામ ગ્રીથી તદ્દન સુખશીલ બની જતા જોવા મળે છે બહુ જ ટૂંકા સમયના સાધુશ્રવનના પર્યાયમા સર્વત્ર ‘એશારામી’નું બેઠ શુ તત્ત્વ જોવા મળે છે કેમ આમ થતું હશે ? શુ આત્માએ ‘સાધના’ શબ્દનો માયો અર્થ પૂર્વે સ્પર્શ્યો જ નહિ હોય કે પછી બધી અનુકૂળતાઓ ભોગવવા માટે જ વેષપરિધાન કર્યું હશે ? કે પછી તદ્દન શૂન્યમનસ્કભાવે જ અહીં દોડી આવ્યો હશે ? તો પછી અમારી ખાનદાનીનું શુ ? અમારા જ્ઞાનનું શુ ? ભવ્ય ત્યાગનું શુ ? અમને અર્પાએલા જયજયકારનું શુ ? ભાવિની ભીષણ સમાર યાત્રાનો પળ-બે પળમા અત લાવી મૂકે તેવી માધનાની મામગ્રીને પામીને પણ ભયકર મસાર વધારી મૂકે એવી સુખશીલતાનો ગુલામ આ આત્મા બની જાય તો તે દયાપાત્ર કહેવાશે કે ધિક્કારપાત્ર ?

મસારી શ્રવે જોતલું પણ કષ્ટ વેઠવા માટે કાયર બની જતા આત્માને મુક્તિમાર્ગનો માધક, આરાધક થા ઉપામક કહેવો એ પણ સાચા સાધકો, આરાધકો કે ઉપા મકોના અપમાન બરોબર નથી શુ ? જિયામા જિયો આત્મ-કલ્યાણનો આદર્શ હૈયે ભરીને આવતો આત્મા, બહુ જ ટૂંકા સમયમા સુખશીલતાની કાળમુખી ખીણનો ભોગ બની

જામ જો સાથે જ આરાધકોની દુનિયા માટેનો ખૂબ જ અમૂલ્ય બનાવ છે ખૂબ જ આદ્યતત્ત્વનું પ્રત્યાઘાત છે । પશુ અક્ષયોમની વાત છે કે આજે તો જોવા લવલેણ પ્રત્યાઘાતો વારંવાર આવે છે અતરમાં ધરતીકે પ કરી મૂકે છે મગ તો કણુભર તો તદ્દન જ-શૂન્ય અને સ્વચ્છ કરી નાખે છે

૭ આત્માઓને કશુંક પુરુષ પ્રાપ્ત થયું છે અને તેના કારણે મોહુ જ્ઞાન કે યોગે તપ મા યોગી વક્તૃત્વાદિ શક્તિ મળી છે તેમના લવનોમા ક્યાક ક્યાક દષ્ટિપાત કરતા જારે રજ જીવન સાથે તેવું બીજું કાંઈ જોવા મળે છે જાવા આત્માઓ પ્રાથમ સુખશીલ હોય છે પણ અદરનો કાંઈક કરી નાખવાનો કે જાન કદાચ તેમને કઠોર કાચ જ બનાવી દે તેવું પણ જોવા મળે ખરું સવ-સમના ત્યાગના જે લવનમાં જો ત્યાગ ક્યાં પછી ત્યાગનો જે અનિર્વાચ્ય અનંત આનંદ-આનંદનો ધન-માણુવાની ધન્ય પળેને આશ્લેષવાની છે જો લવનમાં જો ત્યાગેલા સભોજોનો ફરી યોગ થવા લાગે તો તેના જેટલી બાંધકર બાબત બીજી ક્યાં બધામાં ?

ધરખમ ત્યાગના પ્રયોગો કરીને, શાશ્વતા અપૂર્વ સ્વાધ્યાયનો ચિરંજીવ યોગ સાધીને, સત્તિના નીસ્વ જોડાતની જોડામાં લપાઈ જઈને સૌકોત્તર જહમલિયાં માણીને જ્યતનુ હયન કરીને હૈયાને કડુણાથી છઠોછઠ કરી દેવા સાથે સવના દિવસિતનના ભાવોથી આત્માને ભાવિત કરીને,

ગાત્રોમા વર્ણુવેલી સમત્વની આરાધનાની અપૂર્વ મસ્તી સ્પર્શીને જીવનને લોકોત્તર આનંદથી ઉભરાવી દેવાતું છે પણ આ કાર્ય તો આસમાનના તારા તોડવાથી પણ વધુ કઠિન લાગતા, દીર્ઘકાળ સુધી ધીરજ ધરીને એની સાધના કરીએ તો જ નિદ્ધિ મળે એવું મનોમન કલ્પી લેતા, એને પડતું મૂકી દેવાતું હું સાહસ આજે તો ડગલે ને પગલે જોવા મળે છે લોકોત્તર આનંદનો ધન કઠોર સાધના માગે છે કઠોર સાધનાની કાયરતા ભૌતિક આનંદની તદ્દન પ્રવાહી નિયતિને પામી લઈને સતોષ મેળવીને લેવાનો અકલ્પ કરાવે છે રે! કેવી વાત! લોજન ન મળ્યું તો ઢેકા ખાઈનેય પેટ ભરવાનું !

અનાદિગણના એ ભૌતિક પ્રલોભનો મુનિજીવનમા ફરી દેખા દે છે થોડું પુણ્યબળ સહાયક બને છે અને અતર્મુખ આત્મા, અતરમાથી ડોકિયું બહાર કાઢી લઈને પગર્થકરણમા પલોટાઈ જાય છે

ગાધીયુગમા હરિજનનને બધી સગવડો મળે માટે હિંદુ પણ હરિજન બને! વટલાઈ જાય! તેમ અતર્મુખ આત્મા ભૌતિક પ્રલોભને પલોટાઈને વટલાઈ જાય! !! રે! તો પછી સ્વધર્મમા રહેશે કોણ? જગતનું પામરપ્રાણી ?

આવા આત્માઓ પોતાના પુણ્યબળ મુજબ એક નાનું મોટું પગર્થકરણનું વર્તુળ બનાવે છે એના સ્વામી બની, એમા જ રાચે માચે છે આનંદધન ન બનાયું તેનો ઠોઈ અદ્વિતોસ એમના મુખ ઉપર એકાદ કરચલી પાડવા જેટલું

પણ વૃદ્ધતા લાવી શકતો નથી આ વિષયમાં અહિંસોષ જેવું
કશું હોતું નથી

વૃદ્ધાશ્રેણી જીવનો સાત્ત્વિક ક્યાથી હોઈ શકે? સત્ત્વ
હીન જીવનોના પશ્ચાદ્દશ્ય કેટલા કામિયાબ નીવડી શકે?
એવા પશ્ચાદ્દશ્ય સ્વચ્છનસેવામાં કોઈ હિસ્સો આપી શકના હશે
કે કેમ એ જ એક સમસ્યા છે! આજના ભયંકર વિશ્વાસી
પાપપ્રિય કાળમાં પ્રભુને ધમ પમાડી દેવા માટે પ્રજા ઉપર
સીધો પ્રયોગ કરવાના કાર્યમાં મને તો બહુ જ ભયંકર વિનિ
યાતોની આગાહીઓના દશ ન માલ છે! દુનિયાને પમાડ્યા
સંબંધ બનેલો અધીરો અને અવસ્થા-જાતમા પોતે જ એ
દુનિયાનો એક સભ્ય બની જશે આ તો હુતુહુતની રમત છે
વેલધારી મુનિ બીજાને ખેંચવા જતાં પોતે જ ખેંચાઈ
જવાનો છે

સ્થેવા દેશે એવા કૃત્રિમ પરાયક છુના અખતરઓ!
એ તો નખરાબાજ જીવનોના કાશમાં અધપતન કરનારાં
ખતરાઓ છે! જેના તે પાશમાં ન હોય! જગતના કુખ
દારિદ્ર્યનાં દશ નથી તમારા અતર ને બારે વસોપાત કરતાં
હોય, આંખો એ આસુઓ સાસ્તી હોય મગજ શૂન્ય બની
જતું હોય તો બીજું કાંઈ જ ન કરશે. સ્વને જ તમારી
સાધનાનું કેન્દ્ર બનાવેલ પરનાં શુદ્ધિકરણ કાળે સ્વનું જ
શુદ્ધિકરણ આદરેલ મોં યોલવું છે? તો નાક દબાવો સાચો
પશ્ચાદ્દશ્ય સાધવો છે? તો સાચો સ્વામ સાધો.

સવના મેચની કામના તમારા અતરમાં ક્યોકસ બરે.

સર્વના કલ્યાણનો અજપાજપ સાધો એનો કોઈ વાધો નથી
સ્વકલ્યાણથી સર્વના કલ્યાણનો પણ અર્થો હોય જ પણ
સર્વશ્રેય માટે સ્વશ્રેય જ અનિવાર્ય છે એ વાત એક પણ
માટે પણ વીસરશો મા !

આજ કાટયુ છે હો ! તમે થીગડું પણ દઈ શકો
એવી ગ્થિતિમા નથી ! છતાં ‘સ્વ’ના શુદ્ધિકરણ વિના જો
એક ડગ પણ પરાર્થકરણના સક્રિય પ્રયોગ તરફ માંડશો તો
એ કૃત્રિમ પરાર્થકરણ તમારા અને અગણિત મુગ્ધ જીવોના
જીવનોના કુરચેકુરચા ઉડાવી દેશે

સહજ સ્વાર્થની સાધના વિનાનો પરાર્થ એ કૃત્રિમ
પરાર્થ છે આવા કૃત્રિમ પરાર્થકરણનો જન્મ થાય છે આત્મ
સાધના માધવા જોગી હિંમતના અભાવમાથી અને આનંદ
(પછી ભલે ગમે તે મળે) માણી લેવાની અધીરાઈમાથી !

આજનો સમય પ્રચારનો મનાય છે, પણ વસ્તુતઃ આ
સમય ‘સ્વ’ના સહજ શુદ્ધિકરણનો છે પ્રચાર તો ભયંકર
વિનિપાતનું આ મમયનું અમોઘશસ્ત્ર છે એના પનારે
પરવાથી પરમાત્મશાસનને વેરણછેરણ કરી નાખવાનું કારમું
પાપ લમણે ઝીકાશે સ્વના વિનાશ માથે સર્વને તાગનારા
શાસનના નાવડામા શત શત છિદ્રો પડશે સાચે જ મતમ્
છે આજનું જગત વિલાસની કાગમી પીડાથી પૂરિપૂર્ણ છે
પ્રત્યેક આત્મા !

છાઈ ગયું છે સર્વત્ર અજ્ઞાન ! પાતાળે જઈને અડચા

છે જીવેના સત્ય ! સકોવાઈને સાવ ધીકાઈ જકડાઈ ગયા
છે જોમના મન ! જિયા જામને અડી ગયા છે જોમના
મિથ્યા બુમાન !

સહુની દયા આને છે ! પણ આ ગધાચને કો આશ્વા
ત્મિકહોનારનાથી કેમ મુક્ત કરવા કો ભારે વિક્રમ સમસ્યા
બની છે આ વિચાર જેના અંતરને અડી જાય છે આશિષી
જાય છે કો મહાત્માઓ તો ધીજી જ પળે મ્વને વધુ
વેગથી ધમધમાવે છે જોના બધા સવાઓ અતિમાન કરે
છે માલિક આત્મા પોતે જ ત્રણ ત્રણ પાલી કામ કરતો
થઈ જાય છે ! નથી કો રાત્રે નિદ્રા લઈ શકતો નથી કો
હઠાડે પેટ ભરીને સોજન લઈ શકતો, જે શહેરમા હોય તો
વનમા આશ્વો જાય છે, વનમા હોય તો શુદ્ધમા આશ્વો
જાય છે

જોના મનને જોઈ જ વાત જ બેસલાક સમજાઈ છે કે
આ ભયકર અધકાર કાઈ સૂપડે સૂપડે ઉલ્લેખાય નહિ જોને
માટે તો પ્રકાશનું જોઈ જ વેધક કિરણ બસ છે ! જનનમા
જોવો કોઈ પ્રકાશ નથી પાક્યો શુ ? તો હું જ કો પ્રકાશ
કેમ ન બનું ? આ અધારુ જીવેશવાળી રાડો પાડવાનું કામ
મારું નથી ! મારે કોઈનું કામ નથી હું પોતે જ પ્રકાશ
બની જાઉં તો મારે જોઈ જ લીસોટો બસ નથી શુ !

સ્વના શુદ્ધિકરણની સફળ સાધના આવધી આરબી રો.

પરાય કો જિનશાસનમા કરવાની થીજ નથી, પરાય તો

થઈ જનારી વસ્તુ છે જેટલી ઉત્કૃષ્ટ સાહજિક સ્વાર્થમિદ્ધિ તેટલુ ઉત્કૃષ્ટ સાહજિક પરાર્થકરણ ! જુઓ સિદ્ધભગવતોને ! સર્વોત્કૃષ્ટ પરાકાષ્ટાએ પહોંચ્યો છે ને એમનો સ્વાર્થ ? તો સર્વોત્કૃષ્ટ સહજ પરાર્થ યજ પણ કેવો મડાઈ ગયો છે ? સર્વ ક્ષેત્રના, સર્વકાળના કોઈ પણ છવ એમને નમશે કે ત્યાંને ત્યાં, તે જ સમયે અનંત કર્મોના કચ્ચરધાણુ ધોલાવશે ! નમન હો સહજ સ્વાર્થની સાધના કરવાની પ્રેરણા દેતા પ્રેરણામૂર્તિ એ પરમેશ્વરોને !

જીવનનો કારમો વિનિપાત સર્જનારા આ એ ભયકર પાપોનો પડછાયો પણ ન અડી જાય એની કાળજી કરીશુ તો જ જીવનનો મર્મ હાથ કરી શકીશુ, નહિ તો એ ખીણોએ અનંતનો ભોગ લીધો છે આપણો પણ ભોગ લેશે તો તેમા એકનો ઉમેરો થવા મિવાય આશ્ચર્યજનક બીજુ કોઈ જ નહિ બને

ભૂલ્યો લોકોત્તર ઉત્થાનના ગગનને અડવાની લગભગ તૈયારીમા આવી ચૂકેલો એક આરાધક ભેદાર ખીણના ભય-કર પતનને પામી જાય એ જ આશ્ચર્યોત્તુ પણ આશ્ચર્ય નથી શુ ?

[૧૬]

સહજુ કો જ સાધુતા.

સહવાસા હર્ષપૂર્વકનો દુ ખસ્વીકાર હોય અને તેની સાથે જ વીરવ્રત ખાપધિકાર હોય જે દુ ખથી નામે તે પાપને ધિક્કારી ન શકે ચરીશદિ પ્રતિફળતાઓ દૂર કરીને જ ધમ કરાય તે વાસ્તવિક ધમ જ નથી. કેમકે પ્રતિફળતાઓ દૂર કરવા માટે અનેક પ્રયોગો સ્વીકાર કરવો જ પડે છે.

જ્યાં પાપનો ભય નથી ત્યાં જિનાજ્ઞાની જીવજાનો દેશ યજ્ઞ ભય નથી કો જીવજાવૃત્તિની નિમમતા જેવું બીજું કોઈ યોગતિથોર પાપ નથી કેમકે કો તો છે જન તાનવ પરમાત્માઓની દૂર મરહરી !

સોનુ દુઃખ ચાય છે અગ્નિની ભદ્રીમાં

ધૂપસળી મહેક મહેક ચાય છે સળગીને શામ બનવામાં.

અદન ચૈત્ય બસો છે વસાવામાં.

તેની જ રીતે જાગમા દુઃખ ચાય છે વધુ ને વધુ કમ

સહવામા, વેઠવામા એ શુદ્ધિથી જ એ વાસ્તવિક રીતે બળવાન બને છે એ જ બળ એને કદી પણ ઘાતક બની શકતું નથી એટલે શક્તિના ઉપાસક ન બનીને દેવગુરુની ભક્તિના પૂનરી બનીએ તો જ શક્તિની ઘાતકતાથી બચી શકીએ અને એ ભક્તિની એકાતકત્યાણકારિતાને સર્વાંગે આશ્લેષીએ

શ્રી દેવાધિદેવની ભક્તિ એટલે તેમની આજ્ઞાનું અણિશુદ્ધ પાલન ! પૂ ગુરુદેવશ્રીની ભક્તિ એટલે એમના પ્રત્યેનેશ રામરામમા રમી ગએલો 'મા' તરીકેનો સર્વોત્કૃષ્ટ બહુમાનભાવ.

માટે જ મારે સહુ છે ખૂબ સહુ છે હું સહુ દમુ મારી જાતને દમુ તેમા જ પેલો વિરાટકાય, ભયાનક મોહપિશાચ ઉઠાસ થઈ જાય, એતુ મો દિવેલિયુ થાય. અને એની એ સ્થિતિમા જ મારુ મો, મન, તન રૂવાડે— રૂવાડે મરકમરક મલકાય સજ્જા વિના અનુકૂલતાઓને. આધીન થઈ સ્વાધ્યાય કરુ સેવા કરુ કે તપ કરુ . ત્યાં એ મોહપિચાશ મલકાય મારા માટે તો એ મૃત્યુથી પણ ભયાનક !

એના હાસ્યમા મારો સર્વનાશ ! મારા હાસ્યમા એનો મર્વનાશ ! સહુતો જાઉં એટલે જિનાશને જીવનમા આતપ્રોત કરતો જાઉં ! અનુકૂળતાને ચિનગારી થાપુ એટલે વિપયકષાયોના કાઠના ગજના ગજની રાખ બનાવુ એ પરમપવિત્ર રાખને મારા અગે અગે ચોળી જીવનના પરમોચ્ચ સદ્ભાગ્યનો સ્વામી બનુ.

જનુકૂળતાના પાયા ઉપર ઊભતી ધમની આલિશાન
મહેશ્વર માથે મન મૂલિઓ મહેલ છે ..

પ્રતિકૂલતાની પીઠિકા ઉપર ઊભતી ધમની પશુકુટિર
માથે મન નલિનીશુભ વિમાન છે ..

સહુ જોડે ? કાયાની સામે યવાનુ ! કાયાને ક્યક
યાની !

લીલી કાયાની સૂકોતરી કરી નાખવાની ! પળ પળમાં
વાત વાતમાં, કામ કામમાં હસતાં હસતાં કાયાને સત્યાવધી
એ જ મારુ જીવન ! એ જ મારા હૃદયનું મધમધુર કવન !

એ જ મારી મનોમૂર્ચિનું મધુવન ! હું કવિ બનીને
કવિતા આપ્યો કે બસ સહેા ! સહેા ! સહેા ! સહવામાં જ
સાધુના ખીલે સુખશીલતામાં તો એ મુરઝાવ !

મારા મિત્રને કહીશ કે એ તું સાચી સાધુતા માટે
તલપતો હોય તો હો-હો બિનાશને વક્ષદાર રહીને સહતો
જ ! મારા શિષ્યોને કહીશ કે એ તમે જન્મકની કસમો
પિલામણુમાંથી ઉતરો જ્યાં માંડતા હો, સાધનાની વીમ્લમ
સાલાવેલી ધણવતા હો તો એકેય ધર્મપ્રવૃત્તિ જનુકૂળતા સાથે
ન કરશો. જૂઠ વેઠવું પડે એવી રીતે જ કરજો !

એક જ આવો ભવ ! ના ના એક જ મુગ, ના ના
જનતરના આવ્યા લીધણુ આવેઓલી ધમધમતું એક જ જળ
જીવનના દેશર બહલી નાંખે નિશ્ચિયતાને ક્યલી નાંખે
જીવસીનવાને જ એરી નાંખે.

કાઈ જ કરવુ નથી જાપ જપવા નથી, ધ્યાન ધરવા નથી, તપ તપવા નથી જ્ઞાન લાગુવુ નથી મોજ કરતા- સહુયા વિના ! શરીરને ખૂબ સાચવી સાચવીને ! અને એ બધુ જ કરવુ છે એથી પણ અધિક ઘણુ ઘણુ કરવુ છે સહીને શરીરને કચડીને

અનતા જીવન મે કેમ કર્યા તે પ્રશ્નનો આજ સુધી અણઉકલ્યો કોયડો આજની આ ધન્યતમ પળે ઉકલી જતો લાગે છે ! સહવા સાથેનો તનના ઘસારાવાળો નાનકડો ય ધર્મ મહાન ધર્મ છે, મહતી આધના છે ! સર્વ સુખોનુ ખીજ છે ! અતર્ક્યતાનુ એકનુ એક સર્વથા સફળ સાધન છે !

ચાલો ત્યારે, ઝડપ કરો ધાર્યા કરતા ખૂબ જ મોડુ થઈ ગયુ લાગે છે હવે પણ પળમા સહવાનુ શરૂ કરીએ પ્રત્યેક આરાધનાને સહવાની વન્દનમાળાથી વિભૂષિત કરીએ

યજ્ઞ આરણ્યો સહવાનો કલ્યાણ કરો આતમરામનુ જિનાજ્ઞાના પાલકને જ આ કાળમા પ્રભાવક આત્માઓ કહેલા છે જિનાજ્ઞાનુ પાલન સદા વિના તો શક્ય જ નથી “ ખાના- પીના-મોક્ષ લેના ” જેવી અધમ વૃત્તિમાથી જ અનુકૂળતાની સેવા પૂર્વકના ધર્મ થાય છે એવા ધર્મો તો નરકના દોજખના સર્જક છે, અનત સુખના વિનાશક છે

આતમન ! સહવાનુ એક જ જીવન ! એક જ તક ! એક જ સકલ્પ ! એક જ બળ !

સહસ્રાધિક મુખેના તારા મળા પતિકાસને જૂસી નાખશે
હો ! તારા જાવી છવનના પદ્મ જનોખી રમેલી રમશે

જારે સાધક ! સમજી જા સાનમા ! જો સાધનાની કઠ-
કઠતી જૂઝ હોય ! આસાધનાની તમતમતી તમન્ના હોય !
ઉપાસના માટે ઉરની ઊમિઓ ઊછળતી હોય !

શાસનની ચરિત્રિત્ પશુ સેવા કરી જવાની લાગણી
લુંદમના મેઝ પૂણે વસી હોય તો જા જ પળથી સહતો જા.
કકયા વચન જમતો જા ! ઇન્દ્રિયોને હમતો જા ! જાને
શાધત મુખને સ્વામી જનવા આંતર મુખામુતના વૃદ્ધ
પીતો જા !

[૨૦]

સહન કરે તે સાધુ

‘સયમધર્મ’ શુ પદાર્થ છે એ પ્રશ્ન ઉપર વિચાર કરુ છુ ત્યારે ઘણી વાર માથુ ચગડોળે ચડીને ભમતુ હોય છે અતે એક જ નિષ્કર્ષ આવે છે કે સહનુ તે સયમધર્મ ! સાધુતાનુ રક્ષણ સહવામા જ થઈ શકે

ઉપસર્ગો અને પરીધહોની ઝડીઓ વરસતી હોય ત્યા જઈ જઈ ને હસતે મોઝે જે ઊભો રહે એ જ સાધુ સહી સહીને જેણે કાયાને કઠોર કરી નાખી છે, ચામડીને બરછટ બનાવી દીધી છે, પગના તળિયાને ઊભા અને આડા ચીરા ઓથી ભરી દીધા છે, ચાલી ચાલીને જેની જ ઘા પથ્થર જેવી થઈ ગઈ છે, ધોમધગતા સળગતા બપોદે ખુલ્લે માથે ઊભા રહીને જેને ટાલ પડી ગઈ છે એ સાધુ કહેવાય એના રોમેરોમ એની સાધુતાને જણાવતા હોય, એની વિનમ્ર આખો સયમિતાને સૂચવતી હોય, માથે આવી ગયેલી ભવો-ભવની ભેદી રમતને વેરવિખેર કરી નાખવાની જવાબહારીતુ એને થઈ ગયેલુ જ્ઞાન એની ગભીર મુખમુદ્રા સૂચવતી હોય,

એ ક્યારેક ઉન્નત મસ્તકે દ્રશ્યદ્રશ્ય બેતો હોય ત્યારે એમ જ લાગે કે સામે ખડખડોળી વિજાટ કમ સ્થનતને બેતો એનો કંચરવાણુ કાઢી નાખવા ઠોઠ સફળ બહુસ્થના બોલવાનું વિચારી રહ્યો છે

ન એને પડી હોય કાયાની ન પડી હોય મમતામાયાની, ન તે એને પડવા હોય ભક્તોની કે ન એને ફિર હોય કુન્નવી મુજોળી. ભક્તોળી એ ભાગતો ફરે, કુન્નવી મુજોળી એ હોય ફરે રહે, કાયાને કંચરતો જ રહે. જાંખોમા ભેદ ભાગ્ય તોય ભિસો રહે. પડુ પડુ માથ તોય વૂઝી વૂઝીને પ્રશુને વફના કરતા રહે. જરમાં કાશી જાગ ભલૂકી હોય ત્યારેય નિધુર માલુસની જેમ હસતો એ આગ સામે બેતો રહે અને બમડે આ કરતા તો ભાગ કર જાગ-નાચેના ભવમા-જરમા લાગેલી. ત્યાં ક્યારેય શમી ન હતી સહે જ ફૂટકો રહ્યો હતો. અને છતાં પરિણામ કાઢી જ ન મળ્યું આજે તો સ્વે ચાએ સહીશ અને એ આગમા આગને આપનાશ કરીને જ હોમીશ. એમની જ સાથ કરી નાંખીશ

કાયા સામે એને બારમા ચક્રમા હોય. માઈલોના માઈલો ચાલી ચાલીને કાયા મારી હોય તોય તેને ચલાબે જ છોડે એની આખ સામે તો બળદિવાના ભવ અને એમાં હોય બેતશમેલી એની ભાત, માર ખાઈ ખાઈને ઘાંઘીની માણી પીસતી એ કડુણ વાત, અને એ બધુ જ છતાં-માઈલોના માઈલો ચાલવા છતાં-એ બેઠની સ્થિતિ તો ત્યાં ને ત્યાં જ-આ બધુ દેખાય અને....વાત પીસે! હવે આ જીવનથી એ

વાતોનું પુનરાવર્તન નહિ થાય કાયા એક માઈલ કાપશે
પણ કર્મો કરેડો કપાશે કાયા વીસ માઈલ કાપશે અને કર્મો
તો ભડકે સળગશે

ભૂતકાળના એ અકસ્માતોના પુનરાવર્તન ન થવા દેવા
સાધુ સદૈવ સતગ હોય ફરી કહેવાનું મન થઈ જાય છે
કે કરુણાવત સાધુ કાયાને કચડતો જ રહે એના મગજમા
એવું ચિંતન સજ્જડ થઈ ગયું હોય છે કે જીવનો ખાના
ખરાબી સર્જનાર જે કોઈ હોય તો આ કાયા જ છે એના
મોઢે તો વીતરાગને બુલાવ્યા છે નિર્જન્મીને અવગણ્યા છે,
ધર્મને પણ ધિક્કાર્યો છે હવે જો આ ખાનાખરાબીથી ઊગરી
જવું હોય તો એક જ માર્ગ છે કે પ્રભુએ ચી ધેલા રસ્તે એ
કાયાને લઈ જવી એને ખૂણ ફૂટવી, થરથરતી ઠડીમા એને
પ્રુતવવી, સળગના તાપમા એને સળગાવવી, કારમો ભૂખમરો
વેડીને એને ઓગાળવી, ગુરુપર્યોની સેવા કરીને એને સૂકવવી
નાખવી કાયાની સુકવણી કર્યા વિના સમાર સુકાય તે ઠીક
પણ સંભવિત નથી મમાર લીલોછમ રહેતો જ હોય તો
કાયાની હરિયાળીથી જ

મુનિ ધર્મમા આવું જ બધું આવે પ્રતિજ્ઞતાને છાતી
આપવાની હોય, અનુજ્ઞતાને હમેશ પીઠ ગતાવવાની હોય
માદા પડીએ, ઊભા ગંઢેવા જેટલી પણ ગંકિત ન રહી હોય,
દેહના શ્વામ લઈ રહ્યા હોઈએ તે વખતે પણ અનુજ્ઞતાને
નમવાને ગદ્દે એક પણ હરફ ઉચ્ચાર્યા વિના હમતે મોએ કર્મેને
મારતો મારતો જે મરે તે જ કર્મ સગ્રામનો શહીદ કહેવાય.

મુનિધમનુ સ્વરૂપ બાણ કેમ હશે એ પ્રશ્ન થવો સહજ છે. પણ એનો ઉત્તર પણ સ્પષ્ટ છે. અનુકૂળતાએ-અસહિષ્ણુતાની વૃત્તિએ-આપણને સસારમાં ભ્રમણે જ રાખવાનું કામ કર્યું છે એ જામણાથી ઊઝરી જવા પ્રતિજ્ઞાતાને, સહિષ્ણુતાને આપણે અપનાવવી જ રહીને?

આથીસ્તો. મુનિમાત્ર જાણની ધાર જેવો કહ્યા છે. હોદબણા બાવવા જેવો કહ્યો છે. સામે પૂરે બામ બીજા જેવો કહ્યો છે. મુનિધમનુ કોઈ પણ ક્તબ્ય બહુધા સહિષ્ણુતા શુષ્કની ખીલવતું માટે હોય છે. સહિષ્ણુતાના બીજને વિકસાવવા માટે જ ગુરુસેવા પ્રભુભક્તિ, ઉત્તરવિહાર કે અષ્ટપ્રવચન-આવાનું પાલન વિકસિત છે. હા કઠોરમાં કઠોર માત્રને એકદમ તો ન જ અપનાવી શકાય. અબાડી ઉઠાવવા પહેલાં હાથી બનવું પડે એટલે તો સમગ્ર અનુષ્ઠાન મધ્યાશક્તિ કરવાનું વિધાન કરવામાં આવ્યું છે એનો અર્થ એ છે કે એટલી શક્તિ પહોંચતી હોય તેટલું તો જનસમૂહ કરવું શક્તિ બદલ ન કરવું એટલે જ અઠધો એનો અર્થ નથી.

સામાન્ય રીતે કાચાનો એવો સ્વભાવ છે કે એકનું એક કાચ અવિસ્તરપણે તેની ઉપર નિત્ય લાક્ષણ્યમાં આવે તો તે તેને કોઠે પડી જાય છે તે બહુ સ્પષ્ટ બની જાય છે એટલું જ નહિ. જિનું એથીય જરા વધુ કઠોર કાચ કરવાની શક્તિ પણ તેને પ્રાપ્ત થઈ જાય છે. શક્તિ વધી એટલે એના પ્રભાણે વધુ કઠોર કાચ સ્વીકારવું જ એક એ એવી રહે ન જાય. શક્તિને અનુરૂપ કાચ કરતા જ રહેવું

જોઈએ શક્તિ વધે તો કાર્ય બહલવું જ જોઈએ આમ કરવાથી ક્રમશઃ બલ વધતું જાય છે કદાચ બાહ્યદષ્ટિએ કાયા દુબળી બનતી જતી દેખાય પણ કાયા કસાયેલી તો જરૂર બને છે હમેશ કસાતી કાયા કાર્યક્ષમ બને છે માસલ તગડી કાયા નહિ જ

જો આ પ્રક્રિયાને અનુસરીને આપણે કામ લઈએ તો ક્રમશઃ બલ વધતા વધુ ને વધુ કઠોર અનુષ્ઠાનેને જીવનમાં અપનાવી શકીએ એકેક ધર્માનુષ્ઠાન અનંતકર્મેને વિદાય આપે, સેકડો દુર્ગતિના દ્વારે ખલાતીતાળા લાગી જાય, કરોડો યાતનાઓ અને સીતમોથી મુક્તિ મળે

નિરાધાર, નિ સહાય બનેલો, ક્યડાતો-પીલાતો-ચુલાતો અને રિખાતો, દેહના પાપે કારમી સજા ભોગવતો આત્મા મુક્તિના ગાન ગાય અનંત કાળથી એને પગે ખોડગાયેલી કર્મજીજ્ઞે તૂટી જાય અલબત્ત, મુનિધર્મ અત્યંત કઠોર છે, એને પચાવવા પથ્થરની હોજરી જોઈએ પણ તે બધું સાધ્ય છે આપ્ત પુરુષો કદાપિ અસાધ્યનો ઉપદેશ આપે નહિ અમુક ને જ સાધ્ય એવો ઉપદેશ દેનાર આપ્ત કહેવાય નહિ એટલું જ કે કદાચ કાલવિલબ્ધ થાય ભૂતકાળમાં આદરેલા કુપથ્યોને લીધે આ રસાયણ પચાવતા પહેલાં બીજા અનેક પ્રક્રિયાઓ કરવી પડે પણ મુનિધર્મ સાધ્ય તો ખરો જ આ ભવમાં એની વાનગી પણ મેળવી લઈએ તોય બેડો પાર કરી દે તેવો આ ધર્મ છે

[૨૧]

ચૂંદરથી લુપ્ત થઈને મુનિલુપ્ત

સ સાસના બોજને માથે લઈને સોજમુખોને અનુભવવા
 જો કેટલું કપરું કામ ! માથે જબ ઉપરાંત ભાર હોય, જોટલો
 ભાર કે કમર પણ વળી જતી હોય શરીરે પસીનો વળી
 ગયો હોય જો વળને ઠંડા પાણીનો ગ્લાસ ઠેક આપે, મોઝો
 અડાડે છતાં પીવા શાવે ? ભાર ભિતમાં વિના ઠંડા જલના
 મુખ માણવામાં મોજ શી આવે ? પણ સ સાસના જીવે તો
 આ રીતે જ મોજ માણી શકા છે

ધરતી સ્ત્રી માથાભારે મળી હોય તો તેના જ બેનો વાસ
 જોટલો બધો હોય છે કે જોમાં જ લુપ્તનો બધો સમય
 વેશ્વાર જાય ! પણ આ જીવે તો આવી જાતના કેટલાય
 ઘાબ માથે ઉપાડે છે !

જોમના જામરના થ ધાજોની તેલમઠી કપડીના ખાત
 જેવી, હામીના કાન જેવી કે બાળકના મન જેવી ભક્ષણ
 હોય છે થડીમા તેલના વાવરા તો થડીમા મઠીના મોજ
 કાંઈ જ સમજાય નહિ. ફટબોલની જેમ આ સ્ટેડિયમો

ફેકાયા કરે રાતે બે ઘડીની ઊંઘ પણ શાન્તિથી તેમને લાગ્યે જ મળતી હોય આટલું જ નહિ, હજી તો આ બેલ બીજી ઘણું ઘણું ઉપાડી શકે છે છોકરાના તોફાનો, એમની માફગીના ખર્ચા, સરકારની ખિલવટ માટેની ભારે જવાબદારી પણ જરાય ઓછી નથી હોતી અને રખે છોકરો અવળો પાક્યો તો વળી ભોગ લાગ્યા ! ગમે તે છોકરીને પરણી લાવે, માખાપે પસંદ કરેલી છોકરીની સગાઈઓ તોડી નાખે, નાતબંતમાં આખરુના લિલામ થાય, ઘરકલેશના મડાણ થાય, એટિકેટમાં રહેતી અને પગની એડીએ જ ચાલતી કન્યા મા ઠીકરાને લડાવી મારે, બાપને ત્રાસ આપે છોકરાના મગજમાં કેઈ ભૂતડા ભરે, ઘરમાં કલેશ અને કંકાસ, તોફાનો અને ધમાલો મચી જાય જાણે ગાડો હાથી ચાલાનબધથી છૂટ્યો ન હોય !

જાણે હજીય આટલું ઓછું છે તેમ આ સસારનો બેલ વટથી અને વહેવારમાંથી ઊંચો આવતો નથી એ બોલેય એને ક્યારેક તો અતિશય ભારે પડી જાય છે રાત ને દીની-કાળી મજૂરી, ઘરમાય અશાન્તિ, દુકાનમાય અજખો, મનમાય કલેશ, તનમાય રોગોના ઉદ્દેગ વગેરે અનેક આપત્તિઓની ભડકે બળતી આગમાં સસારી જીવ ઊભો રહીને અસહ્ય ઝાળો વેઠી રહ્યો છે

હું તો જ્યારે જ્યારે આવા કિસ્સાઓ સાંભળું છું ત્યારે ભારે ત્રાગ વર્ષ જાય છે કેટલું વેઠવાનું અને કેટલું રળવાનું ? કેટલો માર ખાવાનો અને કેટલું મળવાનું ? કેટલો ત્રાસ અને છતાં કેટલી શાન્તિ ? ક્યારેક એમ થઈ જાય કે-

આ લોકોના કવતા તો ઘણાં સુખ અને શાન્તિ અમારે ત્યાં છે અમારા લુપ્ત બહુ જ સીધાં અને તરત સુખ પરખાવનારા. અમારે જાત્રા કદ નહિ જાત્રી જ જાયો નહિ જાત્રી ચિતામ નહિ અને સુખશાન્તિનો પાર નહિ.

પરંતુ વિચારના કીડા પાછીંબે ભિતરીએ ત્યારે ધણી ભુલુ જ જ્ઞાન થાય છે એ અમારે ત્યાં મોજ મજા હોત જોણ કદ હોત તો તો એ બધાય સુખના કામી લવો અહીં કેમ ન આવી જાય? એમને તો સુખ જોઈ એ ને? પણ છતાં અહીંના સુખ મેળવવા એ લોકો તૈયાર મતા નથી એમને આ સુખ ભારે પરંતુ હોય તેમ લાગે છે એ શાથી બનતુ હશે? અને એમને કેમ આ કદ નહિ લાગુ હોય? પહેલા પ્રશ્નનું સમાધાન તો એ છે કે સાધુલોકની કદમય સાધના જનનમાં પ્રમાણ પામેલી છે સંપૂર્ણ પ્રશ્નનય પાગવાનું શુરુને પરાધીન રહેવાનું ત્યામ અને તપ કરવાનાં તે તે સમયે ક્રિયાકાંડ કરવાનાં જ વિદ્વાર અને લેવા કરવાનાં ધંત્યાદિ અનેક પરાધીનતાઓ પ્રસિદ્ધ થયેલી છે

આમાંના પ્રત્યેક કદમાં સ્વેચ્છાનો ત્યાગ, સંપૂર્ણ પરાધીનતા-ધમ્મજાને ગોળીએ જ રેવાની વાત દેખાય છે અહીં બૂઝીને કળોની બધી માથે સ્વીકારવાની.

જોકે બાબત અનાદિના કુસસ્મારથી હવેજનો સમયે સમયે દુઃખાદુઃખ કરી મૂકતી હોય એ લાગ્યો એનો બહુ લેવા કામી રાજ કરી મૂકતી હોય અને બીજી બાબત એનાથી સંપૂર્ણ

લીંતે નીડર રહીને, એને એક સૂકા રોટલાનો ટુકડો પણ નાખવાની વાત ન હોય એ સાધના કેટલી કપરી બની જાય? ભલે પછી આવી સાધનાના બળ ઉપર આફરીન થતું વિશ્વ ખમ્માખમ્મા કરતું હોય, અછો અછો કરી નાખતું હોય, પધારો પધારો કરતું હોય-પણ હવે એ પોસાય તેવું તો નહિ જ ને? સ્વેચ્છાને કચડવા જેવું કઠોર કાર્ય બીજું કોઈ નથી સ્વેચ્છાને પોષવા જેવો સાસારિક આનંદ બીજો કોઈ નથી

જગતના જીવો અનેક ઇચ્છાઓને કચડીને પણ અપ્ર-
ક્ષની, આહારની કે પરિગ્રહ અને નિદ્રાની સ્વેચ્છાઓને પૂરી
કરે છે અને તેથી જ તેમનાં કષ્ટ તેમને ભારે લાગતા નથી
જ્યારે અમારા જગતમા ઊઠતી બધી જ અપ્રશસ્ત ઇચ્છાઓને
કચડવાની, દમવાની, ઉપશાન્ત કરવાની યાવત્ વિનષ્ટ કરવાની
વિષયેચ્છા, પરિગ્રહેચ્છા, આહારેચ્છા કે એવી કોઈ પણ ઇચ્છાને
અહીં પોષણ જ ન મળે

હવે કહો કષ્ટ વધુ કયા? બેય સ્થળે પોતાના માનેલા
સુખ મળે છે છતાં એ સુખ મેળવવામા સાસારિક જીવોને
વધુ કષ્ટ કયા લાગે? અમારા જીવનમા જ તો

હવે બીજો પ્રશ્ન થાય કે, “તો-પછી અમને એવું
કષ્ટ અસહ્ય કેમ બનતું નથી?” આનું સમાધાન મને તો
આવું લાગે છે સામાન્યતઃ જે આત્માઓ સસાર ત્યાગે છે
તેઓ ખૂબ જ સરકારી આત્માઓ હોય છે પૂર્વભવોની

જાળના સાથેના બળની સાથે આ જીવનમાં પ્રવેશી શકે છે આ બળ જોયું વિશાલ હોય છે કે તેની સાથે બહીના કંઈ સહેલાઈથી ખરી શકાય તેવા બની જાય છે આવા બળ સાથે સમ્યક્તાની પ્રાપ્તિ પણ બહુ જ સારી થયેલી હોય છે તથા તેની સહાયથી તેઓ બલિમ કંઈને પણ કુસુમ તુલ્ય બનાવીને વધાવી શકે છે બાકી જીવન તો સાધુનું જ કંટક છે એની પાસે ચુદ્ધ જીવનના કંઈ તણખાની તોલેય ન આવી શકે હો !

પૂછજો કોઈ સાધુતાના સ્વામીને આ પ્રશ્ન । પછી પણ સમજાઈ જાય.

ક્રમલ પ્રકાશન

[પબ્લિક ટ્રસ્ટ]

પ્રાચીન સાહિત્ય પ્રકાશન : યોજના-૧

જ્ઞાનખાતાની રકમનો સર્વોત્તમ ઉપયોગ કરવાની
એકની એક યોજના

આ યોજના હેઠળ જીર્ણ થઈ ગયેલા શાસ્ત્રગ્રંથો ફરી
છપાવીને ભારતભરના જ્ઞાનલોકોમાં સુરક્ષિત મૂકી દેવામાં
આવે છે

જ્ઞાનવીરો ! આપ આર્થિક સહયોગ આપીને શ્રુતભક્તિનો
મહાન લાભ ઉઠાવો

સંસ્થાના વહીવટદારો ! જ્ઞાનખાતાની રકમનો પ્રવાહ
આ તરફ આજે જ વાળો સરકાર આપણા જ્ઞાનદ્રવ્યને આવકી
લે તે પૂર્વે જ જીર્ણ થયેલા શાસ્ત્રગ્રંથોના મુદ્રણકાર્યમાં એનો
મદ્દપયોગ કરાવી લેજો નહિ તો નાશ પામશે શાસ્ત્રગ્રંથો
અને આઠા ભાગે ઢસઢાઈ જશે જ્ઞાનદ્રવ્ય

પ્રકાશિત

ઉપદેશરહસ્ય ૧૦-૦૦

ઉપમિતિલવપ્રપચા કથા (પ્રેસમાં)

બે ભાગમાં

હવે પછી

૧ યોગશાસ્ત્ર-(સંસ્કૃત) બે ભાગમાં

૨ કલ્પસૂત્ર સુબોધિકા

અર્વાચીન સાહિત્ય પ્રકાશન યોજના ૨

નવી પેઢીનું મીઠું વેણું બાંધ છે એ નહિ બચીએ
તો મરી પસ્વારશે આપણી બાવી પેઢીનું સંસ્કારધન !
અદ્વાનું લખન ! આસ કરીને મુવાન વર્ષને તૈયાર કરવા આ
યોજના હેઠળ આધુનિક શૈક્ષણિક શાસ્ત્રીયચિંતન સજ્જ કરવામાં
આવે છે

અસહાયતા વિના કોઈ પણ યોજના સસ્તી અને
ઘટપટ બની શકતી નથી.

આપના વારસોને પુસ્તકો દ્વારા સંસ્કારનું નવલખન
બજાવી આ યોજનામાં આપનો ઉચાર હાથ લખાવો

: પ્રકાશિત :

સાધનાની પગલું લીએ	૧-૦૦
શસ્ત્રામતિ	૧-૦
વિદ્યારથી મસ્તી	૧-૦
લે. હા. અ. આરેથી...	૧-
અધ્યાત્મસાર	૩-૫
શુદ્ધમાતા	૨-૦
વૈદ્યા	૨-૦
વિશદ બહે છે ત્યારે	૨-
મહાપંચેનાં અભ્યાસ	૨-

હવે પછી

મહાચિનિષ્ક્રમણ	૨-૦૦
અનંતનાં પાત્રો	૩-૦
વિજ્ઞાન અને ધર્મ	૫-૦
કેન ક્યા નમાં હમ વાહ	૧-૫
ત્રણ ભાષામાં	

વિશેષ માહિતી માટે આવેલ પત્રો મંગાવી લો
આ સંસ્થાનું પત્રિકા દ્રુષ્ટ કરવામાં આ શુ છે એવી
જાનવીશને કસ્ટુમિંગે લાભ પ્રાપ્ત થઈ શકે

માહિતી કેન્દ્ર
યુનિવર્સલ લાઇબ્રેરી
અમદાવાદ
સંલગ્ન પાસે
અમદાવાદ-૭

પ્રકાશન : યોજના-૨

તુ જય છે જો નહિ જાગીએ
ગી ભાવી પેઢીતુ સંસ્કારધન !
! યુવાન વર્ગને તૈયાર કરવા આ
પથી શાસ્ત્રીયચિંતન રજૂ કરવામા

ગાઇ પણ યોજના સસ્તી અને

તકે દ્વારા સંસ્કારતુ નવજીવન
નો ઉદ્ધાર હાથ લાગાવે

હવે પછી

મહાબિનિષ્ક્રમણ ૨-૦૦

અનન્તાના પાત્રો ૩-૦૦

વિજ્ઞાન અને ધર્મ ૫-૦૦

જેન દર્શનમા કર્મવાદ ૧-૫૦

પણ લાખામા

આવેદન પત્રો મળાવી હો
ફરક કરવામા આવ્યું છે જેથી
પ્રાપ્ત થઈ શકે

૧ કેન્દ્ર

લાલભાઈ

લ

પાસે

૧૬-૭

લેખકશ્રીનાં જ્ઞાન્ય પ્રકાશનો

પ્રકાશિત . . .

- ૧ સામન્યની પત્રક ક્રેડે
- ૨ કાલકુચરિ
- ૩ વિજયની મસ્તી
- ૪ ઊંઘ અંધારી...
- ૫ અખ્યાનસાર [ભાષાનુવાદ]
- ૬ વૃક્ષચંદ્ર
- ૭ વૃક્ષ
- ૮ વિષદ ગરબે છે ત્યારે

જાણી પ્રકાશનો

- ૧ વચ્ચે વચ્ચે અનવચ્ચાં
- ૨ પ્રકાશનિષ્ક્રમણ
- ૩ વિજયન અને પદ
- ૪ અનન્તની સાગર
- ૫ મુલિય શર્મા
- ૬ જન દર્શનનાં કાવ્ય [પ્રથમ ભાગ]
- ૭ જનતા દેવે
- ૮ અમરસભાષ
- ૯ ન્યાય વિજયન મુક્તચરિત્ર-વિવેચના
- ૧૦ અખ્યાનસાર - વિવેચના